

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR ENSTİTÜSÜ
TRAVMA VE AFET ÇALIŞMALARI UYGULAMALI RUH SAĞLIĞI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SURİYELİ ERGENLERİN AKRAN İLİŞKİLERİNDEKİ ZORBALIK
DENEYİMLERİNİN KÜLTÜRLEŞME BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

Burcu YILDIZ

118507010

Prof. Dr. Işık KARAKAYA

İSTANBUL

2021

Suriyeli Ergenlerin Akran İlişkilerindeki Zorbalık Deneyimlerinin Kültürleşme Bağlamında İncelenmesi

An Examination of Bullying Experiences in Peer Relationships of Syrian Adolescents in the Context of Acculturation

Burcu Yıldız

118507010

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Işık Karakaya .....(İmza)

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Jüri Üyesi: Prof. Dr. A. Tamer Aker .....(İmza)

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Şahika Şişmanlar .....(İmza)

Kocaeli Üniversitesi

Tezin Onaylandığı Tarih: 22.06.2021

Toplam Sayfa Sayısı:

Anahtar Kelimeler (Türkçe)

- 1) Kültürleşme
- 2) Kültürleşme Stresi
- 3) Akran Zorbalığı
- 4) Ergenlik
- 5) Göç

Anahtar Kelimeler (İngilizce)

- 1) Acculturation
- 2) Acculturative Stress
- 3) Peer Bullying
- 4) Adolescence
- 5) Immigration

TEŞEKKÜR

Sahada Suriye savaşı sebebi ile Türkiye'ye gelmiş göçmenlerle yaptığım çalışmalarında en sık tanık olduğum durumlardan biri ilkokul ve lise öğrencilerinin okullarda sıklıkla yaşadığı akran zorbalığı deneyimleriydi. Bu yeni ülkede var olmaya çalışırken sırtlarındaki ağır yükü taşımaktan yorgun düşmüş çocuk ve gençlerle olan her temasımda, beni de içimde yaralayan bir şeyler oluyordu. Bu sebeple yüksek lisans tezimde akademik bilgilerimi ve saha deneyimlerimi bir araya getirmek, bu konuda daha derin bir anlayış geliştirmek ve bilgi üretmek istedim. Bir araya geldiğim on dört kişi ile yaptığım her görüşmede onların içindeki güce tanık olmak, insan ilişkileri, ırkçılık, ayrımcılık gibi konularda yaşatlarından daha evrensel bir ahlaki bakış açısı geliştirmiş olduklarını görmek benim için büyüleyiciydi. Yeryüzünün savaş, zorunlu göç, ayrımcılık, şiddet gibi karanlık yüzüne gözlerini açmış ve yollarını burada bulmaya çalışan göçmen çocuk ve gençlerin incinmiş yanları ile beraber bu deneyimlerinden edindikleri entelektüel birikimi duyurmanın sorumluluğunu, yolun başındaki genç bir araştırmacı ve psikolog olarak hissediyorum. Araştırmamı öncelikle hikayelerini benimle içtenlikle paylaşan on dört katılımcıma ve sonra yeryüzündeki tüm göçmen çocuklara ve gençlere ithaf ediyorum. Herbirine çok teşekkür ederim.

Bununla birlikte tez konum konusunda benimle birlikte heyecanlanan ve her aşamasında beni yürekten destekleyen, zorlandığım, yapamayacak gibi hissettiğim her anda samimiyeti ve pozitifliği ile yolumu aydınlatarak beni rahatlatan sevgili tez danışmanın Prof. Dr. Işık Karakaya'ya çok teşekkür ederim.

Çocuk sevgisini, merhameti, empatiyi, insanları ayırmamayı bana küçüklüğümden beri bir değer olarak öğreten, eğitim ve meslek hayatımda beni her zaman destekleyen ve benimle gurur duyduklarına emin olduğum annem Nihal Yıldız, babam Mehmet Yıldız ve ablam Neşenur Yıldız'a çok teşekkür ederim.

Yaşamımı güzelleştiren ve varlıklarının benim için şans olduğuna inandığım sevgili dostlarıma buradan ayrıca teşekkür etmek isterim. Herbirinin ismini burada

veremeyecek olmam üzücü. Özellikle sevgili dostum, ev arkadaşım Rojda Tunç bu zorlu dönemde bana inandığın ve desteğini esirgemediğin için sana teşekkür ederim. Her zaman orada olduğunu bilmek çok güven verici. Yaptığı her işe hayran olduğum ve her zaman ilham aldığım sevgili arkadaşım Ezgi Çelik, tez sürecinde seninle partnerlik ettiğim için çok şanslıyım, tüm desteğin için çok teşekkür ederim. En stresli anlarımda deneyimlerini benimle paylaşan, beni sakinleştiren ve destekleyen sevgili arkadaşlarım Yeşim Yılan ve Ayşegül Küçükknane'ye de çok teşekkür ederim. Destekleri benim için çok değerliydi. Ve aramızda kilometreler olsa da her zaman yanı başımda hissettiğim canım dostum Gizem Çakın, varlığın ve tezime olan katkıların için çok teşekkür ederim. Hepiniz iyi ki varsınız.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
TABLO LİSTESİ	viii
ÖZET	x
ABSTRACT	xi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1 LİTERATÜR	4
1.1.1 Göç ile İlişkili Kavramlar	4
1.1.2 Suriye Krizi ve Türkiye'ye Göç	6
1.1.3 Mülteci Ruh Sağlığı	8
1.1.4 Kültürleşme	10
BÖLÜM 2	21
2.1 YÖNTEM	21
2.2 ARAŞTIRMANIN SORULARI	22
2.3 KATILIMCILAR	22
2.4 ARAÇLAR	23
2.5 ANALİZ	24
2.6 GÜVENİLİRLİK	24
2.7 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE GÜÇLÜ YÖNLERİ	24
2.8 BULGULAR	24
2.8.1 KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ	27

2.8.2 TÜRKÇEYE HAKİMİYETİN ETKİSİ	85
2.8.3 OKULUN ANLAMI	90
BÖLÜM 3	91
TARTIŞMA	91
3.1 Kültürleşme ve Zaman Faktörü.....	91
3.2 Kültürleşme Stresi ve Olumsuz Sosyal İlişkiler.....	95
3.3 Kültürleşme Sürecinin Bir Parçası Olarak Okul Uyumu	97
3.4 Kültürleşme Stresinin Etkisi	99
3.5 Koruyucu ve Destekleyici Bir Faktör Olarak Olumlu Sosyal İlişkiler.....	101
3.6 Sosyal İlişkilerdeki Olumsuz Durumlarla Baş Etme	105
3.7 Dile Hakimiyetin Etkisi	106
BÖLÜM 4	110
SONUÇ	110
4.1 Öneriler	113
KAYNAKÇA	114
EKLER	125

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Kültürleşme Stratejileri.....	13
Şekil 2: Kültürleşmenin Yapısı ve Süreci.....	15

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Demografik Bilgiler.....	23
Tablo 2: Ana Tema ve Alt Temalar.....	25
Tablo 3: Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler	43
Tablo 4: Okulda Akran İlişkilerinde Olumsuz Deneyimler.....	44
Tablo 5: Okulda Öğretmenlerle İlişkide Olumsuz Deneyimler.....	50
Tablo 6: Komşularla İlişkide Olumsuz Deneyimler.....	52
Tablo 7: Kurumlarda Yaşanan Olumsuz Deneyimler.....	54
Tablo 8: Diğer Sosyal İlişkilerde Yaşanan Olumsuz Deneyimler.....	55

EKLER	125
EK 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu (Türkçe).....	125
EK 2: Veli Onam Formu (Arapça).....	127
EK 3: Yarı Yapılandırılmış Nitel Araştırma Soruları.....	129
EK 4: Etik Kurul Onayı.....	130

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş ve Türkiye’de ev sahibi kültürün üyeleri ile birlikte örgün lise eğitimi almış olan ergenlerin yeni kültüre uyum süreçlerinde okulda akran ilişkilerinde deneyimledikleri zorbalık yaşantılarını incelemektir. Araştırmada ergenlerin yeni kültüre uyum sürecinde ne gibi zorluklar yaşadıkları, bu zorluklardan nasıl etkilendikleri ve bu zorlu durumlarla nasıl başa çıktıkları, yeni kültüre uyum sürecinin okul yaşantısını nasıl etkilediği derinlemesine anlaşılmasına çalışılmıştır.

Bu araştırmanın amacı doğrultusunda Suriye’den Türkiye’ye göç etmiş ve ev sahibi kültürün üyeleri ile beraber lise eğitimi almış ya da almakta olan yedi erkek yedi kadın katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde katılımcılara toplam on bir adet yarı yapılandırılmış soru sorulmuştur. Yapılan görüşmelerin ses kayıtları alınıp ardından deşifre edilmiştir. Deşifreler tematik analiz yöntemine uygun olarak analiz edilip yorumlanmıştır. Yapılan analizde yirmi adet üçüncü düzey alt tema, yirmi adet ikinci düzey alt tema, on beş adet birinci düzey alt tema çıkmıştır. Bu alt temaların ortak özelliklerine gruplandırmalar yapılmış ve üç adet ana temaya ulaşılmıştır. Ulaşılan ana temalar “Kültürleşme Süreci”, “Türkçeye Hakimiyetin Etkileri” ve “Okulun Anlamı” olarak belirlenmiştir.

Bu araştırmada elde edilen bulgularla araştırmaya katılan Suriyeli ergenlerin okulda akran ilişkilerinde sıklıkla zorbalık deneyimlerine maruz kaldıklarına ulaşılmıştır. Suriyeli ergenlerin akran zorbalığı dışında kültürleşme stresi yaratabilecek diğer zorlu deneyimleri de ortaya çıkmıştır. Kültürleşme sürecinde yaşanan zorlukların okul uyumuyla ilişkisi görülüp tartışılmıştır. Kültürleşme stresi ile baş etmeyi ve yeni kültüre uyumu destekleyecek kaynaklar tespit edilmiştir. Suriyeli ergenlerin göç sonrası yaşayabilecekleri riskli durumların altı çizilerek ergenlerin olumlu kültürleşmesinin nasıl desteklenebileceği konusunda öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürleşme, Kültürleşme Stresi, Akran Zorbalığı, Ergenlik, Göç

ABSTRACT

The purpose of this research is to examine the bullying experiences of adolescents who migrated from Syria to Turkey and received formal high school education together with the members of the host culture in Turkey, in their peer relationships at school during their adaptation to the new culture. The research aimed to undertake an in-depth study to investigate what difficulties adolescents experience in the process of adapting to the new culture, how they are affected by these difficulties and how they cope with these difficult situations, and how the adaptation process to the new culture affects their school life.

In-depth interviews were conducted with seven male and seven female participants who migrated from Syria to Turkey and received high school education together with members of the host culture. In these interviews, a total of eleven semi-structured questions were asked to the participants. Audio recordings of the interviews were taken and transcribed verbatim. Transcripts were analyzed and interpreted with thematic analysis method. The analysis of the interviews revealed twenty third-level sub-themes, twenty second-level sub-themes, and fifteen first-level sub-themes. The common features of these sub-themes were grouped, and three main themes were reached. The main themes reached were determined as "Acculturation Process", "The Effects of Mastery of Turkish" and "The Meaning of School".

The findings of this in-depth qualitative research show that the Syrian adolescents participating in the study were frequently exposed to bullying experiences in their peer relationships at school. Other difficult experiences of Syrian adolescents have emerged can cause acculturative stress apart from bullying. The relationship between the difficulties experienced in the acculturation process and school adaptation were seen and discussed. Resources have been identified to support coping with the stress of acculturation and adaptation to the new culture. Moreover, suggestions have been made on how to support the positive acculturation of adolescents by highlighting the risk situations Syrian adolescents may experience after migration.

Keywords: acculturation, acculturative stress, peer bullying, adolescence, migration

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Yeryüzünde uzun yıllardır çeşitli coğrafyalarda insan toplulukları yer değiştirmektedir. Dünya tarihine baktığımızda bireylerin güvenlik ve yaşam koşullarındaki olumsuz sebeplerden dolayı daha güvenli ve yaşamsal ihtiyaçlarını daha kolay karşılayabilecekleri yerlere göç ettiklerini görürüz. Savaş hala günümüzde insan topluluklarının buldukları yerleri terk etmelerine ve daha güvenli bölgelere gitmelerine sebep olan önemli bir faktördür. Savaş sebebiyle göç eden bireylerin göç öncesi ve göç sonrası yaşantılarının etkisi ile psikolojik olarak incinebilir bir grupta olduklarını söylenebilir. Savaşa tanıklık etmiş ve nispeten güvenli bir bölgeye göç etmiş kişilerde Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB), depresyon, somatik yakınmalar, psikotik bozukluklar, madde kullanımı ve intihar gibi psikopatolojik sorunların görülebildiği bilinmektedir (Alegria, Alvarez ve DiMarzio, 2017; Kirmayer ve diğerleri, 2011). Türkiye’de Suriyeli göçmenlerle yapılan kesitsel bir araştırmada TSSB sıklığı %33,5 bulunmuştur (Alpak ve diğerleri, 2014). 2018’de İstanbul’da Suriyeli göçmenlerle yapılan başka bir çalışmada ise 1678 kişinin yarısında en az bir ruh sağlığı sorunu tespit edilmiş, üçte birinde ise birden fazla ruhsal bozukluk bulunmuştur. Katılımcıların %36,1’inde anksiyete, %34,7’inde depresyon ve %19,6’sında TSSB tespit edilmiştir (Acartürk ve diğerleri, 2021).

Çocuk ve ergenler için savaş ve göç yaşantısı çeşitli ruh sağlığı sorunları ile ilişkili ciddi bir durumdur (Lustig ve diğerleri, 2004). Savaş mağduru ve göç etmiş çocuk ve ergenlerde sıklıkla TSSB, kaygı bozuklukları, depresyon, somatik şikayetler, öfke, şiddet, paranoya, uykusuzluk gibi şikayetlere rastlanmaktadır (Fazel ve diğerleri, 2012; Lustig ve diğerleri, 2004; Derluyn ve Broekaer, 2007). Türkiye’de 263 Suriyeli çocuk ile yapılan bir çalışmada çocukların travmatik yaşantıları ile TSSB arasında ciddi bir ilişki saptanmıştır (Erüyar ve diğerleri, 2018). Şanlıurfa’da 6. ve 9. sınıflar arasında okuyan 408 Suriyeli öğrenci ile yapılan başka bir çalışmada çocukların yüksek oranda savaşla ilgili travmatik anıları olduğu ortaya çıkmış ve yüksek düzey depresyon ve anksiyete belirtilerine rastlanmıştır (Kandemir ve

diğerleri, 2018). Yine Türkiye’de 8-16 yaş arası Suriyeli çocuk ve ergenlerle yapılan başka bir çalışmada savaş ve diğer travmatik yaşantılara sahip çocuklarda TSSB ve depresif belirtiler bulunmuştur (Güneş ve Güvenmez, 2019).

Psikolojik sağlık açısından dezavantajlı bir grup olan savaş ve göç yaşamış bireylerin incinebilirliğini arttıran risk faktörlerini bilmek oldukça önemlidir. Türkiye’de Suriyeli göçmenlerle yapılan bir çalışmada kadın olmak, geçmişte bir psikiyatrik rahatsızlığa sahip olmak, ailede psikiyatrik sıkıntısı olan kişilerin varlığı, iki ya da daha fazla travmatik yaşantıya sahip olmak risk faktörü olarak bulunmuştur (Alpak ve diğerleri, 2014). Suriyeli göçmenlerle yapılan başka bir çalışmada ise bunlara ek olarak ekonomik zorluklar, sosyal destek azlığı, hukuksal destek ihtiyacının karşılanmaması gibi faktörler psikolojik sıkıntılara aracı olmuştur (Acartürk ve diğerleri, 2021). Göçle birlikte bireyler sosyal ağlarını da kaybederler. Türkiye’de Suriyeli göçmenlerle yapılan bir çalışma göçten önce bir ya da birden fazla gruba ait olmanın olumsuz ruh sağlığı ile ilişkisi olduğu fakat göçten sonra bu aidiyeti sürdürebiliyor olmanın düşük depresyonla ilişkili olduğu gösterilmiştir. (Smeekes ve diğerleri, 2017).

Savaş ve göç yaşamış çocuk ve ergenler için göç öncesi, göç sırası ve sonrasında yaşanan travmatik olaylar, ailelerinin ya da kendilerinin şiddete uğraması, aileden ayrı düşmek, tek ebeveynle yaşamak, ebeveynlerin olumsuz tutumları, aile içi çatışmalar, ailede psikopatolojiye sahip kişilerin olması, kalabalık evlerde yaşamak, yerleşim toplumdaki farklılıklar, mülteci kamplarında kalmak, ekonomik problemler, ev sahibi ülkenin diline hakim olmamak gibi psikolojik şikayetlere aracılık eden risk faktörleri vardır (Fazel ve diğerleri, 2012; Lustig ve diğerleri, 2004; Derluyn ve Broekaer, 2007; Kandemir ve diğerleri, 2018; Alegria, Alvarez ve DiMarzio, 2017). Çocuk ve ergenler için bir diğer önemli konu yeni yerleşilen ülkede okul yaşamıdır. Okul çağındaki göçmen çocukların farklı bir dilde eğitim almak durumunda kalmaları ve okulda akran ilişkilerinin ayrımcılık deneyimlemeleri onlar için göç sonrası stresli yaşam olaylarıdır (Kirmayer ve diğerleri, 2011). 2019-2020 yılı arasında Kilis’te yaşayan 12-16 yaş arası 119 Suriyeli çocuk ve ergen ile yapılan bir araştırmada çocuk ve ergenlerin zorbalık

yaşantıları ve zorbalığa katkıda bulunan faktörler incelenmiştir. Çalışmada ergenlerin yarısından fazlasının zorbalıkla ilgili en az bir olay yaşadığı bulunmuş ve örneklemdaki 31 ergene ez az bir psikiyatrik bozukluk tanısı konulmuştur. Bu ergenlerde en sık TSSB görülmüştür (Yılmaz ve Uytun, 2020).

Dünya’da ve Türkiye’de akran zorbalığı ciddi bir sorundur. 2018 yılında UNICEF’in açıkladığı rapora göre dünya üzerinde 13-15 yaş arası öğrencilerin yarısı akran zorbalığı yaşamaktadır. Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’nün 2015 yılı verilerine göre ise Türkiye’de 15 yaşın üzerinde öğrencilerin %19’ u zorbalığa maruz kaldığı görülmüştür. Akran zorbalığı araştırmacıların ilgisini çeken, üzerinde farklı değişkenlerle ilişkisi çalışılan, bireylerin ruh sağlığında kısa ve uzun vadeli olumsuz sonuçları kanıtlanmış bir konudur. İstanbul’da lise öğrencilerinde zorbalık davranışlarını ve bunun psikososyal sağlığa etkisini inceleyen kesitsel bir çalışmada 3519 öğrenciye ulaşılmış ve öğrencilerin %59,4’ünün ne zorba / ne de kurban, %22’sinin kurban, %9,4’ünün zorba/kurban ve %9,2’sinin de zorba olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada İstanbul’da lise öğrencilerinde zorbalığın yaygın olduğu görülmüş; alkol, sigara kullanımı ve fiziksel kavgaya karışma gibi riski davranışlar bulunmuş ve bunların psikolojik sağlık sorunları ile ilişkili olduğu görülmüştür (Alikışifoğlu ve diğerleri, 2007). 2000-2001 yılları arasında Ankara’da yapılan başka bir araştırmada 692 lise öğrencisine ulaşılmıştır. Bu araştırmada öğrencilerin hepsi zorbalığa uğradığını bildirmiştir. Bir öğretim yılı içinde öğrencilerin %35,5’i fiziksel zorbalığa, %28,3’ü duygusal zorbalığa ve %15,6’sı cinsel zorbalığa uğradığı bulunmuştur. Öğrenciler zorbalık deneyimleri ile ilişkili düşük psikolojik iyilik hali, zayıf sosyal uyum ve psikolojik sıkıntı bildirmiştir (Kepenekçi ve Çınkır, 2006).

Yukarıdaki veriler ışığında lise çağında akran zorbalığının hem Türkiye’de hem de dünyada önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Akran zorbalığı ve ruh sağlığına etkileri konusunda savaş ve göç yaşamış bireyler oldukça risk altındadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü (2015), Suriyeli göçmenlerin eğitimde dil, öğretmenlerle iletişim kuramama, akranlarla ilişkilerde olumsuz yaşantılar ve uyum problemleri olduğunu bildirmiştir. Göçmen ergenlerde yeni kültüre uyum ve psikolojik sağlık

için destekleyici faktörlerden birinin okula uyum, okulda olumlu yaşantılar, öğretmenlerden ve arkadaşlardan alınan sosyal destek olduğu bilinmektedir (Lokhandea ve Reichleb, 2019). Okulda sosyal ilişkilerde ayrımcılık deneyimlemenin okul uyumuna ve okula bağlılığa negatif etkisi vardır. Aynı zamanda okula bağlılıkla akademik başarı arasında da pozitif korelasyon olduğu bilinmektedir (Wong ve Schweitzer, 2017). Akademik başarı ile ilişkili olan diğer faktörler ise yerleşim toplumunun diline hakimiyet, psikolojik sağlık, göç öncesi travma ve yerleşim toplumunda sosyal destek olduğu belirlenmiştir (Wong ve Schweitzer, 2017). Bu bilgiler ergenlerin yeni topluma uyumu ile okula uyumunun birbiriyle ele alınması gereken önemli süreçler olduğunu göstermektedir. Ergenlerin okul ortamındaki yaşantılarını ve stres faktörlerini anlamaya çalışmak yeni kültüre uyum süreçleri daha kapsamlı ele almak ve psikolojik sağlıklarını desteklemek açısından oldukça önemli görülmektedir.

Literatüre baktığımızda dünya üzerinde farklı ülkelerde göçmen ve mültecilerin kültürleşme sürecinin psikolojik düzeydeki sonuçları ve göçmen/mülteci ergen gruplar için akran zorbalığını inceleyen çalışmalara sıklıkla rastlamaktayız. Bu araştırmalarda hem kültürleşme sürecinde yaşanan uyum sorunlarının hem de akran zorbalığının olumsuz psikolojik sonuçlarla ilişkisi saptanmıştır. Buna rağmen kültürleşme stresi ve akran zorbalığı konusunu birlikte ele alan çok fazla araştırma yoktur. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ise ergen davranışlarını göç değişkeni ile inceleyen çalışmalar olsa da akran zorbalığını kültürleşme süreci bağlamında ele alan bir çalışmaya rastlamamaktayız. Bu sebeple bu araştırmada, Suriye savaşı sırasında Türkiye'ye göç etmiş ve şu anda lise çağında olan ergenlerin kültürleşme deneyimleri bağlamında okul ortamında akran ilişkilerindeki zorbalık deneyimleri incelenecektir. Elde edilen veriler kültürleşme kuramı çerçevesinde ve literatür verilerinin ışığında tartışılacaktır.

1.1 LİTERATÜR

1.1.1 Göç ile İlişkili Kavramlar

Tarih boyunca yeryüzünde insanlar ya da insan grupları sosyal, siyasal, ekonomik ya da kişisel sebeplerle kalıcı ya da geçici olarak yer değişiklikleri yapmışlardır.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göçü; “Uluslararası bir sınırı geçerek veya yaşadığı ülke içerisinde süresi, yapısı ve sebebi ne olursa olsun, her türlü insan hareketini kapsayan bir nüfus hareketidir” şeklinde tanımlamıştır (IOM, 2011). Bu yer değişiklikleri kişilerin buldukları ülke içerisinde iç göç şeklinde olabildiği gibi başka ülkelere doğru dış göç şeklinde de olabilmektedir (Adıgüzel, 2017). Göç genel olarak gönüllü ve zorunlu göç olarak ikiye ayrılmaktadır. Kişilerin daha konforlu bir hayat sürmek isteğiyle kendi rızaları ile göç etmelerine gönüllü göç denmektedir. Zorunlu göçte ise bireyler ya da gruplar doğal ya da insan kaynaklı sebeplerin yaşamlarını tehdit etmesiyle yer değişikliği yaşarlar (Perruchoud ve Redpath, 2009). Everett Lee (1966), kişilerin göç hareketlerinin itici ve çekici unsurlarla belirlendiğini ifade etmiştir. Kişinin kendi bulunduğu bölgeyi terk etmesine sebep olan bölge ile ilgili olumsuz koşullar itici faktörlerdir. Bu faktörler ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel ve kişisel sorunları içinde barındırabilir. Kişileri göçe teşvik eden güvenlik ya da ekonomik koşullar gibi gidilecek yer ile ilgili özellikler ise çekici faktörlerdir. Bu özellikler kişilerin göç kararını kolaylaştırır (Çağlayan, 2006).

Göç eden kişi göçmen olarak tanımlansa da (Perruchoud ve Redpath, 2009), göç literatüründe göçmen kişinin statüsüne dair çeşitli kavramsal farklılıklar vardır. Burada en sık karşılaşılan kavramlardan biri mülteci kavramıdır. Din, dil, ırkı, herhangi bir toplumsal üyeliğinden ya da siyasi fikirlerinden dolayı zarar görme endişesi olan, bu yüzden ülkesi dışında korunmak isteyen ve ülkesine bu sebeplerden ötürü dönmek istemeyen kişiler mülteci olarak tanımlanmıştır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2016). Bu haklar 1951 yılında imzalanan Cenevre sözleşmesi ile koruma altına alınmış ve 1951 yılına kadar Avrupa’da meydana gelen olaylarla sınırlanmıştır. Daha sonra tarih sınırı kalksa da Avrupa devletlerinden birine mensup olma kriteri değişmemiştir (Erbaş, 2018). Benzer çeşitli sebeplerle güvende olmadığı için başka bir ülkede korunmak isteyen ve o ülkede Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından mülteci statüsünü bekleyen kişilere ise sığınmacı ismi verilmiştir (IOM, 2011). Sığınmacılar statülerine dair yanıt gelene kadar ülkelerine zorla geri

gönderilmezler. Yukarıda bahsedildiği gibi Avrupa dışından Türkiye'ye gelen kişilere Türkiye mülteci statüsü verememektedir. Ancak başka ülkelere yerleşebilecekleri süre içinde sığınma hakkı verebilmektedir. Bir diğer kavram ise geçici korumadır. Geçici Koruma. "Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya Türkiye sınırlarını geçip uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan koruma" olarak tanımlanmıştır (Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014).

1.1.2 Suriye Krizi ve Türkiye'ye Göç

2010 yılında Ortadoğu'daki Arap ülkelerinde halkın reform talepleri ile başlayan protestolar silahlı çatışmaları ve iç savaşları beraberinde getirmiştir. Tüm bu süreç bölgede yönetim değişikliklerine sebep olmuş ve Arap Baharı olarak isimlendirilmiştir (Bingöl, 2013). Arap Baharının etki ettiği ülkelerden biri de Suriye'dir. 2011 yılında Dera kentinde başlayan eylemler hızla diğer kentlere yayılmıştır (Şen, 2013). Eylemleri bastırmak isteyen hükümet güçlerinin müdahaleleri ve bölgedeki çeşitli muhalif grupların silahlı eylemleri ile beraber Rusya, Amerika, Türkiye, Katar, Suudi Arabistan, Fransa gibi dış güçlerin de kendi beklentileri doğrultusunda dahil olması ile savaş büyümüştür. Sokak eylemleri ile başlayan ve çeşitli muhalif grupların ve ülkelerin aktif olması ile büyüyen Suriye savaşı günümüzde hala devam etmektedir.

2011 yılından bu yana Suriye'de giderek büyüyen savaş ortamından kendini korumak isteyen Suriyeliler öncelikle komşu ülkeler olmak üzere çeşitli yerlere kitlesel olarak göç etmişlerdir (UNHCR, t.y.). UNHCR verilerine göre Suriye savaşı başladığından beri 6.7 milyon kişi yerinden edilmiştir. Yoğun olarak tercih edilen yerlerin Türkiye, Irak, Mısır, Lübnan, Ürdün, Kuzey Afrika olduğu görülmektedir. Bu kitlesel göçün en yoğun yaşandığı ülkelerden biri Suriye'nin sınır komşusu olan Türkiye'dir. 2011 yılının mart ayından itibaren artan sayıda Suriye vatandaşı uluslararası koruma talebi ile Türkiye'ye gelmektedirler. Türkiye Suriye'den sığınma talebi ile gelen kişilere açık kapı politikası izleyerek geçici

koruma sağlamaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, t.y.) 31 Mart 2021 tarihinde güncellenen verilere göre Türkiye’de 3 milyon 665 bin 946 kayıtlı Suriyeli yaşamaktadır.

1.1.2.1 Türkiye’de Suriyeli Ergen Nüfus ve Türk Eğitim Sistemine

Entegrasyon

30 Haziran 2020 tarihi Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) verilerine göre Türkiye’de anaokulunda 35 bin 553, ilkokulda 338 bin 807, ortaokulda 222 bin 703 ve lisede 89 bin 518 Suriyeli öğrenci eğitim görmektedir (Mülteciler Derneği, 2021) Genç nüfus olarak tanımlanan 15-24 yaş aralığında ise 748 bin 513 kişi bulunmaktadır (Mülteciler Derneği, 2021).

2011 yılı itibariyle Suriye’den Türkiye’ye artan sayıda gerçekleşen göç, Suriyeli nüfus için gerekli yasal düzenlemeleri zorunlu kılmıştır. İlk zamanlarda barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik çalışmalar ile okul çağındaki çocuklar için kamplarda Arapça müfredatla dersler verilmiştir (İşigüzel ve Baldık, 2019). Suriyeli nüfusun artmasıyla eğitim hizmetlerine yönelik daha kapsamlı düzenlemeler yapma ihtiyacı doğmuş ve ilk genelge 26 Nisan 2013 tarihinde “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler” başlığı ile çıkmıştır. (MEB: Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler isimli genelge, 2013) Bu genelge verilecek eğitimin içeriğini belirlemekten ziyade kamp dışında kalan Suriyeli çocuklara eğitim verilecek mekanların belirlenmesi ile ilgilidir. 26 Eylül 2013 tarihinde “Ülkemizde Geçici Koruma Altında Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” isimli ikinci bir genelge yayımlanmıştır (MEB, 2017). Bu genelge ile öğretmen istihdamı, eğitim hizmetlerinin planlanması, Türkçe kursları, öğrenci kayıtları gibi konulara değinilmiştir. Ardından 23 Eylül 2014 tarihinde yayımlanan Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri genelgesi zorunlu eğitim çağında olan göçmenlere sunulacak eğitim hizmetleri detaylı olarak belirlenmiştir (MEB, 2017). Başlangıçta sadece kamplarda açılan geçici eğitim merkezleri daha sonra kamp dışında açılmaya başlanmış ve MEB kontrolüne geçmiştir (Tanrıkulu, 2018). Bu okullarda haftada 15 saat Türkçe

eğitimi verilerek Suriyeli ğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonu hedeflenmiştir. MEB 2017-2018 eğitim ğretim döneminde 1., 5. ve 9. sınıfların resmi okullara kaydını zorunlu kılarak geçici eğitim merkezlerinden devlet okullarına kademeli geçiş süreci başlamıştır (Tanrıku, 2018).

1.1.3 Mülteci Ruh Sağlığı

G sebebi ile dünya üzerinde birçok toplum çok kültürlü hale gelmiştir. Örneğin, toplumda varlığını sürdüren azınlık gruplar, savaş gibi sebeplerle yaşanan zorunlu gler, eğitim ya da iş sebebi ile gerçekleştirilen yer değişiklikleri, turizm amaçlı ziyaretler gibi sebeplerle toplum içerisinde farklı kültürel gruplar arasında temaslar yaşanır. G ile farklı kültürel özelliklere sahip bireyler kendi topraklarından ayrılarak farklı kültürel özelliklere sahip bireyler ile bir arada yaşamaya başlar. Göç eden bireylerin farklı kültürel arka plana sahip olan ev sahibi toplumun yeleri ile karşılaşmaları ile yeni kültüre uyum sürecinde kişilerde strese yol açan bazı zorluklar yaşanır (Aksoy, 2012). Kişileri ge iten sebepler ve geldikleri yeni toplumla ait oldukları toplum arasındaki kültürel farklılıklar kişilerin uyum güçlüğü konusunda önemli değişkenlerdir. Kültürel farklılıklar kişilerin yalnızlık ve yabancılık duyguları hissetmesine sebep olabilir. Yeni toplumda eski kültürel kodları ile devam edememek boşluk, anlamsızlık ve değersizlik duyguları yaratabilir ve kişiler g ile geride bıraktıklarına yönelik pişmanlık duyguları yaşayabilir. Bunlar kişilerin yoğun stres yaşamalarına sebep olur (şahin, 2001).

Bennett (1988), uyumu bir ucunda etnomerkezciliğin diğer ucunda da etnogreceliliğin olduğu gelişimsel bir süreç olarak tariflemiştir. Kişiler kendi kültürünü merkeze koydukları etnomerkezci aşamadan inkar, savunma, azaltma, kabul, uyum sağlama ve bütünleşme basamaklarından geçerek etnogreceliliğe doğru ilerler. Kişiler inkar aşamasında kültürel farklılıkları yorumlayamazlar ve diğer kültürden yalıtılmış bir şekilde yaşarlar. Savunma aşamasında kültürel farklılıklara dair daha çok bilgi edinir ve diğer kültürü tehdit olarak algılayarak, olumsuz değerlendirme eğilimi ortaya çıkar. Azaltma aşamasında kişiler yzeyssel farklılıkları kabul ederler ancak derinde benzer oldukları bir anlayış geliştirirler. Kabul aşamasında kültürel farklılıkları tanımaktan hoşlandıkları, belirsizliğe karşı

toleransın arttığı ve farklı kültürel düşünme ve davranış şekillerini hoşlanmasalar bile kabul edilebilir buldukları aşamaya gelirler. Uyum aşaması ise farklı kültürlerle empati kurabilme, onları anlama ve davranışlarını ona göre düzenleyebilmeyi gerektirir. Etnogöreceliliğe giden son aşama ise bütünleşmedir. Bütünleşme aşaması kişilerin kendilerini çok kültürlü olarak tanımladıkları ve farklı davranışları çeşitli kültürel referanslarla değerlendirebildikleri aşamadır.

Göç ile birlikte yaşanan kültürel değişimin büyüklüğü ve hızı kişilerin baş etme gücünü ve kaynaklarını aştığında yaşanan yoğun stres çeşitli psikolojik hastalıklara yol açabilir (Berry, 1998). Göçmenlerin psikolojik sağlıkları için risk faktörleri, göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası deneyimleriyle ilişkili olarak tanımlanmıştır (Takeuchi, Alegria, Jackson, Williams, 2007; Kirmayer ve diğerleri, 2011). Göç öncesindeki stres faktörleri yetişkinler için hem sosyal ağların hem de sosyal statünün bozulması, travmatik yaşantılar iken; çocuklar için yaş ve gelişim düzeyi, eğitim hayatının bozulması ve aile ve akranlardan ayrılma olarak göze çarpar. Göç sırasındaki risk faktörleri; yaşanan zorlu yaşantılar, şiddet, göçe dair belirsizlik, çocukların bakım verenlerinden ayrılması ve yetersiz beslenmedir. Göç sonrasında ise; yerleşim toplamında deneyimlenen ayrımcılık, sağlık hizmetlerine erişimde engeller, iklim ve gıda değişikliği, sosyal destek kaybı, yalnızlık hissi, düşük sosyal statü, aile içi çatışmalar, yerleştikleri toplumun üyelerinin göçmenlere yönelik olumsuz tutumları, ev sahibi toplumun diline hakimiyet düzeyi, kültürleşme stresi, düşük gelir, işsizlik, izinsiz çalışma, ev sahibi toplumda ne kadar süredir yaşadıkları, sınır dışı edilme korkuları, yerleşilen ülkedeki göç politikaları ve göçmenlerle ilgili kurumlarda çalışan kişilerle yaşanan olumsuz deneyimler kişilerin göç sonrası yaşadıkları strese etki eder (Alegria, Alvarez ve DiMarzio, 2017; Jannesari, Hatch, Prina ve Oram, 2020; Ahmad, Shik, Vanza, Cheung, George ve Stewart, 2005). Ayrıca çocuklar için ebeveynlerin yeni kültüre uyumundaki güçlükler, yeni dilde eğitim alma, okulda ve akranlar arasında yaşanan dışlanma ve ayrımcılık göç sonrası stres faktörleridir (Kirmayer ve diğerleri, 2011). Göç deneyimleri olan kişilerin utanç, suçluluk, başarısızlık, yetersizlik gibi duygusal sıkıntılar ifade ettikleri görülmüştür (Walsh, Shulman ve Maurer, 2008).

Sözü edilen stres faktörlerinin göçmenlerde aynı zamanda depresyon, kaygı bozuklukları, TSSB, psikotik bozukluklar, madde kullanımı ve intihar gibi psikopatolojik sorunlara sebep olabildiği bilinmektedir (Alegria, Alvarez ve DiMarzio, 2017; Kirmayer ve diğerleri, 2011). Çocuklarda da benzer psikiyatrik sıkıntılarının yanı sıra davranım bozuklukları, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu görülebilmektedir (Sapmaz, Tanrıverdi, Öztürk, Gözaçanlar, Ülker ve Özkan, 2017; Kirmayer ve diğerleri, 2011).

1.1.4 Kültürleşme

Göç ile birlikte farklı özelliklere sahip kültürel gruplar bir araya gelir. Kültürel grupların günlük hayattaki sürekli teması ile birlikte kendi sosyal, fiziksel, ekonomik, biyolojik ve kültürel özelliklerinde bazı değişiklikler ortaya çıkar. Yaşanan bu değişimler kültürleşme olarak tanımlanır (Zafer, 2016). 1967 yılında Grave kültürleşmeyi grup ve birey seviyesinde gerçekleşme durumuna göre ikiye ayırmıştır. Buna göre “grup kültürleşmesi” grup seviyesinde meydana gelen kültürel değişimleri ifade ederken; “psikolojik kültürleşme” birey seviyesinde meydana gelen davranış, tutum, algı gibi değişimlerdir ve grubu oluşturan bireyler bunu farklı düzeylerde deneyimleyebilirler (Grave, 1967). Uzun vadede psikolojik ve kültürel uyuma yol açan bu değişimler bireylerin yeni kültürle temaslarındaki deneyimlerini nasıl yorumladıklarını, yaşadıkları sorunlarla nasıl baş ettiklerini içerir (Hortaçsu 2007). Ward, Bochner ve Furnham (2001), kültürel değişimi yönetmenin duygulanım, davranış ve biliş olmak üzere üç boyutu olduğunu ifade etmiştir. Duygulanım boyutunda kültürleşme kişinin baş etmesi gereken stresli bir durum olarak tanımlanır ve kişilerde kaygı, depresyon gibi psikolojik iyilik halini etkileyen sonuçlara sebep olur. Göç ile birlikte birey, kayıp ve yoksunluk hissi deneyimler, yerleşim toplumu üyelerinin reddedici tutumlarına maruz kalır, rol ve kimlikleri ile ilgili kafa karışıklığı yaşar, yeni ve eski kültür arasındaki farklılıklar sıkıntı verici duygulara yol açar ve tüm bunlarla baş edememeden kaynaklanan güçsüzlük hissi ortaya çıkar (Furnham 1990). Kişiler bu güçlüklerle baş etmenin bir yolu olarak sosyo-kültürel bağlama uyumu kolaylaştıracak yeni davranışları edinmeye başlar ve yeni kültürdeki rol, kimlik ve değerleri üzerine anlamlar

kurarlar. Bu perspektiften baktığımızda göç sonrası kültürleşme süreci karmaşık ve kişilerin baş etmekte zorlanabileceği stresli bir dönemdir. Bu sebeple bireylerin kültürleşme süreçlerini etkileyen faktörleri ve etkilerini anlamak oldukça önemlidir.

1.1.4.1 Kültürleşme teorilerinin gelişimi

Kültürleşme kavramının tarihsel olarak gelişimine baktığımızda tek boyutlu bir kavramsallaştırmadan çok boyutlu ve gelişmiş bir kavramsallaştırmaya doğru boyut değiştirdiğini görürüz. İlk olarak kültürleşme göç eden bireyin ya tamamen ana kültürüne bağlı kalması ya da bütünüyle yeni kültürü benimsemesi olarak kabul edildi (Yalçın, 2002). Ancak göç ile beraber karşı karşıya gelen gruplarda değişim tek yönlü değildir. Yani göç eden grubun üyelerinde değişim meydana gelirken ev sahibi toplumda da değişimler meydana gelmektedir. Bu sebeple zaman içinde tek boyutlu yaklaşım kültürleşmeyi açıklamakta yetersiz kalmış ve iki grubun karşılıklı etkilendiği ve değiştiği bir süreç olarak kültürleşmeyi kavramsallaştıran iki boyutlu yaklaşım önem kazanmıştır (Zafer, 2016).

Kültürel farklılıkların tamamen yok edilmesinin mümkün olmadığını öne süren Greeley (1971), “Kültürel Entegrasyon Modelinde” kültürleşmeyi kuşaklar sonrası yeni toplumla bütünleşme süreci olarak tarif etmiştir. Greeley’e göre göç eden grubun üyelerinin ilk hedefi yeni toplumda temel ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatta kalmaktır. Bu aşamada karşılaştıkları kültürel farklılıklar korku yaratır ve kendi kültürel kimliklerinin tehlike altında olduklarını hissederler. Zaman içinde göç eden bireyler yeni topluma daha çok dahil olur, ev sahibi toplumun kültürüne dair bilgileri artar ve davranışsal değişimler yaşanır. Bu sırada ekonomik refahları ve sosyal statüleri de yükselerek orta ve üst sınıfa dahil olmaya başlarlar. Ev sahibi toplumda daha fazla güç sahibi olan göçmen grup, buldukları bölgede ev sahibi toplumun hoşlanıp hoşlanmadıklarını dikkate almadan istedikleri gibi davranabilme eğilimi gösterirler. Bu da etnik çatışmalara sebep olur. Fakat zamanla toplumda daha fazla statü sahibi olan bireyler kendi geçmiş kültürel kimliklerine yabancılaşmaya başlarlar ve ev sahibi kültürle daha fazla uyum içinde olurlar. Ardından yeni bir kuşak ortaya çıkar ve bu kuşak kendi kültürel geçmişleri

hakkında bilgi sahibi ancak yeni topluma tamamen entegre bir görünümde olur. Greeley tek boyutlu kültürleşme yaklaşımındaki tam asimilasyoncu bakış açısı yerine zaman içerisinde eski kültüre dair bilgilerin korunduğu fakat kuşaklar sonrası yeni toplumla tam bir bütünleşmenin olduğu bir kültürleşme anlayışı geliştirmiştir.

İki boyutlu kültürleşme yaklaşımının ilk ve en önemli ismi John W. Berry'dir. Berry tek boyutlu kavramsallaştırmayı yetersiz bulmuş ve kültürleşme esnasında bireyin hem miras hem de yeni kültüre yönelimine dair daha çeşitli açıklamalar sunmuştur (1997). Kültürleşmenin yalnızca göç eden grubun üyelerinin yönelimleri ile ilgili bir süreç olmadığını ev sahibi toplumun üyelerinin göç eden grubun üyelerine yaklaşımları ile de yakından ilişkili olduğunu ifade etmiştir (Hortaçsu 2007). Göçmenlerin kültürlerini korumak ve yeni kültüre dahil olmak ile ilgili tutumları kültürleşmelerini etkilemekle birlikte ev sahibi toplumun göç eden gruba yönelik tutumları da göçmen grubun kültürleşme yönelimlerini etkileyecektir.

Berry çoklu toplumlardaki gruplara “kültürel grup” adını vermiş; bu grupların ekonomik, siyasal ve politik olarak eşit statüde olmadıklarını ve eşit statüde olmayan bu grupları güç dengesizliğine göre baskın ve baskın olmayan grup olarak tanımlamıştır (Berry, 1997). Göç sebebi ile çok kültürlü hale gelen çoğul toplumlarda iki ya da daha fazla kültürel grubun karşılaşmaları sonucu grup (kurumlar, kültürel pratikler gibi) ve birey seviyesinde gerçekleşen ve uzun vadede bireyin uyumu ile sonuçlanan bir değişim yaşanır (Berry, 2005). Berry'nin “İki Boyutlu Kültürleşme” kuramı bir kültürel bağlamda gelişmiş olan bireylerin göç sebebi ile farklı bir kültürel bağlam içinde bulduklarında yeni kültürel bağlama nasıl uyum sağladıklarını ve bu uyum sürecinin onların davranışlarında nasıl değişikliklere yol açtığı sorgular.

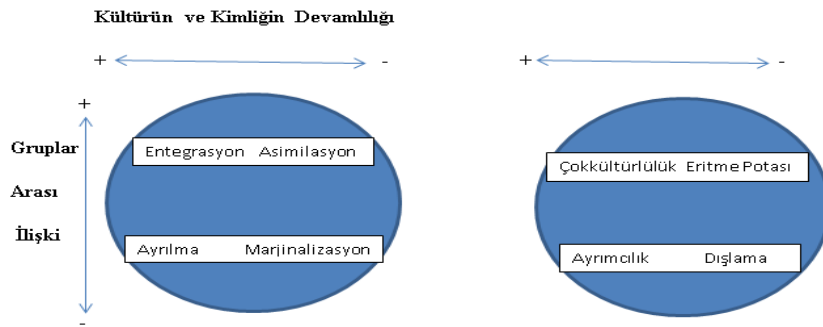
1.1.4.2 Kültürleşme Stratejileri

Çoğul toplumlarda günlük hayatta karşı karşıya gelen iki ya da daha fazla kültürel grup, kültürleşme sürecinde iki temel mesele ile uğraşır; sahip olunan kültürün ne ölçüde korunacağı ve diğer kültürel grup ya da gruplarla ne ölçüde temas kurup, bu

gruplara dahil olunacağıdır (Berry, 1997). Berry sözü edilen bu iki meseleye yönelik tutumları baskın olan ve olmayan grupların verdiği yanıtlara göre farklı olarak isimlendirdiği dörtlü kültürleşme stratejisini tanımlamıştır (Berry, 1997). Baskın olmayan grubun kendi kültürünü korumak istemeyip diğer gruba katılıma istekli oluşu asimilasyon; kendi kültürünü korumak isteyip diğer kültüre katılmaktan kaçınıldığında ayrılma; hem kendi kültürünü korumaya yönelik istekli olup aynı zamanda diğer gruba katılım gösterildiğinde entegrasyon ve kendi kültürünü koruma ve diğer gruba katılımda aynı anda az istek olduğunda ise marjinalleşme tanımlanır. Berry'nin oluşturduğu bu model göç veren ülkenin özelliklerine ve göçmenlere karşı tutumlarına yeterince yer vermediği için eleştirilmesi sebebiyle Berry ikinci bir model geliştirmiştir (Hortaçsu 2007). Bu yeni modelde baskın grubun çok kültürlülük yönelimlerine daha fazla yer vererek, baskın olmayan grubun yönelimlerinde genelde özgür olmadıklarını ve baskın olan grup tarafından çeşitli kültürleşme stratejilerine zorlandıklarını altına çizmiştir (Berry, 2005). Bu durumda eğer baskın grup baskın olmayan grubun asimile olmasını istiyorsa bunun karşılığı eritme potası, baskın olmayan grubun ayrılma stratejisini tercih etmesini zorluyorsa buna ayrımcılık, marjinalizasyon baskın kültür tarafından dayatılıyorsa da dışlama kavramı karşılık gelir. Eğer baskın kültürün tüm yapılarında ve politik anlayışında çok kültürlülük egemense o zaman entegrasyon olmaktadır.

Şekil 1: Kültürleşme Stratejileri

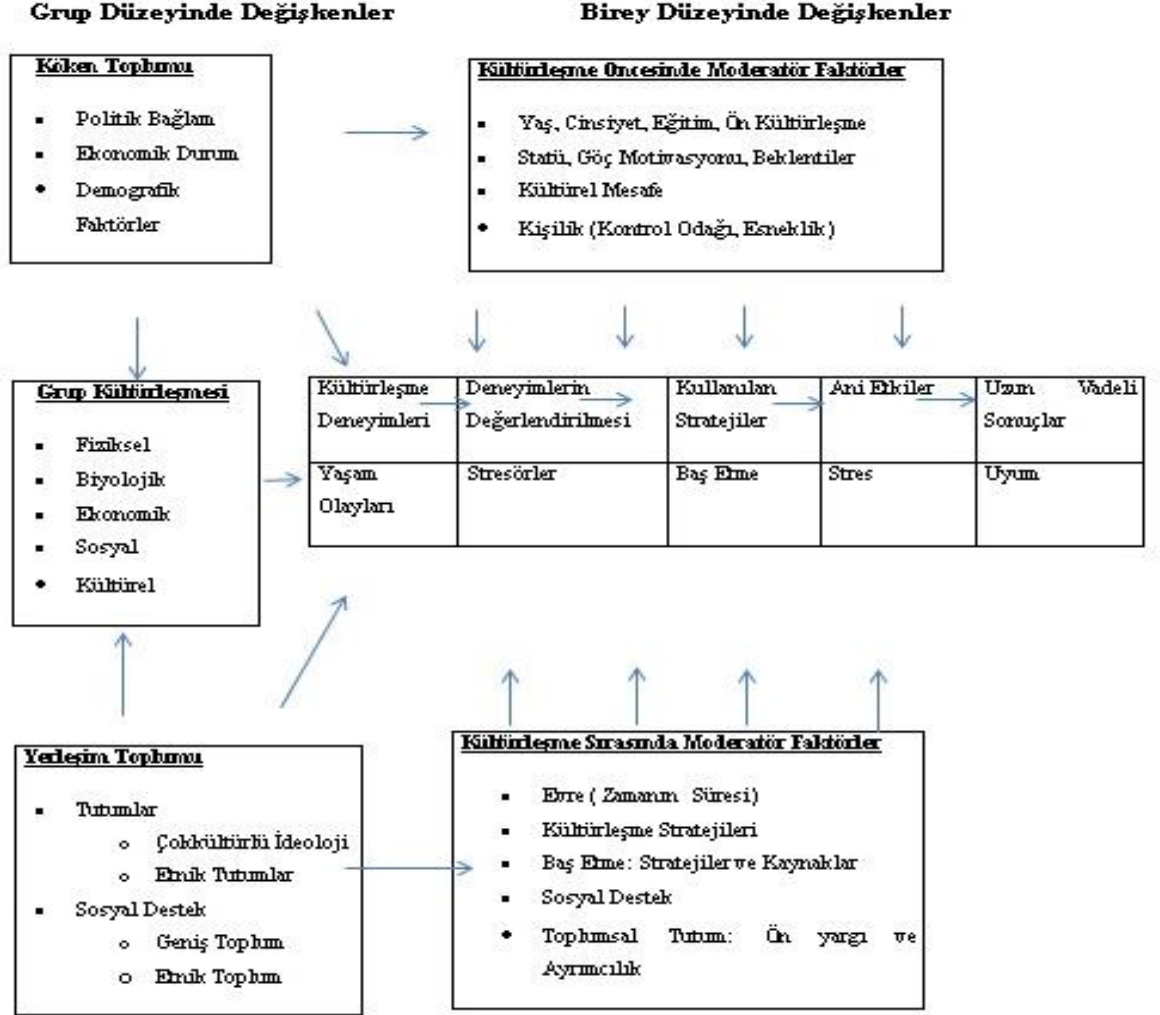

Kaynak: (Berry, 1997)

1.1.4.3 Kültürleşme Stresi

Göç ile yeni bir kültürel bağlamda bulunan kişinin ya da grubun çevrenin taleplerine verdiği yanıt uyum olarak adlandırılır (Berry, 1997). Uyum bireyin çevreyle uyumu açısından olumlu-olumsuz aksta değer taşıyan çift kutuplu bir kavramdır (Berry, 2005). Kişi çevrenin taleplerine verdiği yanıtla hayatını iyi şekilde yönetebildiği iyi uyumu da yakalayabilir kötü uyumda yaşanabilir. Kültürel teması giren grupların grup düzeyinde yaşadığı kültürel değişim, birey seviyesinde yaşanan bir psikolojik uyum süreci olan psikolojik kültürleşme sürecinin başlangıcıdır (Berry, 2005). Bir kişinin psikolojik kültürleşme süreci ve uzun vadede uyumu, grup düzeyinde gerçekleşen kültürleşmeye, kültürleşme öncesinde var olan ve kültürleşme sırasında ortaya çıkan faktörlerden etkilenir (Berry, 1997). Bu süreç şu şekilde gerçekleşir; birey yeni kültürel bağlamda uygun davranışları öğrenme sürecinde belirli ölçüde kültür çatışması yaşar, bu çatışma birey için baş edilebilir olduğunda kültür dökülmesi ya da kültür öğrenmesi yolu ile davranış repertuarında yeni toplumsal bağlama uygun değişiklikler gerçekleştirerek uyumu sağlar. Ancak kültür çatışması birey için ciddi ölçüde zorluk yaratıyorsa kişinin davranış repertuarını değiştirmesi güç olur ve yaşanan bu kültür çatışmasına bireyin verdiği stres reaksiyonu kültürleşme stresi olarak tanımlanır (Berry, 1997). Eğer bu çatışma aşılabilir düzeyde ise ve birey başa çıkmak için yardıma ihtiyaç duyarsa psikopatoloji ortaya çıkmıştır. Kültürleşme stresinin ruh sağlığına olumsuz etkisi birçok araştırmada kanıtlanmıştır (Kulis & Nieri, 2009; Kartal, Alkemade, Eisenbruch, & Kissane, 2018; Zvolensky, Jardin, Garey, Robles, & Sharp, 2016; Shin & Yoon, 2018; Bakhshaei, ve diğerleri, 2018; Cervantes, Gattamorta, & Berger-Cardoso, 2018; Mayorga, ve diğerleri, 2018; Zvolensky, Jardin, & H Rogers, 2018; Driscoll & Torres, 2019; Le & Stockdale, 2008; Lincoln, Lazarevic, White, & Heidi Ellis, 2015; Cho, Jang, Ko, Lee, & Moon, 2018; Şirin, Ryce, Gupta, & Rogers-Sirin, 2013). Kültürleşme stresi yaşayan bireylerde madde kullanımına yönelik pozitif tutum ve davranışlar, intihar belirtileri, sosyal kaygı, endişeli uyarılma belirtileri, kaygı bozuklukları, duygu durum bozuklukları, depresif semptomlar, anksiyete duyarlılığı, içe dönüklük ve somatik şikâyetlere rastlanmıştır.

Şekil 2: Kültürleşmenin Yapısı ve Süreci

Kaynak: (Berry, 1997)

Berry (1997)'nin tarif ettiği şekilde, göç ile beraber yeni kültürel bağlamda grup seviyesinde yaşanan kültürel değişim ile birey seviyesinde gerçekleşen psikolojik kültürleşme sürecini tüm değişkenleri ile gösterdiği kültürleşme kuramının yapısı şekil 2'de verilmiştir. Köken toplumunun özellikleri göç eden bireyin göç motivasyonundaki gönüllülük derecesini belirler. Kişilerin göç motivasyonunu algıladıkları stres düzeyi üzerinde etkili olması açısından önemlidir. Göç kararında kişilerin seçim yapmasının stresten koruyucu bir faktör olduğu tespit edilmiştir (Bekteshi ve Kang, 2018). Farklı göçmen grupların birlikte incelendiği

araştırmalarda azınlık grupların geldikleri ülkeye göre kültürleşme stresini yaşama dereceleri değişmiştir (Yu, ve diğerleri, 2014; Cervantes, Gattamorta, & Berger-Cardoso, 2018; Wu ve diğerleri, 2018). Bu durum dolaylı olarak kültürleşme stresinin sonuçlarında da etkisini göstermiştir. in’de uluslararası öğrencilerle yapılan bir araştırma gelişmemiş ülkelerden gelen öğrencilerin daha yüksek düzey kültürleşme stresi yaşadığını bulmuştur (Yu, ve diğerleri, 2014). Yerleşim Toplumunun çok kültürlülük ideolojisi baskın grubun baskın olmayan gruba yönelik tutumlarını belirler bu da kültürleşme stratejileri üzerinde etkilidir. Şekilde uzun vadede uyumla sonuçlanan psikolojik kültürleşme süreci hattının üstünde ve altında bulunan değişkenler psikolojik kültürleşme sürecinde bireyler için risk ya da koruyucu faktörler olabilir. Örneğin bunlar kültürleşme sürecinde kişinin hangi gelişim döneminde olduğu, cinsiyeti, eğitim düzeyi, bazı kişilik özellikleri, yerleşim toplumunun kültürel özellikleri ile köken toplumunun kültürel özelliklerinin yakınlık derecesi, kişinin kültürleşme stratejisi, yerleşim toplumunda göçmenlere yönelik olan tutum ve davranışlar, sosyal destek mekanizmaları, kişinin kişisel başa çıkma yöntemleridir. Literatürde kültürleşme öncesinde bireyin psikolojik kltrleşmesine aracılık eden faktörler ile ilgili araştırma sonuçlarına baktığımızda göç eden bireylerin kişilik özelliklerinin yeni kültüre uyum ve bireylerin psikolojik iyilik halleri ile ilişkisi olduğu görülmektedir. Kırılganlığı arttırabilecek kişilik özelliklerinin psikolojik sıkıntı için risk faktörü olduğu (Aichberger ve diğerleri, 2015), Thurstone’un (1933) beş büyük faktör kuramında belirttiği kişilik özelliklerinden açıklık, dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluğun uyum ve olumlu ruh sağlığı ile ilişkisi varken; nevrotkliğin psikolojik zorluk ile ilişkisi saptanmıştır (Fox ve diğerleri, 2017; Zhang ve diğerleri, 2010; Aichberger ve diğerleri, 2015). Kültürleşme sürecinin nasıl deneyimlendiği kişilerin yaşı, cinsiyeti ve medeni durumu ile ilişkisi kimi çalışmalarda görülmüştür. Genç olmak stres için koruyucu bir faktör iken, evli olmanın her iki cinsiyet için ama özellikle kadınlar için psikolojik ve fiziksel sağlık açısından koruyucu olduğu, g eden kadınların stresin etkileri konusunda erkeklere göre daha dezavantajlı olduğu görülmektedir (Bekteshi ve Kang, 2018; Wu ve diğerleri, 2018; Aichberger ve diğerleri, 2015). Bir diğer önemli faktör ise kişilerin maddi durumlarıdır. Göçmen

bireyler profesyonel meslek hayatlarını devam ettirebilmek, iş bulmak, güvenceli çalışmak gibi konularda çeşitli zorluklar yaşamaktadırlar. Bu ekonomik zorluklar yaşamlarına sebep olmaktadır. İşsizliğin göç eden bireylerde psikolojik sıkıntı için risk faktörü olduğu bilinmektedir (Foo ve diğerleri, 2018). Özellikle işsizliğin erkeklerde olumsuz ruh sağlığı ile ilişkisi olduğu bulunmuştur (Bekteshi ve Kang, 2018).

Şekil 2’de Kültürleşme sırasındaki moderatör faktörler belirtilmiştir. Bunlardan biri ev sahibi ülkede geçirilen sürenin psikolojik kültürleşme ile ilişkisidir. Birçok çalışma ev sahibi ülkede geçirilen sürenin öneminin altını çizmiştir. Ev sahibi ülkede geçirilen zaman olumlu psikolojik sağlıkla ilişkilidir (Foo ve diğerleri, 2018; Bekteshi ve Kang, 2018) Birinci nesil göçmen olmak (Strohmeier ve Doğan, 2012) ve göç edilen ülkede daha az süre kalıyor olmak (Kulis ve Nieri, 2009) yüksek kültürleşme stresi ile ilişkilidir. Göçün ilk zamanları hem psikolojik hem de fiziksel sağlık için riskli dönemken (Egan, Tannahill, Petticrew ve Thomas, 2008; Poulakis, Dika ve Massa, 2017; Miller, Tomita, Ong, Shibanuma ve Jimba, 2019; Takenaka ve Zaichkowsky, 1990); ev sahibi kültürde geçirilen süre arttıkça uyumun arttığı gözlenmiştir (Zhang ve diğerleri, 2010).

Kültürleşme sürecine etki eden bir diğer önemli faktörler kültürleşme stratejileridir. Yapılan çalışmalar kültürleşme stresi ile baskın grup ile ilişki kurma yönelimi arasındaki ilişkiye de dikkat çekmiştir (Kartal, Alkemade, Eisenbruch, ve Kissane, 2018; Shin ve Yoon, 2018; Lincoln, Lazarevic, White, ve Heidi Ellis, 2015). Entegre bireylerin ruh sağlığının daha iyi olduğu, daha düşük kaygı ve depresif belirti gösterdikleri, daha düşük işsizlik ve daha yüksek ortalama gelir bulunurken; asimile bireyler daha yüksek depresif ve kaygı belirtileri göstermiş, sosyal destek ve maddi gelir asimile ve entegre grupların ruhsal durumları arasındaki farka aracılık etmiştir (Shin ve Yoon, 2018). Somalili mültecilerle yapılan başka bir araştırmada marjinal ve ayrılmış gruplar asimile ve entegre gruplara göre daha yüksek depresyon seviyesi bildirmişler (Lincoln, Lazarevic, White, ve Heidi Ellis, 2015). Ayrışma ve marjinalleşme stratejilerini seçen grupların algılanan ayrımcılık seviyesinin daha yüksek olduğu entegrasyon stratejisini seçen gruplarda ise

algılanan ayrımcılığın daha düşük olduğu ve daha az duygusal sıkıntı yaşandığı gözlenmiştir (Aichberger ve diğerleri, 2015).

Göç eden bireylerde yeni kültüre uyum, iş hayatı, ebeveynlik, aile ile kültürel çatışma, kendi kültürünü devam ettirme baskısı, ev sahibi toplumda yaşanan ayrımcılık gibi başka çevresel stres faktörleri de bulunmuştur (Miller ve diğerleri, 2019; Bekteshi ve Kang, 2018). Kültürleşme stresinin olumsuz etkilerinden koruyucu diğer faktörlere baktığımızda ise sosyal çevrenin önemi dikkat çekmektedir. Olumlu sosyal çevrenin olumlu kültürleşme ile ilişkili olduğu bunun psikolojik iyilik halini de olumlu etkilediği bulunmuştur (Miller ve diğerleri, 2019). Sosyal desteğin kültürleşme stresinin olumsuz etkilerine karşı koruyucu olduğu (Kateri, Tsouvelas ve Karademas, 2019; Bekteshi ve Kang, 2018; Egan, ve diğerleri, 2008; Lokhandea ve Reichleb, 2019; Poulakis ve diğerleri, 2017) uyumu arttırdığı (Poulakis ve diğerleri, 2017), sosyal destek azlığının ise olumsuz psikolojik sağlık ile ilişkili olduğu (Miller ve diğerleri, 2019) saptanmıştır. Bununla birlikte yerleşilen toplumun diline hakimiyet de önemli bir koruyucu faktör olarak dikkat çekmektedir. Dile hakimiyet arttıkça yeni kültüre uyumun arttığı ve stresle baş etme ve olumlu psikolojik sağlık ile ilişkisi saptanmıştır (Bekteshi ve Kang, 2018; Zhang ve diğerleri, 2010; Poulakis ve diğerleri, 2017; Kouider, Koglin ve Petermann, 2015; Miller ve diğerleri, 2019).

Kültürel yeterlilik, ev sahibi kültüre aidiyet hissi, günlük hayatta bağımsız işlev gösterebilme ve dini başa çıkma ve değerlerin de stres için koruyucu olduğu bulunmuştur (Bekteshi ve Kang, 2018; Leiva-Gutie, Caqueo-Urı ve Villarroel, 2019; Poulakis ve diğerleri, 2017; Miller ve diğerleri, 2019)

1.1.4.4 Ergenlerde Kültürleşme ve Akran Zorbalığı

Literatürdeki çalışmaların birçoğu ergen gruplar üzerinde yapılmıştır (Kulis ve Nieri, 2009; Sam ve Berry, 1995; d'Abreu , Castro-Olivo , ve Ura , 2019; Le ve Stockdale, 2008; Lincoln, Lazarevic, White, ve Heidi Ellis, 2015; Şirin, Ryce, Gupta, ve Rogers-Sirin, 2013). Kültürel uyumun ergenler için zihinsel sağlığın yordayıcısı olduğu bulunmuştur (Wu ve diğerleri, 2018). Yüksek kültürleşme stresi,

ev sahibi kültürün dilinde yetersizlik, aile ile kültürleşme farklılığı, kültürel uzaklık ve ayrımcılık risk faktörleri olarak belirlenmiştir (Kouider, Koglin ve Petermann, 2015). Özellikle çocuk ve ergenlerde okul uyumu önemli bir konudur. Okul uyumunun akademik başarı, aidiyet duygusu, psikolojik sağlık ve sosyal kabul ile olumlu ilişkileri saptanmıştır (Lokhandea ve Reichleb, 2019). Ergenlerin okulda öğretmen ve akran ilişkilerinde ayrımcılık deneyimledikleri ve bunun okul uyumuna negatif etkisi olduğu, ergende olumlu davranışların gelişimini engellerken, okula aidiyet için risk oluşturduğu bulunmuştur (Lokhandea ve Reichleb, 2019). Göçmen gruplarda akran zorbalığına uğrama ve zorbalığa uğrayan gençlerde arkadaş ilişkilerinde memnuniyetsizlik bulunurken (Maynard, Vaughn, Salas-Wright ve Vaughn, 2016) aynı zamanda göçmen gençlerde akranlarıyla daha fazla fiziksel kavga ve zorbalık ilişkisi de tespit edilmiştir (Stevens, ve diğerleri, 2015). Üç yüz yirmi dokuz farklı etnik gruptan Asyalı öğrenci ile yapılan bir çalışmada, kültürel uyumsuzluğun akran suçluluğunun aracılık ettiği ciddi şiddet içeren davranışlarla ilişkisi saptanmıştır (Le ve Stockdale, 2008)

Zorbalık bir tarafın kendini korumakta güçlük çektiği asimetrik bir güç ilişkisinin olduğu, zaman boyunca tekrar tekrar kasıtlı olarak gerçekleştirilen, alay etme, isim takma, bir gruptan dışlama, fiziksel zarar verme gibi saldırgan davranışlardır (akt; Olweus, 2013; akt; Andreou, Vlachou ve Didaskalou, 2009; akt; Volk , Dane ve Marini , 2014).

Akran zorbalığı üzerine yapılan çalışmalarda kurban, zorba ya da zorba/kurban olmanın kısa ve uzun vadede ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri incelenmiştir (Arseneault, Bowes ve Shakoor, 2010; Houbre , Tarquinio ve Thuillier, 2006; Takizawa, Maughan ve Arseneault, 2014). Zorbalığın öğrencilerin ruh sağlığı üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmada zorba olmanın kontrol grubuna göre daha yüksek psikosomatik şikayetleri; kurban olmanın ise bilişsel zorluk ve psikosomatik şikayetleri yordadığı; en yüksek ortalama puana sahip olan zorba/kurban grubunda ise psikosomatik şikayetler bildirildiği görülmüştür. Kurban gruplarda travmatik stres düzeyi yüksek çıkmış, travmatik stres ile madde kullanımı arasında da ilişki gözlenmiştir (Houbre , Tarquinio ve Thuillier, 2006).

Akran zorbalığına uğramanın uzun vadeli etkilerini inceleyen boylamsal bir araştırmada denekler 7 yaştan 50 yaşa kadar takip edilmişlerdir. Çocukluk çağında sık sık ya da zaman zaman zorbalığa maruz kalmanın 23-50 yaşlarında depresyon, anksiyete, intihar riski, düşük bilişsel işlev, genel sağlık durumunda zayıflık, sosyal destek azlığı, işsizlik ve maddi güçlükler ile ilişkisi kanıtlanmıştır. Sık sık zorbalığa uğrayan deneklerin yaşam memnuniyetlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (Takizawa, Maughan ve Arseneault, 2014). Bazı çalışmalar zorbalık yaşamanın psikotik sorunlar ile ilişkisini göstererek zorbalığa uğramanın sonuçlarının ciddiyetine dikkat çekmiştir (Arseneault, Bowes ve Shakoor, 2010).

Göçmen grupların yerli gruplara göre daha yüksek oranda akran zorbalığı yaşadığını gösteren birçok araştırma vardır (Bjereld, Daneback ve Petzold, 2014; Maynard, Vaughn, Salas-Wright ve Vaughn, 2016; Strohmeier ve Doğan, 2012; Strohmeier, Salmivalli ve Karna, 2011). Bununla birlikte göçmen gençlerin daha sık fiziksel kavgaya karıştığı, zorbalığa katıldığı ya da zorba-kurban olduğuna yönelik bulgular da literatürde yer bulmaktadır (Stevens, ve diğerleri, 2015; Fandrem, Ertesvag, Strohmeier ve Roland, 2009; Le ve Stockdale, 2008). Zorba ve kurban olmanın ilişkili olduğu faktörlere bakıldığında; zorba ve kurban olmada düşük sosyo-ekonomik düzey, belirli bir etnik gruptan olma ile orta ve lise yıllarında olmanın risk faktörü olduğu görülmüştür (Peskin, Tortolero ve Markham, 2006). Bazı çalışmalar cinsiyetin zorba ve kurban olmak üzerinde belirleyici etkisi olmadığını söylerken (Bauman, 2008), bazı araştırmalar da erkek olmanın daha çok zorba ya da kurban olma ile ilişki olduğunu (Stefanek, Strohmeier, Schoot ve Spiel, 2011; Fandrem, Ertesvag, Strohmeier ve Roland, 2009), bazı çalışmalar ise cinsiyetin sadece zorbalığın türü ile ilişkisi olduğunu göstermiştir (Peskin, Tortolero ve Markham, 2006). Göçmenlik statüsünün de zorbalığa uğramada risk faktörü olduğu birinci nesil göçmenlerin daha çok zorbalığa uğradığı bulunmuştur (Strohmeier, Salmivalli ve Karna, 2011). İncelenen araştırmalarda zorbalığın göçmen gençlerin ruh sağlığına etkisi zorbalık literatürüne paralel olarak çıkmıştır (Maynard, Vaughn, Salas-Wright ve Vaughn, 2016; Bauman, 2008; Strohmeier & Doğan, 2012). Zorbalığa uğrayan göçmen gençlerde madde kullanımı, genel sağlık

sorunları, psikosomatik sorunlar, sosyal anksiyete, depresyon, kişiler arası sorunlar, fiziksel kavga, sosyal izolasyon gibi şikayetler ortaya çıkmıştır. İspanya’da kültürleşme stresi ile zorbalık ilişkisini inceleyen bir araştırmada 1.157 yabancı uyruklu ortaokul öğrencisi ile çalışılmış ve araştırmanın bulgularına göre örneklemin üçte ikisi kültürleşme stresi bildirirken, kültürleşme stresinin zorba/kurban olma ihtimali ile ilişkisi de anlamlı olarak bulunmuştur (Messinger, Nieri, Villar ve Luengo, 2012).

BÖLÜM 2

2.1 YÖNTEM

Araştırmada gönüllü olacak katılımcılara ulaşmak için kolay erişilebilir örnekleme ve kartopu örnekleme yöntemleri kullanıldı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Etik Kurul onayı (EK1) alındıktan sonra Türk öğrencilerle birlikte örgün olarak lise eğitimi alan, Türkçe anlama ve konuşma becerisi iyi seviyede olan, Suriye savaşı sebebiyle Türkiye’ye göç etmiş ergenlere ulaşabilmek için bir duyuru hazırlandı. Bu duyuru ilk olarak araştırmacının kendi sosyal ağları üzerinden paylaşıldı. Bu duyuruya olumlu yanıt veren ve görüşmeye alınan katılımcıların vasıtası ile araştırmaya katılım kriterlerine uyan diğer ergenlere ulaşıldı.

Katılımcılar belirlenirken toplam 28 kişi ile iletişim kuruldu. Bu kişilerden yedisi sonrasında araştırmaya katılmaktan vazgeçti. Dört kişi ile Türkçe konuşma ve anlama becerileri yeterli olmadığı için görüşme yapılamadı. Üç kişi de açık lisede okudukları için araştırmaya dahil edilememiştir. Geriye kalan on dört katılımcının üçü ile yüz yüze diğer 11 kişi ile de video-konferans yolu ile görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşmelerden önce katılımcılara ve ebeveynlerine araştırmanın amacını ve görüşmenin nasıl yapılacağını anlatan bilgilendirilmiş onam formu (EK2 ve EK3) gönderilmiştir. Onam formunda katılımcıların araştırma boyunca ve sonrasında bilgilerinin gizli tutulacağı ve ihtiyaç ortaya çıkarsa katılımcıların bir ruh sağlığı uzmanına yönlendirileceği bilgisi verilmiştir. Veriler araştırma için hazırlanan sorular sorularak (EK4) ve katılımcıların verdiği cevaplara göre şekillenen yarı yapılandırılmış bireysel görüşmeler ile toplanmıştır.

2.2 ARAŞTIRMANIN SORULARI

Bu araştırmada Suriye'deki savaş sebebi ile Türkiye'ye göç etmiş ergenlerin kültürleşme süreçleri bağlamında okulda akran ilişkilerinde deneyimledikleri zorbalık yaşantıları incelenmek istenmiştir. Katılımcılara sorulan sorularla ilk olarak yeni kültüre uyum süreçlerindeki yaşantıları ve kültürleşme stresi yaratabilecek durumlar genel olarak anlaşılmaya çalışılmış ardından kültürleşme sürecinin bir parçası olarak okul yaşantıları ve Suriyeli bir ergen olarak akran ilişkilerinde yaşanan olumsuz deneyimler anlaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma konusu ile ilgili literatür incelenmiş ve şu sorulara yanıt bulmak istenmiştir:

- Göçten sonra yeni kültüre uyum süreci nasıl deneyimleniyor?
- Yeni kültüre uyum sürecini etkileyen ne gibi faktörler var?
- Yeni kültüre uyum sürecindeki zorluklar ile nasıl başa çıkılıyor?
- Okula yönelik algı nasıl?
- Suriyeli bir öğrenci olarak okul yaşamı nasıl?
- Akran ilişkilerinde ne gibi zorluklar deneyimleniyor?
- Okul yaşamındaki zorluklarla nasıl başa çıkılıyor?

2.3 KATILIMCILAR

Araştırmanın katılımcı profili Suriye savaşı sebebi ile Türkiye'ye göç etmiş geçici koruma altındaki Suriyeli ergenler olarak belirlenmiştir. Bu ergenlerin lise öğrencisi ya da yeni mezun olması, okulda Türk öğrencilerle birlikte eğitim alıyor ya da almış olması ve Türkçe anlama ve konuşma becerisinin iyi düzeyde olması araştırmaya dahil edilme kriterleridir.

Araştırma için on dört kişi ile görüşme yapılmıştır. Katılımcıların yedisi erkek, yedisi kadın cinsiyetindedir. Kişilerin yaş aralığı 14 ile 20 arasındadır. Toplam yaş ortalaması 17'dir. Katılımcılardan üçü Gaziantep, biri Bursa, onu ise İstanbul'da yaşamaktadır. Katılımcıların on üçü kendini Arap, biri Türkmen olarak tanımlamıştır. Katılımcıların hepsi Türk öğrencilerle birlikte karma eğitim almıştır. İki kişi açık lisede okumaya yeni başladığını ifade etmiştir. Bu iki katılımcı daha önce karma eğitim aldıkları için araştırmaya dahil edilmişlerdir.

Tablo 1: Demografik Bilgiler

Katılımcı	Uyruk	Cinsiyet	Yaş	Yaşadığı İl	Eğitim Durumu	Hanedeki Kişi Sayısı
K1	Arap	Kadın	15	İstanbul	Lise 1	5
K2	Arap	Kadın	16	İstanbul	Lise 3	4
K3	Arap	Erkek	14	İstanbul	Lise 1	9
K4	Arap	Kadın	17	İstanbul	Lise 2	6
K5	Arap	Erkek	20	İstanbul	Yeni Mezun	5
K6	Arap	Erkek	17	İstanbul	Lise Son	5
K7	Arap	Erkek	16	Gaziantep	Lise 1	5
K8	Arap	Erkek	16	Gaziantep	Lise 1	5
K9	Arap	Erkek	18	Gaziantep	Yeni Mezun	5
K10	Arap	Kadın	18	İstanbul	Lise 3	4
K11	Arap	Kadın	20	İstanbul	Lise 2	4
K12	Arap	Kadın	19	İstanbul	Lise son	8
K13	Türkmen	Erkek	16	Bursa	Lise 2	4
K14	Arap	Kadın	18	İstanbul	Lise 1	7

2.4 ARAÇLAR

Araştırmada katılımcıları ve ebeveynlerini bilgilendirmek üzere iki ayrı bilgilendirilmiş onam formu hazırlanmıştır. Formlar Türkçe hazırlanmış ve ebeveynlerin anlayabilmesi için anadili Arapça olan bir ruh sağlığı uzmanı tarafından Arapça'ya çevrilmiştir. Aynı zamanda görüşmelerde katılımcılara sormak için on bir adet açık uçlu sorunun bulunduğu form araştırmacının kullanması için hazırlanmıştır.

2.5 ANALİZ

Araştırmanın analizi için tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Tematik analiz araştırma verilerindeki tekrar eden anlam örüntülerini belirleyip analiz etmek için kullanılan bir nitel analiz yöntemidir (Braun ve Clarke, 2019). Bu çalışmada ilk olarak yapılan görüşmelerin ses kayıtları alınmıştır. Ardından ses kayıtları aslına sadık kalınarak deşifre edilmiştir. Deşifre yapıldıktan sonra yazılı metin tekrar tekrar okunarak kodlama öncesi ilk fikirler not edilmiştir. Ardından tüm veri seti üzerinden tümevarımsal bir yöntemle ilk kodlar oluşturulmuştur. Sonrasında ortaya çıkan kodlar benzerlik ve farklılıklarına göre uygun temalar altında toplanmıştır. Oluşturulan ana tema ve alt temalar tekrar tekrar gözden geçirilerek isimlendirilmiş ve sadeleştirilmiştir.

2.6 GÜVENİLİRLİK

Yapılan görüşmelerin ses kayıtları orijinaline sadık kalınarak yazıya dökülmüştür. Oluşturulan tema ve alt temaların hangi verileri kapsadığı detaylı bir şekilde katılımcıların ifadelerinden alıntılar yapılarak bulgular kısmında verilmiştir. Araştırmanın amacı, katılımcıların belirlenme kriterleri, veri toplama ve veri analizi açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ana tema ve alt temalar oluşturulduktan sonra tez danışmanına gönderilmiş ve onun onayından geçmiştir.

2.7 ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI VE GÜÇLÜ YÖNLERİ

Araştırmanın bulguları 14 kişinin deneyimleri ve ifadeleri ile sınırlıdır. Katılımcıların demografik özellikleri ile deneyimleri arasında bağlantı kurulmamıştır. Araştırmada katılımcılara açık uçlu sorular sorulduğu için deneyimlerine dair derinlemesine bilgiler edinilebilmiştir. Bu bilgileri literatür verileri ışığında tartışmak kapsamlı sonuçlara götürebilir.

2.8 BULGULAR

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde sık tekrar eden temalar analiz edilmiş ve *Kültürleşme Süreci*, *Türkçeye Hakimiyetin Etkileri* ve *Okulun Anlamı* başlıkları ana temalar olarak belirlenmiştir. Tüm katılımcılar *Kültürleşme Süreci* ve *Türkçeye Hakimiyetin Etkileri* üzerine paylaşımlar yapmıştır. *Okulun Anlamı* üzerine ise 5 katılımcı söz söylemiştir. Katılımcıların ifadelerine göre bu temalarla ilişkili olduğu

belirlenen alt temalar oluşturulmuştur. En sık tekrar edilen temalardan en aza doğru sıra ile analize yer verilmiştir.

Tablo 2: Ana Tema ve Alt Temalar

ANA TEMALAR VE ALT TEMALAR	SIKLIK
A. KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ	14
1. Aidiyet	14
a. Yerleşim Toplumuna Aidiyet	6
b. Her İki Topluma Aidiyet	4
c. Köken Toplumuna Aidiyet	2
d. İki Kültürün Arasında Kalmak	1
2. Yeni Kültüre Uyum	14
a. Yeni Kültüre Uyumu Kolaylaştıran Faktörler	11
i. Sosyal Destek	11
ii. Yerleşim Toplumunun Üyeleri ile Sosyal Yakınlık	6
iii. Kişiyeye Ait Özellikler	5
iv. Geleceğini Türkiye’de Görmek	2
b. Yeni Kültüre Uyumu Zorlaştıran Faktörler	7
i. Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler	5
ii. Arap Okuluna Gitmek	3
iii. Yerleşim Toplumunun Üyeleri ile Sosyal Temas Kurmayı Engelleyen Faktörler	2
iv. Okulda Suriyeli Öğrenci Olmaması	2
v. Zayıf Türkçe Becerisi	1
3. Kültürleşme Stresi	14
a. Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler	14
i. Okulda Akran İlişkilerinde Olumsuz Deneyimler	13

ii. Okulda Öğretmenlerle İlişkide Olumsuz Deneyimler	6
iii. Komşularla İlişkide Olumsuz Deneyimler	2
iv. Kurumlarda Yaşanan Olumsuz Deneyimler	2
v. Diğer Sosyal İlişkilerde Yaşanan Olumsuz Deneyimler	10
b. Göçten Sonra İlk Zamanlar	8
c. Eğitim Sistemine Uyum	2
d. Maddi Zorluklar	1
4. Kültürleşme Stresi ile Baş Etme	13
a. Sosyal Destek	12
i. Aile	6
ii. Öğretmenler	5
iii. Akranlar	4
b. Sosyal İlişkilerde Yaşanan Olumsuz Deneyimler Karşısında Kişilerin Tutumu	8
i. Kendini Sözel Olarak İfade Etme	8
ii. Çatışmaya Girmeme	5
iii. Duymamış Gibi Yapma	4
c. Kişisel Motivasyon	4
5. Kültürleşme Stresinin Etkisi	11
a. Duygusal Etki	11
b. İçer Kapanma	6
c. Okula Gitmek İstememe	4
d. Olumsuz Benlik Algısı	3
e. Kendini Tanıtma Çabası	2
f. Suriye'ye Dönmek İsteme	2
g. Akademik Başarıda Düşüş	2
6. Yeni Kültürü Eski Kültüre Tercih Etme	5

7. Yeni Kültüre Uyumda Zaman Faktörü	4
8. Olumlu Bir Fenomen Olarak Suriyeli Olmanın Anlaşılmasında	3
9. Aile ile Kültürleşmede Farklılık	2
B. TÜRKÇEYE HAKİMİYETİN ETKİSİ	14
1. Sosyal İlişkiler Kurma	8
2. Bağımsız Olma	8
3. Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Durumlarla Baş Edebilme	4
4. Aile Üyelerine Yardımcı Olma	4
5. Akademik Başarı	4
6. Olumlu Duygusal Etki	2
C. OKULUN ANLAMI	5

2.8.1 KÜLTÜRLEŞME SÜRECİ

Katılımcıların hepsi yerleşim toplumuna göçten sonra yaşadıkları deneyimlerinden sıklıkla söz etmişlerdir. Yerleşim toplumu ile temaslarını nasıl değerlendirdikleri ve yaşantıladıkları üzerine hazırlanan sorulara verdikleri cevaplardan *Kültürleşme Süreci* temasının alt temalarını ortaya çıkmıştır. Bu alt temalar en sık tekrar eden temadan en aza doğru; *Aidiyet, Yeni Kültüre Uyum, Kültürleşme Stresi, Kültürleşme Stresi ile Baş Etme, Kültürleşme Stresinin Etkileri, Yeni Kültürü Eski Kültüre Tercih Etme, Yeni Kültüre Uyumda Zaman Faktörü, Olumlu Bir Fenomen olarak Suriyeli Olmanın Anlaşılmasında ve Aile ile Kültürleşmede Farklılıktır.*

2.8.1.1 Aidiyet

Tüm katılımcılara kendilerini nereye ait hissettikleri sorulmuştur. Her birinin bu soruya verdiği cevaba göre 4 alt tema belirlenmiştir. Bunlar; *Yerleşim Toplumuna Aidiyet, Köken Toplumuna Aidiyet, Her İki Topluma da Aidiyet* olarak ayrılmış bir katılımcı da *İki Kültürün Arasında* kaldığını ifade etmiştir.

2.8.1.1.1 Yerleşim Toplumuna Aidiyet

Katılımcılar sıklıkla kendilerini daha çok yerleşim toplumuna ait hissettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların kendilerini yerleşim toplumuna daha fazla ait hissetmelerinde küçük yaşta Türkiye'ye göç etmek, Suriye'yi çok fazla hatırlamamak ve yerleşim toplumuna ait şeyleri öğrenerek büyümek gibi sebepler dikkat çekmiştir.

"...çünkü Suriyede ben ikinci sınıfa kadar okudum. Sonra buraya geldim. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 yani burada 7 yıl yaşadım. Orada da sekiz. Hem de küçükken hiçbir şey hatırlamıyorum. Onun için. Bence burada daha iyi."-K7

"Bilmiyorum, ben burada daha çok zaman geçirdim zaten. Burada 6 yıl geçirmiş olabilirim ama orada küçükken, hatırlamıyorum yani oranın şeylerini çok bilmiyorum mesela ama burası yani daha iyi daha yakın geliyor."-K3

"Ben Türkiye'ye geldiğimde küçüktüm. 6. Sınıftaydım. Türkçe öğrendim falan... Türkiye tarafından kalıyorum yani... Suriye'yi unuttum diyorum, çıktığımda küçüktüm. Kültürünü fazla bilmiyorum. Türkiyeye geldim küçükken, çok şeyler öğrendim. Yani burada büyüdük."-K9

"Ergenliğim burada geçtiği için burası sanki kendi memleketim gibi geliyor. Oradan çıktığımızda zaten küçüktük daha. 6. Sınıfı burada bitirdim. Onun için buraya sanki daha iyi alıştım. Burada büyüdüm. Onun için buralıyım."-K12

"Tabii ki de buraya. Çünkü şimdi ilk yaşadığımız 6 yıl sayılmaz Suriyedeki. Çocuktum. Gençlik yıllarımı burada geçiriyorum, aitliği burada hissediyorum." -K8

Başka bir katılımcı ise yakınlarının artık Türkiyede olduğunu belirtmiş ve yerleşim toplumuna aidiyetini bu şekilde ifade etmiştir;

"Buraya ait hissediyorum. Ben suriyeye gitmek orada oturmak istemiyorum. Ben onun için değil babam için. Babam vefat etti. Babam yok. Benim için sadece abilerim, annem onlar yeter benim için. Halam teyzem onlar önemli değil benim için."-K13

2.8.1.1.2 Her İki Topluma Aidiyet

Katılımcıların bir kısmı ise aidiyet sorusuna tek yanıt vermekten uzak durmuş ve yeni kültürü öğrenme ve uyumla beraber her iki kültürde yakınlık duyduklarından bahsetmişlerdir.

“Bir yanım Suriye’ye bir yanım Türkiye’ye açıkçası. Akrabalarım da birçok akrabam orada olduğu için bir an orada olmak istiyorum. Ama burada da arkadaşlarım ve alıştığım düzen var bi anda da burada olmak istiyorum. Yani açıkçası çoğunluklu olarak Türkiyede.”-K14

“Kendimi artık iki uyruklu hissediyorum. Bir yarım oradan bir yarım buradan. Gerçek uyruğum Suriyeli Arap olmak, ikinci uyrum Türk olmak. Benim böyle bir şeyim yok yani illa buralı olacağım, buradayım buralı hissedeceğim diye bir şey yok. Kendimi nerede rahat hissediyorsam oraya ait hissediyorum kendimi. Hani yani çok ırkçı bir insan değilim. Benim için fark etmiyor. Şu an iki uyrukliyum ve mutluyum.” -K2

“Nereye ait hissediyorum, kesinlikle insan yani her nereye göç ederse etsin asıl vatanına ait hisseder. Normal yani. Ama biraz böyle değişik hissediyorum. Sanki bir tane Muhammed değil iki tane Muhammed, Arap olan Muhammed Türk olan Muhammed var gibi. Bir Türkle sohbet ettiğim zaman Türk Muhammed modunu açıyorum, Türk geleneğine uygun şeyler yapıyorum; Araplarla, ailemle konuştuğum zaman, sohbet ettiğim zaman Arap Muhammede dönüyorum.” -K6

“Valla ben hayatıma bakıyorum hiç aklıma gelmezdi hani bu duruma böyle varacağımı hiç düşünemezdim yani. Nereden nereye diyorsun. Böyle buraya geleceksin, kendini hayatını güzel bir şekilde yerleştireceksin. Uyum sağlayacaksın ortama, arkadaşların olacak, okula gidip geleceksin, devam edeceksin. Hiç böyle düşünmemiştim ben yani ilk geldiğimde... Şimdi benim için Türkiye ile Suriye arasında hiçbir fark yok. Neredeyse kendi memleketim gibi hissediyorum yani.” -

K5

2.8.1.1.3 Köken Toplumuna Aidiyet

Köken toplumuna ait hissettiğini ifade eden katılımcılar ise aidiyetlerini orada doğmak ve oralı olmak üzerinden tanımlamışlardır.

“Herkes doğduğu yere ait olmak ister. Ben tabii ki de Halep’e ait olmak isterdim. Orada doğdum. Düzelirse yine oraya gideceğim belki. Dönme ihtimali var mı yok mu bilmiyorum ama düzelse kesinlikle gideriz. Orası bana daha çok yakın, daha güvenli geliyor. Hani burası da... Buraya güvenmiyorum değil buraya da güveniyorum. Ama orası hem aileler açısından hem başka bir sürü şey açısından daha iyi olacağını tahmin ediyorum.” –K10

“Tabii ki Suriyeli. Suriye’de yaşadım. Suriye’de olmak isterim”-K1

2.8.1.1.4 İki Kültürün Arasında Kalmak

Bir katılımcı nereye ait hissettiğine dair ne yanıt vermemiş ve iki toplum arasında kalmışlığını şu sözlerle ifade etmiştir;

“Kaybolmuş gibiyim. Nereye ait olduğumu hala bilmiyorum. Hani bizim anne tarafı Türk zaten. Ama annem Halep’te doğdu, Suriye de oluyor. Babam zaten Arap. Bazen diyorum ki hani Suriye’ye mi aidim Türkiye’ye mi aitim. Hani böyle arada kalıyorum. Kaybolmuş gibi.”

2.8.1.2 Yeni Kültüre Uyum

Yapılan görüşmelerde katılımcıların hepsi göçten sonra yerleşim toplumundaki deneyimleri üzerine paylaşımlarda bulunmuşlardır. Katılımcılar yeni kültürde karşılaştıkları farklılıkları nasıl deneyimlediklerinden ve bu yeni kültürü öğrenme ve alışma sürecini onlar için kolaylaştıran ve zorlaştıran etmenlerden sıklıkla bahsetmişlerdir.

2.8.1.2.1 Yeni Kültüre Uyumu Kolaylaştıran Faktörler

Katılımcıların 11’i yerleşim toplumuna uyum sürecini onlar için kolaylaştıran faktörlerden bahsetmiştir. Yeni kültüre uyumu kolaylaştıran faktörler kendi içinde

6'ya ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla *Sosyal Destek, Yerleşim Toplumunun Üyeleriyle Sosyal Yakınlık, Kişiyeye Ait Özellikler ve Geleceğini Türkiye'de Görmek*'tir.

2.8.1.2.1.1 Sosyal Destek

Yapılan görüşmelerde yeni kültüre uyum sürecini kolaylaştıran faktörler arasında en sık vurgulanan sosyal destek olmuştur. Katılımcıların paylaşımlarından yerleşim toplumunun üyelerinin kendilerine yönelik olumlu tutumlarının yeni kültüre uyumu kolaylaştırdığı anlaşılmaktadır.

“Açıkçası burada pek yabancılik duymadım çünkü insanlar samimi ve hoşgörülüler. Nasıl desem insanlar bana iyi davrandı, kötü davranmadı o yüzden hemen uyum sağladım ve kendimi onlar gibi hissediyorum açıkçası.”-K14

Katılımcılar sıklıkla okul ortamında öğretmenlerin kendilerine yönelik olumlu tutumlarının uyum süreçlerine etkisinden bahsetmişlerdir. Öğretmenlerin sınıfta eşitlikçi tutumlarının ve sorunların çözümü konusunda destekleyici davranışlarının hem eğitim hayatlarına dair motivasyonu arttırdığı hem de zorluklarla baş etmek konusunda güç verdiği anlaşılmaktadır.

“Bir sebep var öncelikle hocalarım. Hocalarım... Gerçekten ben onlara karşı çok çok saygılıyım. Çok iyi hocalarım var. Allah bana çok iyi hocalar karşıma çıkardı. Yani dediğim gibi hocalarım olmasaydı belki ben okula devam edemezdim. Onlar bana çok destek oldular, yardımcı oldular. İşte zorlanmadım onlar hep destek oldular bana. Ben de onları çok seviyorum gerçekten. Hocalarım sayesinde hep umutla, sabah uyandığım da hocalarımı görmek için okula gitmek istiyorum.”-K4

“Bu değişiklikleri yapan hocalar bence. Çünkü her zaman bizimle duruyorlardı. Onlara da hissettirmiyorlardı. Yani ne biz eksikiz ne de onlar eksikler. Okul bence, hocalar destek vermeseydi bence yapamazdık”-K7

“En hoşlandığım şey öğretmenlerin sergilediği davranışlar. Yani bir olay falan olduğu zaman haksız olan biz değil de Türk öğrencileri haksız buluyorlar. Bizim yanımızda duruyorlar. Ellerinden geldiğince bizi hiç farklı hissettirmediler.”-K8

“... ve açıkçası diğer öğrencilerle eşit davranıyorlar bana ve derslerde de türkçeyi bildiğim için bir sorun yaşamıyorum okulla alakalı.”-K14

Katılımcılar akademik olarak Suriyeli bir öğrenci olmanın dezavantajlı durumlarından bahsetmişlerdir. Bunlar özellikle anadilde eğitim görmüyor olmak ve bazı derslerde akademik olarak bilgi eksikliğine sahip olmaktır. Bu dezavantajlı konularda öğretmenlerden alınan akademik desteğin de okula uyum sürecinde kolaylaştırıcı olduğu anlaşılmıştır.

“Öğretmen geldiği zaman bize hissediyor yani. Zor şeyler vermediler. Kolay kolay konuşarak bizimle anlaştılar. Matematik fazla türkçe istemiyor her yerde aynı. Edebiyatta kolay şeyler verdiler. Dokuzuncu sınıfta ödevleri fazla verdiler. Ödevlerle dokuzuncu sınıfta alıştık zamanla.”-K9

“Öğretmenler onların tam zıttı. Hiç onlar gibi değil. En çok sosyal, matematik ve fen hocası bizimle çok iyi uğraşıyorlardu. Bir soruyu soruyorum mesela, gelip anlatıyor. O soru gibi bana soru veriyor. Nasıl çözüldüğünü bana anlatıyor. Kendimi onlarla hiç garip hissetmiyordum”-K7

“Bundan 6 sene önce Türkiye’ye geldik. Burada 3. Sınıfa başlamıştım. İkinci sınıfta ben okumadım. Sadece birinci sınıfta okudum orada. Sonra burada yaşım büyük olduğu için direkt 3. Sınıfta kaydoldum. Benim sınıftaki öğretmen bana anaokulu ödevleri vermeye başladı. İlk sene böyle geçti. Diğer sene de biraz alışmıştım zaten. ... 5’te de zaten tam konuşabiliyordum. Soruları çözebiliyordum, yazı yazabiliyordum. Sağ olsun hocam yardım etti. Orada bana sıfırdan verdi, sıfırdan öğretti. 3. Sınıf olmama rağmen.”-K3

“Öğretmenler iyiler. Bize yardım ediyorlar eğer ihtiyacımız varsa, bir şeyleri anlamıyorsak anlatıyorlar. Bir kere türkçe dili için öğretmen geldi, sadece suriyeliler için. Çok iyi.”-K13

Katılımcıların yeni kültüre uyum sürecini kolaylaştıran faktörler arasında okulda öğretmenlerden aldıkları sosyal destekten sonra en sık bahsettikleri sosyal destek faktörünün akranlarının olumlu tutum ve davranışları olduğu görülmüştür. Burada

ayrımcılık yaşamamak, samimi ve yakın ilişkiler kurmak ve akademik destek almak gibi faktörler akranlardan algılanan sosyal desteğin belirleyicileri olmuştur.

“Ben zaten 5. Sınıftan 8. Sınıfa kadar aynı arkadaşlarla kaldım. Onlarla anlaşabiliyorduk. Ortak yanımız çoktu. Onları sevmem arkadaş olmam. Ayrımcılık yapmıyorlardı bana destek çıkıyorlardı her şeyde. Hatta mesela anlamadığım şeyler olduğunda öğretmen anlatırken anlamadığım şeyler olduğunda bana yardımcı oluyorlardı.”-K3

“Azıcık zordu ama sınıf arkadaşlarım çok iyiydi. Çok çok iyiydi. Yani sınıfta 9. Ve 10. Sınıfta sanki bir evdeydik. Hiçbir şeye yabancılık çektirmediler. Hiç yabancı olduğumu hissetmedim.”-K12

“Türk okuluna gittiğim zaman. Bir akradaşım vardı. Kitap getirmiş, alfabe. Yazıyordu, öğretmen gibi. Türk arkadaşım çok yardım etti. Arkadaşlarım çok iyi. Gamzelerim var. Ayy ne kadar tatlı diye seviyorlar beni. Ben böyle garip hissediyorum. (Güler).”-K13

“Ben şu ana kadar çok şükür sorun yaşamadım. Hep karşımda gerçekten çok iyi insanlar var. Benim arkadaşlarım.... Belki de Suriyeli arkadaşlarım fazla yok. Türk bütün arkadaşlarım benim. Şu ana kadar hep öyle oldu çok iyiler bana çok iyi davranıyorlar.”-K4

Katılımcılardan biri ise okulda tanıdık kişilerin olmasının olumlu etkisinden bahsetmiştir;

“Liseye geçtim daha çok kaynaşma şeyinde oldum. Çünkü ortaokulda da arkadaşlarım vardı. Onlar böyle hani nasıl desem çekiniyordum ama tanıdık görünce insanın çekinesi gelmiyor açıkçası böyle.”-K10

2.8.1.2.1.2 Yerleşim Toplumunun Üyeleri ile Sosyal Yakınlık

Yeni kültüre uyum sürecini kolaylaştıran faktörler arasında sosyal destekten sonra en çok vurgulananın *Yerleşim Toplumunun Üyeleri ile Sosyal Yakınlık* olduğu dikkat çekmiştir. Katılımcılar ev sahibi toplulukla yakın ilişkiler içinde olmanın olumlu özelliklerini sıklıkla vurgulamışlardır.

“Yani ben kendim için çok rahat hissediyorum. Kendimi Türklerden farklı hissetmedim hiç. Hiç başkasına özen gösterilmiş de kendimi dışlanmış gibi hissetmedim hiç. Tam aksine. Ben kendim de türklerle ilişkilerim biraz fazla olduğu için ben kendimi rahat hissediyorum. Hatta Suriyelilerden bile daha iyi ilişki kurduğumu söyleyebilirim. Çok bir değişiklik yok. Farklılık yaratmadılar çok şükür. Yabancılık hissetmedim.” -K5

Katılımcılara göre okul ortamı ev sahibi toplumunun üyerleri ile sosyal yakınlık kurmak için bir seçenektir. Okulda ve sınıfta türk öğrencilerle beraber okuyor olmanın türkçeye hakimiyeti de arttırması ile beraber uyumu kolaylaştırdığı vurgulanmıştır.

“Ama bizim orada Suriyeli okul vardı ben oraya hiç kayıt olmadım. Türk okulunda okuduğum için şanslıyım diye düşünüyorum. Orada az sayıda Suriyeli vardı o yüzden o kadar yani, mesela ben ilk geldiğimde Türkçeye odaklanmıştım. Türkler vardı orada türklerle oyun oynuyordum Türklerle ders çalışıyordum. Türklerle her şeyi yaptığım için daha kolay geldi.” -K3

“Ben tam tersi Arap arkadaşım olmadığı için Türklerdi. Türklerle iletişim kurmak zorunda kalıyordum hep. O yüzden bana bu avantaj sağladı. Bilmediğim kelimeler çok vardı onları öğrendim bu sefer. Hiç arapça konuşmuyordum okulda. Çünkü arap arkadaşlarım yoktu hep türklerle iletişim kuruyordum. O yüzden türkçeyi iyi öğrendim. Bu açıdan iyi. Ama tabii başka bir açıdan da biraz zor.”-K4

Katılımcılardan biri ise sınıfta Türk öğrencilerle birlikte okumanın Türklerin kendisini kabulündeki etkisine dikkat çekmiştir.

“İki yıl uyum sınıfında kalıp okuma yazma öğrenmek yerine direkt hocalarla iletişim kurabildiğim için artık bir Suriyeli değil de bir Türk öğrenci olarak bana davranmaya başladılar.”-K8

Katılımcılar ayrıca okulda Türk öğrencilerle sosyal temasın artmasında okulda yapılan kaynaştırma çalışmalarının etkisinden de bahsetmiştir;

“Mesela bir proje var. Grup grup yapılacak. Her grupta bir suriyeli mesela bir grup sadece suriyeli olmaz. Her grupta bir ya da iki Suriyeli olması gerekiyor derlerdi hocalar. Yani biz birbirimizle iyi anlaşalım diye yaparlardı bunu. Hocalar onları da bizi de destekledi. Biz de birbirimizi destekledik.”-K7

“Var hocam okulda çok oldu mesela futbol takımları falan. Suriyeliler ile Türklerin arasını iyileştirmek için. Okul dışında ve okul içinde maçlar oluyor... İyi oluyor, 4 sene okudum o lisede hiç kavga olmadı mesela o takımlar içinde falan. Yani suriyeli türk ayrımcılığı olmadı fazla. Mesela kütüphanede suriyeliler türkler arasında yarışmalar var okuma falan. Yani böyle çalışmalar oluyor.”- K9

2.8.1.2.1.3 Kişiyeye Ait Özellikler

Katılımcılar yeni kültüre uyum süreçlerini kolaylaştıran faktörlerden bahsederken kişisel özellikleri ve tutumlarına yönelik yaptıkları atıflar dikkat çekmiştir. Örneğin katılımcılar sıklıkla yeni insanları tanımaya, yeni bir kültürü öğrenmeye ve yeni şeyler denemeye açık oluşun uyumu kolaylaştırdığından bahsetmiştir.

“Ben Suriye ’deki okula gitmek istiyorum falan diyordu. Bence oraya alıştığı için ve burada yabancılarla konuşmak ya da onlarla iletişim kurmak istemiyordu sanırım. Benim fikrim bu. Ama açıkçası ben kendim de yeni yerlerle yeni kişilerle tanışmak istediğim için sıkıntı yaşamadım.”-K14

“Zor biraz. Mesela zorlanan çok insan var. Ben hemen insanlarla kaynaşıyorum, okuldayken mesela arkadaşlarım var hemen onlarla birlikte oluyorum. Hemen onlarla arkadaşlık yapabiliyorum ya da onlardan birisi gibi olabiliyorum. Ama mesela bazı arkadaşlarım benim gibi değil, olamıyorlar. Mesela benim bir tane arkadaşım var fatihte okuyor. Kaç yıl oldu hala Türk arkadaşı yok, işte onlarla şey yapamıyor. Hepbirleri ile kavga yapıyorlar, hep türklerle... hep öyle yapıyorlar. Neden anlamadım. Yani bu insanlardan mı kaynaklı? Bilmiyorum neden öyle oluyor. Ama ben şu ana kadar çok şükür sorun yaşamadım. Hep karşımda gerçekten çok iyi insanlar var.”-K4

“Ne kadar sıcak kanlı olursan o kadar iyi. Böyle bir şey var. Yani mesela çevren olsun kesinlikle, mutlaka. Bir de hani şundan dolayı, ben utangaçtım, bu yaşıma

geldim bu yaşıma da değil 2 sene önce şu düşünceyle arkadaşlık yani çevremi büyütme... yani utanılacak bir şey yok. Ne kadar kendine özgüvenin olursa o kadar iyi. Hani özgüvenli konuşmak, özgüvenli bakmak, özgüvenli hareket etmek... bunların hepsi çok etki ediyor. Ben bu düşünceyle özgüvenimi yükseltebildikçe yükselttim.” –K10

“Ben kendimi farklı görmüyordum. Yani böyle bir sınırlar falan çizmiyordum. Diğer öğrenciler nasıl davranıyorsa onlar gibi davranıyordum. Artık bana karşı da aynı muameleyi yapmaya başladılar.” –K8

Katılımcılar ayrıca insan ilişkilerinde uyumlu, iletişime açık, çözüme yönelik tutumlara sahip olmanın insan ilişkilerini desteklediğinden ve dolaylı olarak yeni kültüre uyumu kolaylaştırdığından bahsetmişlerdir.

“Aslında dediğim gibi insanın kendi şeyine bağlı hani. Sen iyiyse Allah da karşına iyi insanlar çıkartır diyorlar ya. Gerçekten de öyle. Bazen tanıştım çıkarken benden önce gelen öğrencilerle tanıştım. Çok iyi bir ilişki kurabiliyorsun yani çok rahat bir şekilde ilişki kurabiliyorsunuz arkadaş olabiliyorsunuz. Bu da aslında kişinin kendisinden kaynaklanan bir durum. Yani insan iyi olduğunda ister istemez karşı tarafın da kendisine iyi bir şekilde davranmasını sağlıyor. Ama kötü olduğunda da karşı taraf da sana kötü davranacaktır. Hani kendine saygı göster ki karşıdaki de sana saygı gösterecek gibi durum.” –K5

“Dediğim gibi iyi anlaştım Türk okullarındaki arkadaşlarımla. Benim iyi anlaşmamı sağlayan faktörler de şunlardı sadece iyi niyet, hani karşıdakini anlayabildiğim kadar anlamak. Hani anlarsın, daha çok anlamak istersin.” –ranim

Bunlara birlikte iki katılımcı da kendine yönelik olumlu algının etkisini vurgulamıştır;

“Ne kadar kendine özgüvenin olursa o kadar iyi. Hani özgüvenli konuşmak, özgüvenli bakmak, özgüvenli hareket etmek... bunların hepsi çok etki ediyor. Ben bu düşünceyle özgüvenimi yükseltebildikçe yükselttim.” –K10

“Ben birisi benim hakkımda bir şeyler söylese de kendime inandığım için onu düşünmem. Kendime inanıyorum. Çünkü ben bunu yapıyorum. Başkası ne söylese benim için hiç önemli değil. Ben bir şey biliyorm başkası da bir şey biliyor. Ama bir insan benim yaptığım şeyi benden fazla bilemez. Ben daha fazla bilirim yaptığım şeyi. O yüzden önemsemezdim yani birisi benim hakkımda...” -K4

2.8.1.2.1.4 Geleceğini Türkiye’de Görmek

Katılımcılardan ikisi geleceğe dair planlarının Türkiye’de olması ve Suriye’ye dönüşü düşünmemenin uyumu artırıcı etkisinden bahsetmiştir.

“Kendisi Suriyeli öğrenci ben burada kalmayacağım der okumayayım hiç der. Zaten Suriye’ye dönemeyeceksin. Niçin okumuyorsun? Mesela ben Suriyeli aklımdan sildim. Ben artık burada yaşıyorum dedim. Ondan sekizinci sınıfta ben böyle düşündüm ve okumaya başladım. Çok iyi çalıştım. Bu şeyi düşündükten sonra çok iyi çalıştım. Başaramadığım şeyleri yine yapıp başarmaya çalıştım.”-K7

“Kişiden kişiye değişir. Ben geleceğimin burada olduğunu düşündüğüm için. Hayır hiçbir zorluk yok diye görüyorum. Ama hayır ben döneceğim. Yarın öbür gün burada değilim diye düşünürseniz tabii ki de çok büyük zorluklar olur. Mesela okula doğru düzgün gidemezsiniz. Derslerinize çalışamazsınız. Ben gidiyorum, ben buralı değilim, ben zaten burada okuyamam... Zorluklar çekilir. Ama yok, ben buradayım ben burada kalacağım geleceğim burada dersiniz her şey yolunda olur zaten.”- K8

2.8.1.2.2 Yeni Kültüre Uyumu Zorlaştıran Faktörler

Göçten sonra yerleşim toplumunun üyeleri ile temaslarından ve yeni kültürü öğrenme ve alışma deneyimlerden bahseden katılımcılardan 7’si bu süreci zorlaştıran faktörlere değinmişlerdir. Bu faktörler sıklık sırasına göre; *Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler, Arap Okuluna Gitmek, Yerleşim Toplumunun Üyeleri ile Sosyal Temas Kurmayı Engelleyen Faktörler ve Okulda Suriyeli Öğrenci Olmaması’dır.*

2.8.1.2.2.1 Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler

Yeni kültüre uyumu zorlaştıran faktörler arasında en çok söz edilenin *Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler* olduğu dikkat çekmiştir.

“Dışarıda insanların konuşmaları bazen zorluyor. Sen kendini ne sanıyorsun, sen Suriyelisin niye Türkçe konuşuyorsun gibi. Niye Türklerle takılıyorsun kendini Türk mü zannediyorsun gibi şeyler.”-K2

“Türklerle güzel anlaşıyorum aslında ben ama bazen... Hani burada bir sürü kişi, Suriyeli vatandaşının burada çektiği sorunlardan bir tanesi ayrımcılık. Bu sadece Suriyelilere de yapılmıyor. Yabancı oldun mu başka bir gözle bakılıyor, dışlama gözüyle.”-K10

Katılımcılar ev sahibi toplumun üyeleri ile çeşitli alanlarda deneyimledikleri olumsuz durumlardan söz ederken sıklıkla okul ortamında akran ilişkilerindeki olumsuz deneyimler vurgulanmıştır.

“İlk başlarda çok zorlandım tabii ki de. Sınıf arkadaşlarım dalga geçtiler, konuşamıyordum. Ama destek alarak çıktım bu yola ve başardım galiba.”-K2

“Yani işte onlar da küçük olduğu için ben onlardan 2-3 sene büyük olduğum için... Düşünmüyorlar yani hemen söylüyorlar. Ama bence düşünmek lazım mesela ben yemeği sevmedim tamam konuşmam. Yedim sevmedim beğenmedim konuşmam. Gerek yok yani insanın kalbini kırıyorlar. Anlamıyorlar işte küçük oldukları için. Ben de bunu biliyorum yani benden daha küçükler tamam neyse düşünmüyorlar falan ben 18 yaşındayım onlar 14-15 bazıları öyle. Alıştım. Onlar okulda çok daha çocukça davranıyorlardı. Teneffüste haydi bahçeye çıkalım oyun oynayalım. Benim hiç hevesim yok.”-K11

“Ben 7 senedir Türkiyedeyim. 5. Sınıftan başladım. İlk geldiğimde çok zorlandım. Okula gittim orada bana hep “Suriyeli, Suriyeli..” dediler. Okula gitmek

istemiyordum. Anneme okula gitmeyeceğim diyordum. Sonra da alıştım öyle şeylere...” -K1

“Zor gerçekten. Hem başka bir dille öğrenmek hem de başka bir düzen bir de üstüne de arkadaşlar geliyor. Suriyeliler” diyerek üstüne bunlar geliyor. Gerçekten zor oluyor.”-K4

2.8.1.2.2 Arap Okuluna Gitmek

Katılımcıların sosyal ilişkilerde yaşanan olumsuz deneyimlerden sonra en sık söz ettiği diğer zorlaştırıcı faktörün *Arap Okuluna Gitmek* olduğu görülmüştür. Suriyeli öğrencilerin Türkiye’deki eğitim sistemine uyumunu kolaylaştırmak amacıyla faaliyete geçirilen projede okullarda Suriyeli öğrencilerin türkçe öğrenmeleri ve müfredata yönelik eksiklerinin giderilmesi açısından dersler verilmiştir. Bu proje kapsamında Suriyeli öğrenciler Türk öğrencilerle aynı okulda fakat ayrı sınıflarda öğrenim görmüşlerdir. Bu proje kapsamındaki faaliyetleri “Arap Okulu” olarak tanımlayan gençler, Arap Okuluna gitmenin uyumu zorlaştıran etkilerinden söz ederken türkçe öğreniminin başarısız olması, akademik olarak eksik kalmak ve Türklerle birlikte okumaya geçişte bu eksikler sebebiyle yaşanan uyum zorluğunu vurgulamışlardır.

“Öyle yaşadıkları sorunlardan biri bu, diğeri ise Türkçe becerisi iyi olmayan öğrenciler okullarda. Bu sene yeni başlatıldı aslında, daha önce Arap okullar vardı. Bir sene bütün Arap okullar kapandı. Bütün Arap öğrenciler Türk okullara yönlendirildi. Ondan sonra Türkçesi hiç iyi olmayan var, bir de Türkçesi az olan var. Bir sene boyunca böyle devam etti. Türk okuluna gitti hepsi. Aslında merak ediyorum nasıl devam ettirdiler ama bir şekilde... Arapça hocaları da vardı imam hatip okullarında. Arapça dersi işlendiği için mecburiyetten Arapça hocaları da oluyordu. Onlardan yardım aldıkları çok belli yani ben öyle olduğunu düşünüyorum. Ondan sonra bir sene kapatıldıktan sonra diğeri sene tekrar açıldı çünkü hani hem notlar çok kötüydü. Bir de yani başarılı olacak olsalar bir matematikte bir de Arapçada, kuranı kerimde bu üç derste başarılı oluyorlardı.

Öyle yani bir daha açtılar Arap okullarını bir sene kapandı zaten sadece. Okullarda kalan öğrenci sayısı baya vardı.”-K10

“Hem sizin düzeninizi öğrenmeye çalışıyorum okulda hem dediğim gibi ben suriyeli okulda okudum 5-6 ve 7 yi. Sadece 8. Sınıfı türk okulda okudum. Ve 9. Sınıfı türk okulda okudum. Biraz zorlandım gerçekten çünkü düzen çok farklı, bizim çok disiplinimiz yok okulda (suriyeli okul) her şeyi yapmak zorunda değiliz, çok disiplinli değiliz gibi. Buradaki suriyeli okullarda. Bir şey oldu boşveriyor hocalar ya da çok şey yapmıyorlar ama burada biraz zor. Türk okulda okumak gerçekten çok zor. Hatta suriyeli kıza söylesem türk okulda okuduğumu nasıl okuyabiliyorsun der. Benim birçok arkadaşım okulu bıraktı bunun yüzünden. Bırakan çok arkadaşlarım oldu. Hatta bu sene sekizinci sınıfı bitiren, dokuzuncu sınıfa geçerken 3 tane arkadaşım okulu bıraktılar. Okula dokuzuncu sınıftayken iki gün gittiler sonra bıraktılar. Devam edemediler. Zor gerçekten. Hem başka bir dille öğrenmek, hem de başka bir düzen bir de üstüne de arkadaşlar geliyor.”-K4

“Şöyle bir şey oldu. Ben 6. Sınıfı Arap okulunda okudum. Sonra 7. Sınıfta onları kapattılar ve türk okullarında okumak zorunda kaldım. Birazcık zorlandım ama kendimi çok zorladım 3 ayda türkçeyi öğrenmeye çalıştım ve öğrendim.”-K2

2.8.1.2.2.3 Yerleşim Toplumunun Üyeleri ile Sosyal Temas Kurmayı Engellenen Faktörler

Yerleşim toplumunun üyeleri ile sosyal ilişkilerin uyumu kolaylaştırıcı etkisinden söz eden katılımcılar aynı şekilde sosyal yakınlık kuramıyor olmanın uyuma olan negatif etkisinden de bahsetmişlerdir. Bir katılımcı sosyal teması engelleyen bir faktörün Suriyelilerin çok olduğu okula gitmek olduğunu söylerken; bir başka katılımcı da Türklerle aynı okulda okurken yalnızca Suriyelilerin olduğu uyum sınıflarında okumak olarak belirtmiştir. Katılımcıların ikisi de bu durumların Türklerle yakın ilişkiler kurmayı engellediğini, dolaylı olarak türkçe öğrenimini sekteye uğrattığını ve uyumu zorlaştırdığını belirtmiştir.

“Aslında ben Suriyeli olduğum için bir de Suriyeli arkadaşlarım olmadığı için bu taraftan hem şanslıyım hem de şanssızım. Neden diye soracak olursanız benim bir arkadaşım var Fatih’te okulunda çok Suriyeli kızlar var imam hatipte. Arkadaşım işte türkçeyi öğrenemedi. Araplarla hep iletişim kuruyor. Bir de okulda suriyeli öğrenci çok olunca suriyeli öğrenciler türkçe ders veriyolar sadece, matematik kimye vermiyorlar. Bu arkadaşım böyle olduğu için okulu bu sene geçemedi. Çünkü ayrı ders alıyorlar. Türkçeyi de bilmedikleri için hep arapça konuşuyorlardı. Arkadaşları hep arap olduğu için türkçeyi öğrenemediler. O yüzden çok zorlandı. Şu an arkadaşım çok pişman” -K4

“Hayır sadece onlara uzaktan baktığım zamanda kendilerini çok farklı hissediyorlardı. Mesela birkaç arkadaşım türklerle aynı sınıftayız. Kendileri sadece suriyelilerin olduğu sınıfta ders saatleri başkaydı, gördükleri derslerde başkaydı. İşledikleri kitaplar da başkaydı. E bu çok negatif bir şey yapıyor. Olumsuz etkileri çok fazla. Hani ben neden o gibi değilim. Ben türkçeyi öğrenemedim diye bana böyle mi oluyor. Uzaktan görünce bana böyle geldi.”-K8

2.8.1.2.2.4 Okulda Suriyeli Öğrenci Olmaması

Yeni kültüre uyum süreci üzerine konuşan katılımcılardan iki tanesi okulda Suriyeli öğrencilerin olmamasını süreci zorlaştıran bir faktör olarak tanımlamıştır.

“Bilmiyorum, dokuzuncu sınıfta bütün arkadaşlarım değişti. Hiç kimseyi bilmiyorum. Çünkü herkes birbirleriyle arkadaşlık yapmış duruyorlar. Ben sadece tek başımayım. O kadar üzuldüm ki. Buradan bir suriyeli olduğum belli oluyordu zaten. Sonuçta ben bir türk değilim suriyeliyim. Arkadaşlarım, arap birileri olsa kaynaşırdım daha fazla yaklaşırdım. Ama biraz zorlandım.” -K4

“Okulda suriyeli sayısının fazla olması benim için iyi bir şey. İlk orada birileriyle rahat rahat sohbet edebilmek beni çok rahat ettirdi. Çünkü sekizinci sınıfta bu okula gelmeden önce sınıfta tektim. Kimseyle konuşmazdım. Biraz üzgündüm.” -K6

2.8.1.2.2.5 Zayıf Türkçe Becerisi

Katılımcılardan biri Türkçe'ye hakimiyetin zayıf olmasının uyuma etkisini belirtmiştir. Dil bilmemenin hem akademik hem de sosyal anlamda uyuma olumsuz etkisi dikkat çekmiştir.

“Mesela benim bir arkadaşım var, bu arada hep arkadaşlarımdan örnek veriyorum çünkü arkadaşlarımı hep görüyorum onlar da suriyeliler, Şamlı bir tane arkadaşım var türkçeyi bilmiyor. Okula devam etti yine öğrenmedi türkçeyi. Çünkü o öğrenmek istemiyor aslında türkçeyi, öğrenmiyor. Neye güveniyor, hep ben ona tercümanlık yapardım. Aynı okuldaydık hep ben ona tercümanlık yapardım. Bana güveniyordu çok. Türkçeyi öğrenmedi. Şimdi ben onu bıraktığım için, okullar kapandı o evine yakın bir okula gitti ben evime yakın bir okula gittim. O okula devam edemedi. Çünkü türkçe bilmiyor. Ne dersleri anlıyor ne arkadaşları ile iletişim kurabiliyor. Çok zorlanıyor.”-K4

2.8.1.3 Kültürleşme Stresi

Katılımcıların hepsi göçten sonra yerleşim toplumu ile temasları sırasında yaşadıkları ve yaşamakta oldukları zorlanmalardan bahsetmişlerdir. Uyum sürecini sekteye uğratan, duygusal, bilişsel, davranışsal zorluklara neden olduğunu ifade ettikleri bu deneyimler *Kültürleşme Stresi* teması altında toplanmıştır. Katılımcılar Kültürleşme stresine neden olan deneyimlerinden bahsederken hepsi *Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler*' inden bahsetmişlerdir. Bu deneyimler hangi sosyal ortamda ve kimlerle yaşadıklarına göre alt temalara ayrılmış ve şu şekilde belirlenmişlerdir; *Okulda Akran İlişkilerinde Yaşanan Olumsuz Deneyimler, Okulda Öğretmenlerle İlişkilerde Yaşanan Olumsuz Deneyimler, Komşularla İlişkide Olumsuz Deneyimler, Kurumlarda Yaşanan Olumsuz Deneyimler ve Diğer Sosyal Ortamlarda Yaşanan Olumsuz Deneyimler*'dir. Bunun ardından *Kültürleşme Stresi* yaratan deneyimler arasında en sık sözü edilen alt tema *Türkiye'ye Göç Ettikten Sonraki İlk Zamanlardır*. Bu temayı sıklık sırasına göre *Eğitim Sistemine Uyum ve Maddi Zorluklar* alt temaları izlemiştir.

2.8.1.3.1 Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler

Katılımcılar yeni kültüre uyum sürecinde yaşadıkları zorlu deneyimlerden bahsederken en sık sözü edilen konu *Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler* olmuştur. Katılımcılar çeşitli sosyal ortamlarda insan ilişkilerinde birtakım zorlanmalar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar buldukları sosyal ortama göre en sık olarak olumsuz deneyimleri okulda akran ilişkilerinde yaşadıklarını ve sonra yine okulda öğretmenlerle ilişkilerinde yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Ardından sırasıyla komşularla ilişkiler ve kurumlarda yaşanan zorluklardan bahsedilmiştir. Mekansal olarak bu kategorilerin içine girmeyen diğer deneyimlere de *Diğer Sosyal Ortamlarda Yaşanan Olumsuz Deneyimler* alt teması altında yer verilmiştir.

Katılımcıların çeşitli sosyal ortamlardaki insan ilişkilerinde yaşadıkları olumsuz deneyimler 12 başlık altında toplanmıştır. Bu deneyimler sıklık sırasına göre aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3: Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimler

• Ayrımcılık	11
• Göçe Yönelik Olumsuz Bakış Açısı	7
• Alay	5
○ Dil ile Alay	3
• Şiddet	5
• Suriyelilerin Kayırıldıklarına Dair Düşünceler	4
• Olumsuz Düşüncelerin ifadesi	4

• Olumsuz Durumlardan Suriyelileri Sorumlu Tutma	3
• Öğretmenlerin Dil Eksikliğini Desteklememesi	3
• Aşağılama	2
• İftira	1
• Arap Kültürünün Kabul Görmemesi	1
• Hiçbir Kategoriye Dahil Edilemeyenler	3

2.8.1.3.1.1 Okulda Akran İlişkilerinde Olumsuz Deneyimler

Katılımcılar okulda akran ilişkilerinde yaşadıkları çeşitli olumsuz deneyimlerden söz etmişlerdir. Olumsuz deneyimlerin sıklığına göre çeşitleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: Okulda Akran İlişkilerinde Olumsuz Deneyimler

• Ayrımcılık	8
• Alay	5
○ Dil ile Alay	3
• Suriyelilerin Kayırıldıklarına Dair Düşünceler	4
• Göçe Yönelik Olumsuz Bakış Açısı	3
• Aşağılama	2
• Şiddet	2
• Olumsuz Durumlardan Suriyelileri Sorumlu Tutma	1
• İftira	1
• Olumsuz Düşüncelerin ifadesi	1

Katılımcılar yaşadıkları olumsuz deneyimlerinden söz ederken sıklıklıkla Suriyeli olmalarından ötürü diğer öğrencilerle eşit muamele görmediklerinden

bahsetmişlerdir. Örneğin, kendileri ile arkadaşlık ilişkisi kurulmaması, oyun ya da farklı sosyal aktivitelere dahil edilmeme gibi deneyimlerinden bahsetmişlerdir.

“Mesela arkadaşlarım spor saati oynuyorlardı. Ben de gidip oynamak istiyorum. Ben de yani onlarla oynamak istiyordum bana sen git suriyeli arkadaşlarınla oynuyorlardı. Ben de kenara oturup onları izliyordum. Sonra mesela kantine gidiyorduk orada yemek almak istiyordum sıra var, beni itiyorlardı. Ben küçüktüm bilmiyordum yani. İtiyorlardı beni sen suriyelisin arkaya git diyordlardı, ben de gidiyordum.”-K1

“5. Sınıftaydım ilk girdiğim ders bedendi. Ben suriyeliyim diye 3-4 beden dersi hiç oynatmadılar. Hoca soruyor mesela neden oynamıyorsun? Arkadaşlarım benim yerime cevap veriyor oynamak istemiyor diye. Ondan sonra hoca beni derste istemiyor oldu, oynamayacaksan neden geliyorsun, beden yapmayacaksan neden geliyorsun diye. Ben söylemiyordum arkadaşlarım diyordu.”-K7

“Evet oldu. Bir gün tiyatro yaptılar bizim okulumuzda. Ben de katıldım tiyatroya. Mesela diyorlar Suriyelileri almayın bizim tiyatronun içine. Yani istemiyorlar. Hepsi türk olsun istiyorlar. Öğrenciler diyor neden Suriyelileri alıyorlar da bizi almıyorlar diyorlar. 10 kişi katıldı mesela kaç kişi alındı 3 tane suriyeli 7 tane Türk var zaten. Çünkü Türkler daha fazla. Bu yüzden yani. Onlara daha fazla yer verdiler zaten. Bizden 3 kişi aldılar. İstemiyorlar yani suriyelileri. Hepsi için demiyorum. O zaman da bir gün tiyatro öncesinde kavga çıktı zaten büyük bir kavga. Polis geldi. Okulda hiçbir derse girmedik o gün. Çok büyük bir kavga oldu.”-K9

“...bir de böyle bir şey vardı gerçekten bir şey olduğunda onlar hemen birlikte oluyorlardı işte ben ve arkadaşlarım birlikteyiz mesela beş taneyiz biz. Bir tiyatro için dört tane kişi seçildiğinde sadece onlar kendilerini seçiyorlar beni bırakıyorlardı öyle oluyordu..”-K4

“Bazılarına göre hayır sen suriyelisin biz seninle konuşmayız gibi şeyler oluyor. Ya da otururken daha bağırmağa başlıyorlar kendilerini haklı çıkartmak için.”-K2

Katılımcılar okulda kendileri ile alay edildiğini ve özellikle türkçe konuşmalarının akranları ile aralarında alay konusu olduğunu ifade etmişlerdir.

“... Özellikle diyelim cesur olayımdedim kendime, kendime güvendiğim bir mevzu açtım. Bazen komik oluyorsun, espiri konusu oluyorsun diğerleri için. Biraz oluyor böyle şeyler, benim için nereye gitsem normal bir şey bu yani. Alışmak zorundayım. Sınıfa ilk geldiğimde mesela, ya da tenefüslerde bazen de ders sırasında böyle alaylar oldu, oluyor.”-K6

“Bu şeyler daha çok kızlarda oluyordu mesela. Suriyeli kızlarla Türk kızlar arasında oluyordu. Onun da sebebini çok bilmiyorum da şiddet oluyordu. Böyle dalga geçiyorlar.” -K3

“Benim de... başka arkadaşlarım da var mesela Suriyeli okuldan. Onların Türkçeleri iyi değil ve grup halinde geliyorlar dalga geçiyorlar.”-K10

“İşte ben fazla okumuyordum. Okuyunca hata yanlış falan oluyor. Okuduğumda dalga falan geçiyor arkadaşlarım. Hocam bu okuyamıyor ben devam edeyim mi diyorlar. Okumak da istemiyorum işte. Dalga geçiyorlar, neden dalga geçiyorsun. Yabancılar için çok normal bir şey. Şimdi size arapça bir kitap versem siz de okuyamayacaksınız ki. Eve gittim kırtasiyeden kitaplar aldım artık ben de okumaya çalışmaya başladım artık sınıftakiler dalga geçmesinler diye. Ben de evdeyken oturup kitap okuyorum bazen öyle. Bunda da zorlandım işte. Dalga geçmelerinden. Yavaş okursam falan dalga geçiyorlar, ben devam edeyim hocam yumna okuyamıyor, çok yavaş okuyor falan diyorlardı. Öğrenciler benim yerime düşünmüyorlar. Ben onun yerinde olsam ben de okuyamam demiyorlar, düşünmüyorlar. Ben yumnanın yerinde olsam ben de okuyamazdım o da yabancı... öyle düşünmüyorlar. Hocam bu hızlı okumuyor anlamıyoruz hocam falan diyorlar.” -K11

“Mesela şöyle oluyordu sınıfta; hoca soruyordu ve biz elimizi kaldırıyorduk. O soruları okuyorduk. Bazen çok akıcı okumuyorduk. Öyle dalga geçiyorlardı. Bazı kelimeleri yanlış söylüyorduk. Hala daha öyleyim yani bazı kelimeleri yanlış

söyleyebiliyorum. Ama işte o kadar da zor olmadı lisede. Daha çok orta okulda.” -

K2

Katılımcıların okulda akran ilişkilerinde yaşadıkları olumsuz deneyimlerden bir diğeri ise akranlarının kendilerinin Suriyeli olduklarından dolayı kayırıldıklarına dair düşünceleridir. Katılımcılar akranlarının üniversiteye sınavsız geçme, sınıfta kalmama ya da Suriyeli oldukları için yüksek notlar aldıklarına dair doğru olmayan düşünceleri olduğundan bahsetmişlerdir.

“Evet, bir gün matematik dersindeydim. Hoca bir şey sordu, ben bildim. Hoca dedi ki Maya 'ya artı koy. Sonra dediler ki Suriyeli kıza hep de artı koyuyor diyor bir kız. Çalışkan olduğum için gözlerine batıyorum ya bana Suriyeli diyorlar. Böyle yapıyorlardı benim çalışkan olmamamı istiyorlardı hep.” -K4

“Mesela bizimkilere Unicef defter kitap kalemler veriyor Suriyeli olduğumuz için. Çanta falan da. Herkese veriyorlar zaten. Diyorlar ki bunlar bizim paramız, siz Suriyelisiniz diye alamazsınız. İlla kavga çıkaracaklar. Ama hepsi değil. Birkaç öğrenci her yerde pislik var insanlarda. En basit bir şey oldu illa kavga yapacaklar Suriyeli olduğumuz için.” -K9

“Yani duydum. Mesela o Suriyeli diye sınıfta kalmıyor diyorlar. Yardım ediyor öğretmenler diyorlar. Ama biz böyle görmedik. Her öğrenciye yardım ediyorlar. Sadece bize değil. Ama onlar biz özeliz zannediyorlar. Ama biz belki önceden, Türkçe bilmiyorduk. Kıskançlık var. Öyle duydum. Ben görmedim ama duydum. Ben iki sene kaldım, böyle bir şey yok (güler.)” -K13

“Başka bir nokta var. Doğru değilmiş zaten. Suriyelilerin sınavsız üniversiteye girdiği söyleniyor. Bu haber baya söyleniyor. Bir öğretmen bir Suriyeli öğrenciye niye çalışmıyorsun dediği zaman Türk öğrenciler alçak sesle hocam zaten üniversiteye sınavsız girecekler niye çalışsın ki diyorlar. Duyuyorsun zaten. Bazen medyada öyle şeyler görüyoruz. Suriyelilerin sınavsız üniversiteye gireceği gibi. Ben öyle bir şeyi bilmiyorum. Nereden çıkıyor bilmiyorum. Ama çok söyleniyor. Çok yanlış bilgiler var Suriyeliler hakkında. Bu bilgileri bir Türk olarak siz duyduğunuz zaman, fiziği öğreniyorsunuz, kimyayı görüyorsunuz, matematiği,

edebiyatı ondan sonra bir üniversite sınavına giriyorsunuz. Bir suriyelinin kolay kolay üniversiteye girebilmesi size çok ağır geliyor. O bilgi, nereden geldiğini bilmiyorum ama yanlış. Hala paylaşılmaya söylenmeye devam ediliyor.”-K6

Katılımcılar akranlarının okulda Suriye’den Türkiye’ye olan göç hakkında da olumsuz düşüncelerini ifade ettiklerini belirtmişlerdir.

“Yani bir Suriyeliyle dalga geçilebilecek her şey. Suriyelisin neden buradasın, neden buraya geldin. Seni burada istemiyoruz. Öyle... ben hep de yanlarında olamıyorum bazen. Aynı okuldayız olabilir ama aynı sınıfta olmadığım arkadaşlarım da var. Öyle şeyle karşılaştıklarında susuyorlar hiçbir şeye cevap veremiyorlar bazıları ama bir yerden sonra patlıyor. Öyle kötü oluyor.” -K10

“Bir ülkede savaş olmasını, orada akrabanın ölmesini, Türkler bunu bilmiyor. Mesela benim dayım hapisanede. Bunu normalde söylemem ama yani bana sen kaçtın ama bir şey yapabiliydin duygusunu verdikleri zaman ben kırılıyorum. En çok bu söyleniyor. Türkiyede 15 temmuzda olduğu gibi sizde orada bir şeyler yapabiliydiniz ama yapmadınız. Kendimi suçlu hissediyorum. Bu nokta çok önemli. Niye? Çünkü en çok dalga geçtikleri konu bu. Bir şey yapabiliydiniz, yapmadınız, kaçtınız. Türkiyeye geldiniz, suriyeye dönün.” - K6

“Burası Türkiye niye geldiniz burya gibi şeyler oluyor. Ben de böyle gülüp geçiyorum yani ne diyebilirim.” -K2

Okulda akran ilişkilerinde yaşanan diğer deneyimler ise aşağılanma, şiddet, olumsuz düşüncelerin ifadesi, olumsuz durumlardan Suriyelileri sorumlu tutma ve iftira olarak belirtilmiştir.

Bazı soruları da saçma. Suriyede meyve var mı? Perde var mı? Ben bakıyorum yok bunlar diyorum. Tuvalet var mı diyorlar. Ben böyle bakıyorum yani. Bir de arkadaşım geliyor bakıyor diyor ne soruyorsunuz siz ya, ne saçma sapan şeyler soruyorsunuz diyor. O soran Suriyelileri sevmiyor o yüzden. Çok duydum saçma sapan sorular.” -K12

“Hani diyorlar mesela, siz okumayı biliyor muydunuz? Siz ne zaman okumaya başladınız gibi cümleler de kurulabiliyordu. Yani seni aşağılamak gibi bir durum var. Hor görmek gibi bir durum oluyor. Siz bunları nereden öğrendiniz, böyle bir şey var mıydı mesela Suriyede falan... bu gibi durumlar olabiliyordu.” -K5

“Öğle arasıydı. Çıktık dışarıya. Onlar adamları dışarıdan getirmişler. Çok adamlar getirdiler. Kalabalık bir kavga oldu. Biz okulun içinde kaldık. Öğle arası bir saat, yemek yemeğe çıktığımız zaman taş atmaya başladılar. Okul içindeyiz zaten biz. Sonra müdür öğretmenler falan çıktılar. Onlar zaten öğretmen falan dinlemezler. E bizde de var birkaç tane öğrenci susmazlar. Toplandılar. Sonra hallettik. Polis falan geldiği zaman korktular kaçtılar.”-K9

“Bu şeyler daha çok kızlarda oluyordu mesela. Suriyeli kızlarla türk kızlar arasında oluyordu. Onun da sebebini çok bilmiyorum da şiddet oluyordu. Böyle dalga geçiyorlar.” -K3

“Yani nasıl diyim bazen Suriyeliler hakkında ağır laflar söylüyorlar, hep de söylüyorlar yani hiç saygı yok, hep kötü şeyler bahsediyorlar onlar hakkında çok köyü şeyler söylüyorlar. Ben bunun için çok üzülüyordum ama ben ne kadar olursam olayım beni türk gibi görüyor onlar, bana diyorlar biz seni Türk gibi görüyoruz yani suriyeli gibi değilsin. Hatta yüzümün şekli de biraz türklere benziyorum. Bana diyorlar işte sen Türksün Suriyeli değilsin yani sonuçta Suriyeli olduğumu değiştirmez. Bazı ağır şeyler söylüyorlar ona susmak zorundayım. Diyemiyorum onlara bunu söylemeyin arkadaşlar ben de Suriyeliyim diyemiyorum. Çünkü ben yabancıyım hakkım yok bir şeyi söylemeye ya da bir şey istemeye hakkım yok okulda. Bunlar dokuzuncu sınıfta hissettiğim şeyler.” -K4

“Burada olmasaydınız siz bizim sıralarımız falan kırılmazdı. En çok bu davranışları görüyorduk. Artık yavaş yavaş Suriyeli okullar kapatılıp Türk okullara geçilince eve ilk girdiğimizde biraz gariplik hissediyorduk, diğer öğrenciler de garip hissediyordu. Yavaş yavaş alışmaya başladılar.”-K8

“Şöyle olmuştu; iki tane arkadaşımız vardı b sınıfta birisi oturuyordu, sınav sırasındaydı. Çözüyordu sorularını falan. Arkadan Türk bir arkadaşımız vardı.

Şöyle ucu düştü kızın, Suriyeli olan öndeki kızın ve almaya eğildi. Sonra o kız hemen bağırdı kopya çekiyor diye. Ama kız sadece ucunu almak için eğildi. Zaten o kız hep böyle Suriyelileri kötülüyor. Hep bunlar hep kopya çekiyorlar falan diye çünkü oradaki Suriyelilerin çoğu çok çalışkanlar. Okulun birincisi falan da var. Hep onları kötölemek ve aşağılamak için aşağı çekmek istiyorlar ama bazen başaramıyor bunu onlar. Böyle olaylar çok oluyor. Yani iftira atmak gibi, haksızlık yapmak gibi...” -K2

2.8.1.3.1.2 Okulda Öğretmenlerle İlişkide Olumsuz Deneyimler

Katılımcıların okulda akran ilişkilerinden sonra sıklıkla bahsettiği diğer grup öğretmenlerle ilişkilerdeki olumsuz deneyimler olmuştur. Aşağıdaki tabloda sıklık sırasına göre deneyimlerin çeşitleri verilmiştir.

Tablo 5: Okulda Öğretmenlerle İlişkide Olumsuz Deneyimler

Ayrımcılık	3
Dil Eksikliğini Desteklememe	3
Suriyeliler Hakkındaki Olumsuz Düşüncelerin İfadesi	2
Şiddet	1

Katılımcılar okulda öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere Türk öğrencilerle eşit tutumlarının olmadığını belirttikleri deneyimlerinden söz etmişlerdir. Bunlar akademik ve disiplin konularında adil olmayan davranışlardır.

“Evet geçen sene oldu. Hoca soru soruyor öğrencilere. Ben de cevap vermek istiyorum. Beni kaldırmıyor. Bilmiyorum niye? Suriyeli olduğum için mi yoksa beni görmüyor mu. Ama ben biliyorum ben suriyeli olduğum için kaldırmıyordu. Bu hoca bazı suriyeli öğrencileri sevmiyor ondan. Cevap vermek istiyordum kaldırmıyordu beni. Kimse elini kaldırmıyor ben kaldırıyorum. Başka soruya geçelim diyordu. Ben de cevap vermeyi el kaldırmayı bıraktım. Öyle.” -K1

“İngilizce öğretmeni iki öğrencinin arasında, biri Suriyeli biri Türk. İkisi de aynı puanı almış, ikisi de yüz yüz almıştı ingilizcede türk kızı tebrik etti. Suriyeli kızı işte neden 100 aldın kimden kopya çektin gibi bir şey... Ama kızın zaten ingilizcesi çok iyi. Konuşabiliyor yazadabiliyor aynı zaman. Ve bu haksızlığa uğramıştı” -K2

“Oluyor evet. Okulda şöyle olmuştu. Boş dersimiz vardı ve başka bir hoca girdi derse. Arkada son iki sırada 4 tane Türk arkadaşımız vardı. Onlar telefonla oynuyorlardı ve müzik dinliyorlardı bir anda kulaklık çıktı ve hoca onlara bakıp gülümsedi. Biz ön sırada oturuyorduk ve telefonun bir anda alarmı çaldı ve hoca hemen bizden telefonu alıp geri vermeyeceğini söyledi akşama kadar telefon onda kaldı ve ben hocaya söyledim. Hocam haksızlık yapıyorsunuz aynı şey onlarda da oldu ben hakkımı helal etmiyorum size dedim haksızlık yapıyorsunuz. Kuran hocası bir de. Hoca birkaç dakika sonra çağırdı yanına ve telefonu geri verdi. Bu gibi haksızlıklar çok oluyor. Başka sınıflarda da” -K2

Katılımcılar türkçe dil becerisindeki eksiklikler sebebi ile derslerde yaşanan sorunlarda öğretmenlerin olumsuz tutumundan bahsetmiştir.

“Türkçem iyi olmayınca, ya da bir şey anlamayınca hocalar hemen biz sana bunun cevabını vermeyeceğiz gibi şeyler diyorlar. Ama sadece o soruyu açıklamasını istediğimizde bile böyle çok ön yargı ile yaklaşıyorlar bize ama Türk bir öğrenci bir şey sorduğunda hemen cevabını veriyor onlara. Bazen diyorum ben mi yanlış sordum ya da yanlış bir şey mi söyledim. Bazen oturup da kendimi suçlamıyor değilim. Bir şeyleri düzeltmeye çalışırken bazen batırıyorlar. Özellikle de öğretmenlerin öğrencilerine davranışları bazen çok kırıcı falan oluyor.” -K2

“Burada mesela matematiken hiçbir şey anlamıyorum. Hoca da inanmıyor sen türkçe biliyorsun diyor. Tamam ama ne fark eder. Dil başka dersler de başka. Sorular başka geliyor. İnanmıyorlar sen dil biliyorsun yalan atıyorsun soruları çözebilirsin ama kalkmıyorsun tahtaya falan. Ben bilsem neden çözemiyim ki? Daha güzel olur. Bu soruyu bilsen gidip çözersin ama inanmıyorlar işte senin türkçen iyi diyorlar. İşte ben de bir ay bir buçuk ay gitmedim okula o yüzden devamsızlığım çok.” -K11

“Tamam. Bu sene 12’ye gidiyoruz biz. Arkadaşım bir tane... sunum var sunum yapacağız. Herkes bir savaşı anlatmak zorunda kaldı. Herkes bir savaş seçip onu yazıya aktarıp anlatmak. Bir ödevimiz vardı bu şekilde. Arkadaşımın yine Türkçesi iyi değildi yani böyle baya kötüydü ama yine de böyle konuşabiliyordu mesela az çok. Hepimiz sırayla haftalar boyunca çıkmaya başladık. Sıra arkadaşıma geldi. Çıktı, gayet de kendine güvenli bir şekilde çıktı. Anlatacak ama Türkçesi iyi olmadığı için konuşurken bir sürü sıkıntı ile karşılaştı. Hoca bu yüzden baya sinirlenmiş gibi bir tavır gösterdi. Hani senin Türkçen iyi değil niye buraya çıkıyorsun gibisinden şeyler söylemeye başladı.”-K10

Katılımcıların okulda öğretmenlerle ilişkilerde söz ettiği siğir olumsuz deneyimler ise sınıfta Suriyeliler hakkındaki önyargılı düşünceleri ifade etmeleri ve şiddet olmuştur.

“Bir tane ingilizce hocası gelmişti sınıfa, suriyeliler hakkında konuşmaya başladı. Tabii benim Suriyeli olduğumu bilmiyor (gülüyor) ona bütün öğrenciler işaret ediyorlar. Suriyeli öğrencilere ders veriyormuş çok sorun yaşamış. Sonra sen suriyeli misin dedi, işaret edince öğrenciler ona. Evet dedim. Çok özür dilerim dedi, ben sana çok saygı duyuyorum ama sana söylemiyorum dedi. O hoca sadece ama bana da değildi beni çok seviyordu tam tersi.”-K4

“Biz Suriyede savaş ediyoruz niye gelmiyorsunuz diyen bir iki öğretmen var. Çoğu iyi öğretmenlerin. İyisi olan var kötüsü olan var. Bize bu sözleri duymak normal gelmeli.”-K6

“Dövme, hakaret etme böyle şeyler duyuluyor. Ama dediğim gibi okulların çoğunda laf sokma oluyor. Bazen disiplin ile tehtit.”-K6

2.8.1.3.1.3 Komşularla İlişkide Olumsuz Deneyimler

Katılımcılar sosyal ilişkilerde yaşadıkları olumsuz deneyimlerin bir kısmını da komşuluk ilişkilerinde deneyimlediklerini ifade etmişlerdir. Deneyimin çeşitleri sıklık sırasına göre aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 6: Komşularla İlişkide Olumsuz Deneyimler

Ayrımcılık	2
Göçe Yönelik Olumsuz Bakış Açısı	1
Suriyeliler Hakkındaki Olumsuz Düşüncelerin İfadesi	1

Katılımcılar komşularla ilişkilerde Suriyeli oldukları için eşit muamele görmediklerinden bahsetmişlerdir.

“Mesela bağıryorlar Suriyelilerle oynamayın falan diye. Ben bir şey demiyordum. Benden daha büyük saygı duyuyorum gidip babama anlatıyorum böyle dediler suriyeliyiz diye oynamamıza izin vermiyorlar falan ama arkadaşlarımız oynuyorlar falan” -K11

“Mesela ben çok dayak yedim. Komşular annemi çağırırlardı. Ben küçükken oynuyordum arkadaşlarımla, evde bağıryordum. Küçüğüm yani bağırmak normal bir şey. Hayır burada Türkiyede komşular bize çıkıyorlardı bağırmak yasak diyorlardı. Annem bana vuruyordu sonra da komşular polisi arayıp şikâyet ediyordu, polis geliyordu niye vurdunuz çocuklara diye. Sonra da alıştım böyle şeylere. Şimdi mesela küçük kardeşim bağıryor bu küçük yani normal. Komşular şimdi hepsi bize alıştı sevmeye başladılar.” -K1

İki katılımcı da komşularının Suriyeli göçü hakkındaki olumsuz düşüncelerinden ve Suriyelilere yönelik önyargılı ifadelerden bahsetmiştir.

“Aynen haklısın ama bazı suriyeliler kötü diyorlar. Tamam bir şey demiyorum bazı suriyeliler kötü bazıları da iyi burada da bazı Türkler iyi bazıları kötü. Hepimiz öyle bütün ülkeler öyle.” -K11

“Mesela bizi bazı komşularımız bizim araları çok iyi. Bizim halimizi biliyorlar. Normal davranıyorlar bize. Ama bazı komşular siz Suriyelisiniz bizim vatanımızı aldınız gibi şeyler söylüyor.” -K1

2.8.1.3.1.4 Kurumlarda Yaşanan Olumsuz Deneyimler

Tablo 7: Kurumlarda Yaşanan Olumsuz Deneyimler

Ayrımcılık	2
------------	---

Sosyal ilişkilerde yaşanan olumsuz deneyimlerden söz eden katılımcılardan ikisi kurumlarda yaşadıkları ayrımcı tutumlardan bahsetmiştir. Bu deneyimlerde de aynı durumda olan ve aynı hizmeti almak isteyen Türklerle eşit muamele görmediklerinden söz etmişlerdir.

“Aslında bazen sınavla ilgili şeyler oluyor hani. Sınavla ilgili birtakım problemler yaşayabiliyoruz. Genellikle kayıt zamanları, sınava giriş-çıkış şeyleri. Baya problemler yaşayabiliyoruz. İşte kayıt esnasında evraklarda falan bu durumlarda biraz problemler yaşıyoruz. Evraklar tam olmuyor. Veya oradaki personel yabancıya fazla ilgi göstermiyor. Uğraştırıyorlar bizleri genellikle. Aslında bu durum biraz can sıkıcı. İnsanın canını sıkıyor biraz. Birlikte bir Türk arkadaşımla gittiğimde hemen hallediyorlar ama tek başına gittiğinde olmuyor uğraştırıyorlar. Orada çalışan personeller... mesela getirdiğin evrağı kabul etmiyorlar, tekrar git getir. Bu olmamış tekrar yap. Bu böyle değil bunu yanlış yazmışsın git daha düzgün bir şekilde yaz gibi...” -K5

“Bir kez şey, teyzem doğum yapacaktı. Hamileydi. Bir sürü hastane dolaştık. Kabul etmediler. Bir de siz suriyeliler ne kadar doğum yapıyorsunuz falan dediler. Kadın zaten doğum yapacak arabada. Hiç almadılar. Bir sürü hastane dolaştık. Sonra Türk komşuyu alıp gittik. O konuştu falan halletti girdik. Ben niye diyorum herkes aynı değil. Bizim Suriyede bir sürü kötü kişi var. Her yerde karşılaşıyoruz yani o kötü kişilerle ama sonuçta elhamdillülah iyi kişilerle daha çok karşılaşıyoruz. Çok iyi Türkler var. Çok yardım ettiler yani bize.” -K12

2.8.1.3.1.5 Diğer Sosyal İlişkilerde Yaşanan Olumsuz Deneyimler

Katılımcılar yukarıda verilen sosyal ortamlar dışında çeşitli yerlerde karşılaştıkları olumsuz deneyimlerden de söz etmişlerdir. Bunlar iş ortamı, otobüs, durak, pazar, alışveriş merkezi, park, kafe ve mekansal olarak belirtilmeyen yerlerdir. Sıklık sırasına göre deneyimlerin çeşitleri alttaki tabloda belirtilmiştir

Tablo 8: Diğer Sosyal İlişkilerde Yaşanan Olumsuz Deneyimler

Ayrımcılık	6
Göçe Yönelik Olumsuz Bakış Açısı	5
Olumsuz Durumlardan Suriyelileri Sorumlu Tutma	3
Suriyeliler Hakkında Olumsuz Düşüncelerin İfadesi	2
Şiddet	2
Arap Kültürünün Kabul Görmemesi	1

Katılımcıların otobüs, pazar, park, iş yeri gibi yerleşim toplumunun üyeleri ile karşılaştıkları çeşitli ortamlarda en sık karşılaştıkları olumsuz deneyimlerin ayrımcılık olduğu dikkat çekmiştir. Katılımcılar kişilerin kendilerine Suriyeli oldukları için farklı davrandıklarını ifade etmişlerdir.

“Evet var. Yani neden buraya geldiniz diyorlar. Biz pazara gidiyoruz, minibüs için sırada duruyoruz. Annem çıkıyor ben de çıkıyorum oturuyoruz. Bağırıyorlar bize ama biz sıradayız yani. Neden oturuyoruz diye bağırıyorlar. Yaşlı kadınlar (gülüyor). Ben susamıyorum, her şeye susamıyorum. Annem sus diyor ama susamıyorum. Yani biz, abim çalışıyor, kira veriyoruz. Her şey sizin gibi. Bir fark yok yani. Ama biz yani... ben buraya gelmek istemiyordum ama öyle oldu. Herkes memleketinde oturmak ister ama biz zorundayız.”-K13

“En çok karşılaştığım olaylar otobüslerde oluyor. Bir kez otobüste oturuyorduk. Yaşlı kadın geldi. Hep yaşlı kadınlarla oluyor (gülüyor). Yaşlı kadınlar diyorki; siz

niye... arapça konuştuğumuzu anladığı zamanlarda, suriyeli olduğumuzu anlıyorlar. Niye sandalyelerimizde oturuyorsunuz, hadi kalkın. Burası zaten sizin memleketiniz değil, ayakta kalın, oturmayın. Zaten otobüs boş. Niye ayağa kalkalım ki. Yaşlı kadın geldiği zaman zaten biz oturamıyoruz kalkıyoruz yaşlı kadın otursun diye. Ama nye öyle davranıyorlar hiç bilmiyorum. Bi de şimdi bu korona virüsü ile ilgili, otobüse bindiğimiz zaman maskenizi takın, yukarı kaldırın falan... suriyeli olduğumuzu öğrendiği zaman öyle değişiyorlar. Mesela şimdi öyle sizin gibi takıyoruz otobüste zaten nefessiz kalıyoruz. Hayır kaldırın, kalmasın böyle diyorlar. Fazla konuşmayın, bağırarak konuşuyorsunuz. Öyle takıyorlar.”- **K12**

“Türkiyede yaşamının tabii zor tarafları var, geldiğimiz zaman türkçemiz daha iyi değildi. Öğrenene kadar zor bi hayat yaşadık tabii. ...Başka ırkçılık falan vardır. Bazıları var ama hepsi değil. Sen Suriyelisin diye ayrımcılık olabiliyor.”-**K9**

“Tabii ki de. Belli bir yaklaşık zaman önce çalışırken bizim patron dediki gidin şu iş yerinden bizim işleri getirin dedi. Yani başka bir firmadan. Gittik oraya. Görevli dedi hani ne istiyorsunuz, falan. Biz de işleri almaya geldik dedik. Bizi ilk başta Türk zannetti., konuşmamız yi olduğu için. Sonra tamam geçin dedi, kimlikleri alayım dedi. Kimlikleri görünce, Suriyeliler siz burada ne yapıyorsunuz falan... Direkt bizi dışarı atmaya çalıştı. Bunun gibi sorunlar yaşadık yani.” -**K5**

“Evet, mesela parka çıkmıştık bir keresinde arkadaşımınla, komşumuz aslında. Akşam böyle... Annemler de parktaydı, o yüzden çıkmıştık. Arkadaşların yanına gittik. Arkadaşın biri Suriyeli diye bağırıp gülmeye başladı bana bakarak. Arkadaşım bu durumdan baya rahatsızlandı. Ben ise iki kat daha çok rahatsızlandım. Hani dışlıyorsun gibisinden. Dedim ki zaten böyle hareketler bu tip insanlardan çıkar dedim. Hiç bozuntuya vermeden yolumu değiştirdim, devam ettim”-**K10**

“Benim yakın arkadaşım da var mesela bi şey olduğunda bu Suriyeli ya bunu bırakın boşverin diyorlar. Suriyeli Türkiyeli hiçbir fark yok ki. Hepimiz insanız. Bunları herkese anlatıyorum ama kimse dinlemiyor (sesi titriyor) (sessizlik) işte ben diyorum ki bize neden insan gibi davranmıyorlar.”-**K11**

Katılımcılar çeşitli sosyal ortamlarda kişilerin Suriyeli nüfusun Türkiye'ye olan göçüne dair olumsuz yorumlarından söz etmişlerdir. Burada daha çok “Ülkenizi neden savaşta bırakıp gittiniz?”, “Bizim askerlerimiz orada siz buradasınız.” gibi söylemler dikkat çekerken, Suriye’de savaş olması ve Türkiye’deki askerlerin orada bulunması sebebiyle buradaki Suriyelilerin “yiyip, içmek” ile suçlandıkları görülmüştür.

“Bazen. Çünkü başka bir sorunumuz var; her arapça konuşan insanı suriyeli sayıyorlar. Bu da başka bir sorun. Mesela Mısırlı, arapça konuşuyor. O da suriyeli sayılıyor. Bizim en büyük sorunumuz Türklerin bize bakışı. ‘Suriyeyi terk edip buraya kendi hayatınızı yaşamak için geldiniz, devletinizi bıraktınız, esete bıraktınız, siz buraya eğlenmeye mi geldiniz?’ gibi sözler duyuluyor yani maalesef.”-K6

“Benle olmadı ama arkadaşlarımla oldu. Bizim birkaç öğrenci var, kafeye gidiyorlar. Ozaman da okulda öyle konuşuyorlar yani. Kafeye girdiklerinde nargile içiyorlar içerde. Diğer Türkler diyorlar, Suriyelilere bak nargile içiyorlar, bizim askerlerimiz Suriyede ölüyorlar. Ee öyle bizimkiler susmazlar onlar da susmayacaklar. İlla tartışma olacak, kavga olacak. Bıçaklar falan yani... sonra polise gidiyorlar, herkesi serbest bırakıyorlar.”-K9

“Kişiden kişiye değişiyor. Bazıları çok iyi bir şey demiyorlar. İyi bakıyorlar. Bazıları kötü kötü bakıyorlar. Mesela ben geçen haftasonunda fatihe gittik. Alışveriş yaptık. Çıktık otobüsü bekliyoruz.bir baktım, yaşlı kadın geldi. Onunla yani daha önce hiç görüşmedim, görmedim. Kötü kötü baktı ve şey dedi; siz bizim memleketimizde ne yapıyorsunuz? Hadi memleketinize gidin. Bir de sandalyelerimizde oturuyorsunuz falan dedi. Bir sürü laf küfür söyledi.” -K12

“Evet. Onların memleketinde savaş var, onlar yiyorlar, içiyorlar, geziyorlar diyorlar. Ne yapabiliriz yani? Bakın kıyafetleri nasıl diyorlar. Duyuyoruz. Sadece bana değil, akrabalarım da duyuyor. Biz buraya geldik, sadece evde sokakta oturabiliriz ama yeni kıyafet alamayız. Biz savaştayız diye.” -K13

“İlk geldiğimde annem babam da zorlanıyorlardı. Kavga ediyorlardı, siz neden buraya geldiniz diye, öyle şeyler çok duyduk biz. Savaştan kaçtınız falan diyorlardı. Hepimize diyorlardı suriyeli falan ben de gidip anneme anlatıyordum”-K11

“Herkes diyorki savaştan kaçtınız falan diyor. Bizim elimizde değil, biz yapmadık o savaşı. İşte anlatıyorum bazılarına, savaş olursa siz nereye gideceksiniz? Başka bir ülkeye giderseniz belki onlar da sizi sevmezler. Biraz bizim hakkımızı verin falan diyorum.”-K11

Katılımcılar çeşitli sosyal ortamlarda karşılaştıkları kişilerin kiraların artması, işsizlik, kriminal olaylar gibi olumsuz durumlardan Suriyelileri sorumlu tutmasından söz etmiştir.

“Ev kirası arttı mesela, işçilerin maaşı azaldı. Bu gibi durumlarda bazı türklerden böyle şeyler oldu yani. Ama genelleyemeyiz yani.”-K5

“Kavga olarak oluyor mahallede. Bir şey oluyorsa Suriyeli bunlar, bunlar yaptı.”-K11

“İnsana göre... iyi insanlarda bunlar kardeşlerimiz, bunlar ailemiz bakış açısı var. Ama kötü olanlara göre biz burayı işgal ettik. Bunlar gelmiş, işimizi almış.”-K6

Bir katılımcı ise Suriye'deki hayatlarından gelen birtakım alışkanlıkların buradaki evsahibi toplumun üyeleri tarafından kabul görmediği ve birtakım sorunlar yaşanabildiğinden bahsetmiştir.

“Yani bazıları kötü bakıyorlar bize, diyorlar hiç insan değil bunlar yani. Bizim kültürümüz farklı olduğu için oradan geldik, şaşırдық yani. Alışmamışız bu kültüre yani. Mesela suriyede yaptıkları şeyleri burada yapıyorlar. Sizinkiler, türkler kabul etmiyorlar. Sizin istediğiniz gibi yaşamamızı söylüyorlar... Mesela nargile içmek suriyede normal bir şey yani. Sizinkiler parklarda denizde kabul etmiyorlar. Öyle en basit misal bu. Kültürümüz farklı olduğu için, ben geldiğimde küçüktüm öyle alıştım. Ama bazı insanlar büyükken, mesela benim abilerim falan büyükken geldiler. Kültüründeki şeyleri aynı burada yapmak istiyorlar ama olmuyor yani. Sizinkiler kabul etmiyor sonra kavga oluyor.”-K9

Katılımcılardan ikisi Suriyelilere yönelik yaşanan şiddet olaylarından söz etmiştir.

“En çok bana olmasın diye dua ediyorum. Bir de bilmiyorum yani çok garip geliyor bana. Bir iki kişinin yaptığı şey yüzünden o ilçede suriyeli plakalı arabalar kırılıp ters çevriliyormuş. Ne Suriyeli dükkânı varsa kırıyorlar mesela. Bu Gaziantep'te zaten çok oluyordu.” -K8

“Mesela bir Suriyeli bir Türk ile dövüştüğü zaman. Suriyeli biri kötü bir şey yapabilir. Suriyelilerin hepsi iyi diyemem. Türklerin de öyle. Her yerinde öyle. Suriyeli kötü bir şey yaparsa ama yok suriyelilerin hepsi kötü. En çok bu antep'te oluyor zaten. Antep, Urfa, Adana. Mesela bir Suriyeli ile bir Türk dövüşüyorlar. Sonra gelip Suriyelilerin arabalarını dükkanlarını, motorlarını... Evlere biraz daha olsa evlere girebilirlerdi.” -K7

İki katılımcı ise Suriyelilerin yaptığı bazı kötü şeylerden tüm Suriyelileri sorumlu tuttuklarından ve genel olumsuz yargıların ifade edildiğinden bahsetmiştir.

“Oluyor tabii bazen otobüste falan duyuyorsun. Suriyeliler şöyle giyiyor, suriyeliler bunu yapıyor. Bazı insanlar söylüyor mesela. Bunlar da insanın zoruna gidiyor yani. Niye böyle diyorsunuz. İyi insanlar da var. Neden sürekli Suriyeliler diyorsunuz. Neden şahsın kendisini değil de bütün Suriyelileri eleştiriyorsunuz? Benim problemim bu yönde yani. Sen şahsın kendisini eleştirmen gerekiyor. Bütün halkı değil yani.” -K5

“Ama mesela hani şöyle bir olay var, genelleme. Bütün Suriyeliler genel olarak kötü diyorlar. Ben bu duruma çok karşıyım ve her olduğunda da direkt yüzeye vuruyorum. Her milletin iyisi de kötüsü de var. Suriyelilerin de iyisi de kötüsü de var diyorum. Demeye de hep devam edeceğim bu durum sürerse. Hem susuyorlar bazen, bazen sizin yüzde yetmiş beşiniz falan kötü diyorlar. O kafadalar yani. Sırf kötülerin diye elinden gelenleri ardına koymazlar. Ben bu durumu kabullendim, dedim ki; “Hadi yüzde yetmiş beşimiz kötü olsun, iyi insanlar hakkında neden böyle konuşuyorsunuz?” Hani iyimiz de var ya hani... Siz böyle dalga şeklinde konuştuğunuzda iyi insanları da kapsamış oluyorsunuz bu konuşmanızda. Yine kırıyorlar.” -K10

2.8.1.3.2 Türkiye'ye Göçten Sonra İlk Zamanlar

Katılımcıların Türkiye'ye göçten sonra yeni kültüre uyum sürecinde kendilerini zorlayan durumlardan bir diğerinin göçün ardından yeni kültürde geçen ilk zamanlar olduğu dikkat çekmiştir. Katılımcıların 8'i yeni kültüre uyum sürecinde Türkçe becerisinin zayıflığı, iki kültür arasındaki farklar ve yakınları Suriye'de bırakmış olmak gibi çeşitli faktörlerin uyum süreçlerini zorlaştırdığını ifade etmişlerdir.

“Aslında zorlandığım kısım şeydi, ilk başta geldiğimde çalışmamız biraz, iş bulmak, ev bulmak gibi... nasıl yaşayacağız gibi zorlandığım kısım burasıydı. Acaba ben bu işte yapabilir miyim yapamaz mıyım, nasıl uyum sağlayacağım buradaki ortama ustalara falan.”-K5

“İlk geldiğimizde ben biraz çalıştım annemle sonra okudum. Sadece haftasonu parka götürüyordu annem bizi, benimle abilerimi. Biraz zorluk yaşadım hatta biraz burayı çok... nasıl diyim... çok küçüktüm buraya geldiğimde annem beni işe götürürdü evde bırakamazdı çünkü. Onla giderdim, çalışmazdım annem konfeksiyonda çalışırdı. Beni yanına alırdı işte ben orda uyurdum çalıştığım yerde, otururdum. Biraz zor oldu, çok zorlandım gerçekten.”-K4

Katılımcıların göç sonrası ilk dönemde en çok türkçe bilmemenin güçlüklerinden bahsetmişlerdir. Türkçe'ye hâkim olmamanın yeni kültürdeki hayatlarını nasıl zorlaştırdığının altını çizmişlerdir.

“İlk sene biraz öğrenirken zor geçti. İletişim kuramıyordum. Ama sonradan zaten yani arkadaşlarım falan hepsi bana destek çıktılar. Öğretmenim zaten, ilkokul olduğu için 4. Sınıfa kadar bana öğretmişti. Sonra dışarda zaten karıştım insanların arasına. Konuşabiliyordum yani normal anlatabiliyordum.” -K3

“İlk başlarda çok zorlandım tabii ki de. Sınıf arkadaşlarım dalga geçtiler, konuşamıyordum. Ama destek alarak çıktım bu yola ve başardım galiba.” – K2

“Güzel bir şey. Ben beğendim Sadece dil öğrenmek azıcık zor geldi ama yine güzel, kolay geldi”-K12

“Ben 7 senedir Türkiyedeyim. 5. Sınıftan başladım. İlk geldiğimde çok zorlandım. Okula gittim orada bana hep “Suriyeli Suriyeli...” dediler. Okula gitmek istemiyordum. Anneme okula gitmeyeceğim diyordum.” -K1

“İlk geldiğimiz zamanlar biraz zorlandık tabii çalışırken, kelimeler falan... paydoslarda istirahat zamanlarında türk ustalarımın gazete üzerinde okuma yazma öğrenmeye başladım. Sonra araştırırken belli bir hocalarla tanıştım. Çok yardımcı oldular sağ olsunlar. Bu şekilde kendimizi geliştirdik.” -K5

“8 yıl falan oldu. Şamdan geldik. Arabız. Türkçeyi burda mahalleden arkadaşlarımdan okuldan falan öğrendim. Türkçeyi öğrenmem baya zaman aldı. İlk geldiğimde okumadığım için korkuyordum dalga geçecekler falan diye. Benim dilim yok bir şey anlamıyoruz ondan. Anneme dedim okumayacağım. Önce türkçeyi öğrenicem ondan sonra okula gidicem. Dalga geçmesinler diye.” -K11

“Türkiyede yaşamanın tabii zor tarafları var, geldiğimiz zaman türkçemiz daha iyi değildi. Öğrenene kadar zor bi hayat yaşadık tabii. Mesela markete, kırtasiyeye gitmek falan zor. Ama sonra öğrendik çok şükür kolay oldu.” -K9

“... Ama iletişim kuramıyordum. Biraz zorlandım. Bir şeyi iyi anlatamıyordum, istediğim şeyi yanlış söylüyordum. Bazı şeyleri çok yanlış kelimeler söylerdim...zorlandım gerçekten zorlandım. Bir de böyle düşündüm ki gerçekten türkçeyi öğrenmek zorundayım. Kimse kimseye yardım edemez. Türkçeyi öğrenmezsem çok zorluk yaşayacağımı anladım.” -K4

Katılımcılar göçten sonraki ilk zamanlarda onları zorlayan bir diğer faktörün yeni kültürün onlar için tanıdık olmaması sebebi ile yabancılık hissetmeleri ve farklılıklara alışma ve öğrenme süreçleri olmuştur.

“Aslında çok değişti. Bizim çok şeyler değişik. Buraya geldiğimde, Türkiye’ye geldiğimde sanki yeni doğmuşum gibi hissettim kendimi çünkü her şeyi değiştirdim. Yeni bir hayata başladım. Her şey benim için yeniydi. Bizim çok başka burası da başka tabii ki. Biraz ilk geldiğimizde zorlandık tabii. Zorlanmadık değil, zorlandık aslında. Ama geçti yani her insan zorlanır. Ülkemizi değiştirdik sonuçta.” -K4

“Tabii ki de ilk geldiğim zamanlar türk kültürüne fazla hakim değiliz hani onların düşüncesi bizimkinden biraz farklı, kendimizi ilk başta tanıtmamız biraz zor oldu. Hani uyum sağlamamız tabii ki de biraz zor oldu, biraz sıkıntı çektik ancak onun ötesinde çalışarak çabalayarak bunu nasıl daha iyi yaparız, onlar nasıl düşünürler onların adetleri nedir, gelenekleri nedir, onları öğrenmeye çalıştık.” -K5

Bir katılımcı ise Türkiye’ye göç sırasında yakınlarını Suriye’de bırakmanın burada kendilerini yalnız hissettirmesinden söz etmiştir.

“Ama buraya geldiğimizde, ilk geldiğimizde bayramı bile hissetmedik hiç. Akrabalarımızda yoktu hiç ilk geldiğimizde o kadar zorlandık ki. Bayramlarda sanki bayram değilmiş gibi hissettik. Böyle kıyafetlerimizi annem bize giydiriyordu. Ben arkadaşlarım hepimiz akrabalarımıza gidiyorduk. Çok güzel bir histi. Ama buraya geldiğimizde biraz zorlandık. Hiç kimse yok ve arkadaşlarımızda yok. Biraz zor oldu bizim için” -K4

2.8.1.3.3 Eğitim Sistemine Uyum

İki katılımcı eğitim sistemine uyum konusunda yaşadıkları zorluklardan bahsetmiştir. Bunlar sisteme yabancı olmanın getirdiği bilgi eksikliği ve sistemin yabancı öğrenciler için dezavantajlı durumlarıdır. Örneğin bir katılımcı yabancı öğrencilerin üniversiteye yerleşmek için girmeleri gereken YÖS sınavının zorluklarından bahsederken, başka bir katılımcı okul kayıt süreçlerini öğrenmenin zorluğundan bahsetmiştir.

“Başka zorluklar, üniversiteye girmek biraz zordur Türkiyede. Sayılar çokmuş. O yüzden, yös sınavına giren öğrencilerden 100 puan alanlar üniversiteye giremedi. Seçenek mi az? Daha az puan alup giren öğrenciler de varmış. O yüzden bilmiyorum yani.” -K6

“Güzel bir şey. Ben beğendim ... Okula yazılmak falan azıcık zordu ama zamanla iyi oluyor. Okula nasıl kaydedilir ne yapılır ne edilir bunlar azıcık zordu” -K12

2.8.1.3.4 Maddi Zorluklar

Yeni kültüre uyum sürecinde yaşanan zorluklardan biri de maddi sorunlardır. Bir katılımcı Türkiye’de yaşamın pahalılığı ve ailesinin yaşadığı maddi sıkıntılardan kendisinin nasıl etkilendiğini şu sözlerle ifade etmiştir;

“Valla açıkçası zor. Türkiyede yaşamak için, özellikle istanbulda bir evde en az iki kişi çalışması gerekiyor. Özellikle bu Türk ailelerde gördüğümüz gibi, tüm aile çalışıyor. Biz de böyle ilk geldiğimizde şaşırık yani. Normalde Suriyede baba çalışıyor, bazen çocuklar çalışıyor. Ama bir annenin çalışması, bir kızın çalışması biraz böyle değişik geliyordu. Şimdi Corona virüs sıkıntısı geldiği için babamın işi kötüye gitti, şu anda çalışmıyor yani. Oturuyor.... Kendimi düşündüğümde yani, diğer gençler gibi yaşamıyorum. Dediğim gibi, genel olarak düşündüğümüzde suriyeliler zengin de değil fakir de değil yani. Ortada yani. Çok şeyler istemeyiz. Mesela neler gibi; benim bir kursun fiyatını ödeyemem. Özellikle pahalıysa, ödemek zordur yani.”-K6

2.8.1.4 Kültürleşme Stresi ile Baş Etme

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde yeni kültüre uyum sürecinde yaşadıkları zorluklarla nasıl baş ettikleri üzerine konuşulmuştur. 13 katılımcı yeni kültüre uyum sürecinde yaşadığı zorluklarla çeşitli şekillerde baş ettiklerini ifade etmişlerdir. Bunlar sıklık sırasına göre; *Sosyal Destek, Sosyal ilişkilerde Yaşanan Olumsuz Deneyimler Karşısında Kişilerin Tutumu ve Kişisel Motivasyon*’dur.

2.8.1.4.1 Sosyal Destek

Katılımcıların göç sonrası yaşadıkları zorluklarla baş etmelerini sağlayan faktörler arasında en sık sözünü ettikleri sosyal destek olmuştur. Katılımcıların en sık destek aldıkları sosyal destek kaynakları sırasıyla *Aile, Öğretmenler* ve *Akranlar* olmuştur.

“Bizim mahalledeki herkes çok iyi. Bize çok yardım ediyorlar. Hastanede bazen mesela zor şeylerle karşılaşıyoruz veya kabul etmiyorlar falan. Sürekli komşularımızla gidiyoruz” -K12

2.8.1.4.1.1 Aile

Aile üyelerinin katılımcılara özellikle okulda akran ilişkilerinde yaşadıkları kaygı veren zorlu deneyimleri için güven verdikleri, nasıl baş etmeleri gerektiği konusunda öneriler sundukları ve eğitimlerine odaklanmaları konusunda onları motive ettikleri görülmektedir.

“Mesela ailem yanımda. Burada üç abim var. Birisi ankarada, iki tane burada var. Kavga olduğu zaman arkamda iki abim var bir şey yapamazlar, annem var burada...” -K9

“Bana okuldayken sadece arkadaşlarım destek oluyordu. Dışardayken abim. Abim de türkçe bilmiyor ama büyük olduğu için saygı duyuyorlar bazılar işte. Abimin söylediğini ben çeviriyorum işte. Destek oluruz birbirimize. Okuldayken sınıf arkadaşlarım. Dışardayken ailemiz. Öyle hepimiz savunuyoruz kendimizi. Abim çok az türkçe biliyor. Söylüyor bildiği kadarıyla sonr arapça devam eidiyor ben de onları çeviriyorum abim böyle diyor diye onlar büyük bir adamdan duyunca saygı duyarlar bence.”-K11

“Annemden babamdan ablamdan destek alıyordum. Mesela geliyordum buraya söylüyordum ne olduğunu. Bir şey olmaz kafana takma derlerdi. Hiç sayma onları, hiç görme bir şey dersle tamam de hiç bakma onlara, yüzünü çevir git derlerdi. Onları yok say. Uyguluyordum bunları çünkü karşılarında durduğum zaman, birisiyle konuşsam on kişi gelecek, konuşacak. Bir şey de yapamam yani.”-K7

“Ailem destek oluyor ve ayrıca okumak istiyorum. Ailem diyor heryer de öyle şeyler oluyor. Sadece sana değil. Kötüler var iyiler var. Sadece burada değil, Suriyede... her memlekette var. Arkadaşlarına git, oku, öğren diyorlar”-K13

“Çok çok destek alıyorum. Sadece bir anne olarak değil, bizim burada suriyeli kızlar fazla okumuyorlar. Annem tam tersi beni okutuyor. Zorlansak da yine çalışıp beni okutuyor. Annem benim için çok fedakârlık.... Sadece benim için değil abilerim için de fedakârlık yaptı hayatta” -K4

“Annem en çok yani. Okumalısın, istediğini olmalısın, okumak çok güzel bir şey. Hedefin var senin. Evde oturarak hayatın geçmeyecek. Okumadan hiçbir şey olmuyor. Hani en büyük desteğim annem.”-K2

2.8.1.4.1.2 Öğretmenler

Yeni kültüre uyum sürecinde yaşanan zorluklarla baş etmeye yardımcı olan sosyal destek kaynaklarından birinin de öğretmenler olduğu görülmüştür. Katılımcılar okul ortamında öğretmenlerin Suriyeli öğrencilere yönelik olumsuz algı üzerinde dönüştürücü etkisinin olabileceğini ifade etmişler ve okulda akran ilişkilerinde yaşanan olumsuz deneyimlerde öğretmenlerin destekleyici tutumlarının önemine dikkat çekmişlerdir.

“Mesela hocaların yanında bir sıkıntı olursa bizimle duruyorlardı. Bize siz utanmayın bir şey olursa bize söyleyin, sıkıntı olursa arkadaşlarınızdan rahatsız olursanız gelin bize söyleyin derlerdi. Destek oluyorlardı.” -K7

“Benim için öğretmenlerle hiç yaşamadım. Bir veliyle yaşadım bir kere. Arkadaşım bana kötü söz etti sınıfta. Gittim müdüre söyledim. Velisi geldi, bu suriyeli onun yanında duruyorsunuz dedi. Müdür de ona kızdı benden özür diledi onun yerine. Sen onları kafana takma, sen ondan daha da iyi olabilirsin, onu hiç dinleme aklına getirme olmamış gibi say dedi. Bu olay olduğunda yani benim için daha iyi bence. Ondan çok fayda aldım ben. Yeni bir şeyi öğrendim, hocam benimle durabilir. Gelecek zamanda bir şey olursa benimle durabilir. Durdu da.”-K7

“Şu an meselaa ileden ya da televizyondan negatif ya da eksik bir bakış görüyorlarsa öğretmenlerin düzelttiğini doğru buldukları için almaya başladılar. Hani mesela gelip bir olay çıkartmaya çalıştı, hocanın nasıl davrandığı önemli. Bizi bir Suriyeli olarak değil de öğrenci olarak görmeye başladılar.”-K8

“Okullarda öğretmenler şu fikirleri paylaşmaya çalışıyorlar; bunlar bizim kardeşlerimiz, bunlar sizin düşmanlarınız değil, bu fikri paylaşmaya çalışıyorlar ama öğrencilerin hala bir sorunu var; öğretmen bir şey söylüyor, bakıyorum öğrenci bambaşka bir şey yapıyor davranış olarak.” -K6

“Sonra kalktular bağırmaya başladılar. Müdüre çıktılar bir şeyler yaptılar. Ben de müdürün yanına gittim. Müdür de onlara böyle olmaz siz arkadaşsınız dedi. Müdür çok iyi sonra sustular.” -K1

“Duruyorlar öyle şeyler olursa, uyarıyorlar. Suriyeliler bizim misafirimiz öyle yapmayın diyorlar. Korurlar bizi yani. Çok şükür bırakmazlar bizi”. -K9

2.8.1.4.1.3 Akranlar

Olumsuz deneyimlerle baş ederken destekleyici bir diğer sosyal destek kaynağı ise akranlardır. Katılımcılar özellikle yine okulda akran ilişkilerinde yaşadıkları olumsuz deneyimlerde akranlarından destek aldıklarını, çatışmalarda akranlarının kendilerini savunduklarından ve teselli etiklerinden bahsetmişlerdir.

“Mesela arkadaşlarım var zaten. Okulda kavga olduğu zaman arkadaşlarım var bırakmazlar. İnşallah öyle, çok şükür bırakmadılar.”-K9

“Arkadaşlarımın yanımda durması beni güçlü hissettirir... Hani mesela dediğim gibi yanımda duran bir sürü arkadaşım var, Türk ve bu durumlara karşı çıkan. Yani benimle mesela dalga geçen oldu okulda, hani bir sürü arkadaşım kavga çıkarmak istedi. Beni korumak için, kimsin de dalga geçiyorsun gibisinden. Ben hep durdurdum. Kavgaya degecek bir şey değil çünkü.”-K10

“Ve ben üzüldüğümde kırıldığımda mutlaka arkadaşlarım yanımda olurdu, konuşurlardı, moralimi düzeltirlerdi. Baya çaba sarf ederlerdi. “Sen çok değerlisin” gibisinden söylerlerdi böyle. “Kimsenin seni üzmeye hakkı yok” gibisinden öğüt vererek, insanın morali yerine gelebiliyor bazen.”-K10

“Bana okuldayken sadece arkadaşlarım destek oluyordu. Dışardayken abim. Abim de türkçe bilmiyor ama büyük olduğu için saygı duyuyorlar bazılar işte. Abimin söylediğini ben çeviriyorum işte. Destek oluruz birbirimize. Okuldayken sınıf arkadaşlarım. Dışardayken ailemiz. Öyle hepimiz savunuyoruz kendimizi. Abim çok az türkçe biliyor. Söylüyor bildiği kadarıyla sonr arapça devam ediyor ben de onları çeviriyorum abim böyle diyor diye onlar büyük bir adamdan duyunca saygı duyarlar bence.”-K11

“Tabii ki de vardır. Bazı Türkler de hani yanlış bir hata gördüğünde, bir Türk bile hata yaptığında bakıyorlar, sen neden böyle davranıyorsun bunlar da bizim gibi insanlar bunlar da öğrenciler bunlar da bizim misafirlerimiz gibi durumlar olabiliyor. Bir Suriyelinin yanında durması... Aslında bu durum da çok iyi bir durum. İnsanı biraz daha fazla rahatlatıyor hani bak bu da bizimle birlikte duruyor gibi durumlar olabiliyor.”-K5

Bir katılımcı özellikle Türk arkadaşları ile samimi ilişkiler kuruyor olmanın yaşadığı olumsuz durumlara dair bakış açısını olumlu etkilediğinden bahsetmiştir;

“Aslında bu gibi durumların pozitif yanı da Türk arkadaşlarım. Sonradan durup düşünüyorum, bunlar da Türkler ama çok iyi bir şekilde aile gibiyiz, çok rahatız. Herkes öyle değil diyerekten... bu şekilde kendimi biraz daha rahatlatıyorum. Yani herkes böyle düşünmüyor, herkes bu durumda bu düşünceye sahip değil. Bazı türkler de bizleri çok seviyor falan diyerekten biraz daha rahatlayabiliyor insan.”-K5

2.8.1.4.2 Sosyal ilişkilerde Yaşanan Olumsuz Deneyimler Karşısında Kişilerin Tutumu

Katılımcıların sosyal ilişkilerde deneyimledikleri olumsuz yaşantılarla baş etme yöntemlerinden biri ise bu durumlar karşısındaki kendi tutumlarıdır.

2.8.1.4.2.1 Kendini Sözel Olarak İfade Etme

Katılımcılar sosyal ilişkilerinde Suriyeli oldukları için deneyimledikleri olumsuz yaşantılarla baş ederken en sık sözünü ettikleri yöntem kendilerini sözel olarak ifade etmektir. Bu yöntemle kendilerini savunduklarını belirtmişlerdir.

“Kendimi savunuyorum. Ben türkçe konuşabiliyorum. Onlar konuştuğu zaman ben anlıyorum ne dediklerini.”-K13

“Güçlü derken cevap veriyorum artık. Neden böyle diyorsunuz diye. Eskiden söylemiyordum ama şimdi çok söylüyorum. Biz de insanız sizin gibi diyorum neden bize öyle davranıyorsunuz diyorum. Ama eskiden hiç güçlü değildim. Dinliyordum gidip evde ağlıyordum ama şu an pek fazla ağlamıyorum evdeyken gidip onun karşısında söylüyorum; biz de insanız biz de sizin gibiyiz.” -K11

“Ben zaten susamıyorum. Hemen kendimi savunuyorum. Sadece kendimi değil mesela yanımda arkadaş olunca dil bilmediğinde onu da savunuyorum.”-K12

“Bazen olay bittiğinde ben çok üzülüyorum. Niye böyle oluyor. Bir de aynı zamanda diyorum, susmayım ben niye susayım ki.hem kendimi savunayım hem yanımda olan kişiyi. Zaten kötü bir şey yapmıyoruz. Öyle” -K12

“Cevap vererek, kendime güvenerek veriyorum cevap. Zaten konuşuyorlar ben onları duymamazlıktan geliyorum. Ben sizi duyuyorum anlamıyorum diyorum. Ben her şeyi duyuyorum anlıyorum ama anlamıyormuş gibi yapıyorum. Anlamıyor diye susuyorlar. Cevap vermiyorum susuyorum sadece. Bazen de cevap verdim mi veriyorum. Susuyorlar o zaman.” -K1

“Hocanın yanına gidip konuşuyorum. Haksızlık yaptınız şöyle şöyle oldu ama ben sadece yanlışını söylüyorum. Gerisi size kaldı. Daha çok hocayla konuşmaya çalışıyorum, saygılı bir şekilde onlara anlatamaya çalışıyorum.” -K2

“Bence konuşabilmek ve derdini anlatabilmek. Bazıları hiçbir şekilde anlatamıyor derdini ve oturup köşeye çekiliyor. Haksızlığa uğramış ve oturup ağlamaya başlıyor. Tabii ağladığım zamanlar da oldu. Ama ondan sonra gözyaşlarımı silip de gidip hakkımı savunmam gerektiğini de öğrendim. O daha çok deneyimlerle insan kendine geliyor”-K2

Katılımcılar olumsuz yaşantılarla baş ederken seçtikleri bir diğer yöntemin ise öğretmen ya da müdüre konu ile ilgili bilgi vermek olduğu görülmüştür.

“İşte dedim ya Yunus Emreyi almak istedi. Ben aldım önce. Hocaya söyledim. O kız da almak istedi. Ama ben sorunumu kızla kavga yaparak değil, kıza dedim tamam sen nasıl istersen. Ama ben hoca ile konuştum. Kızı bıraktım, tamam dedim kıza. Kız dedi ki bana sen almayacaksın bu konuyu ben alacağım. Tamam dedim ona. Hocayla konuştum ben o kızla konuşmadım. O kızla konuşsam da hiçbir yere varamayacağım. Kavga yapacağız. Boşver. Ben gidip hocaya söyledim. Hocaya öyle öyle oldu dedim. Ben hatta o konuyu yapmıştım bile, yazmıştım bile. Hocam ben bu konuyu yaptım. İsterseniz yine değiştiririm. Nasıl isterseniz. Hayır dedi

Mayacım gerek yok dedi. İkiniz de aynı konuyu getirin. Öyle dedi hoca. Hocalar o kadar anlayışlılar ki... çok anlayışlılar gerçekten, çok seviyorum.”-K4

“Benim için öğretmenlerle hiç yaşamadım. Bir veliyle yaşadım bir kere. Arkadaşım bana kötü söz etti sınıfta. Gittim müdüre söyledim. Velisi geldi, bu Suriyeli onun yanında duruyorsunuz dedi. Müdür de ona kızdı benden özür diledi onun yerine”-K7

“Sonra dedi ki “müdüre söylemek istiyorum, müdüre şikâyet etmek istiyorum bu durumu. Sen bana yardım eder misin, benim Türkçem iyi değil sen anlatır mısın?” dedi. Ben de “tabii ki dedim.” Anlattık müdür hocanın ismini aldı konuşmalar herhalde. Daha sonra böyle bir sıkıntı ile karşılaşmadık.”-K10

2.8.1.4.2.2 Çatışmaya Girmeme

Katılımcılar sosyal ilişkilerde Suriyeli olmalarından kaynaklanan olumsuz durumlar yaşadıklarında çatışmadan uzak kalmayı tercih ederek bu durumla baş ettiklerinden söz etmişlerdir.

“Var öyleleri ben ilk defa karşılaşmıyorum böyle birileriyle. Ama böyle olayı büyütme yerine ben boş veriyorum. Arkama atıyorum. Yani uzak da duruyorum.”-K10

“Yani karşımdaki insanı yargıları. Böyle içimde bir yargılama oluyor. Ama aynı zamanda düşüncelerine saygı duyarım. Bu benim düşüncelerim derim ve onlar senin düşüncelerin. Artık onlar sana kaldı. Ve yoluma devam ederim.” -K4

“Ben genelde karışmam, elimden geldiğince sakin durmaya çalışırım. Arkadaşlarımı da sakinleştiririm. Ancak kavgaya karışayım, bunlarla birlikte olayım gibi bir şey yok benim için. İki tarafı da sakinleştirmeye çalışırım.”-K5

“Bir şey yapmıyordum. Sadece bir şey yapmamak. Mesela böyle bir olay oldu. Ne kadar çabuk çıkabiliyorsam o kadar çabuk çıkmayı deniyorum. Büyümeden.” -K8

“Yani kavga çıkarmak da benim tarzım değil. Kavga yapmayı sevmiyorum ben. Birisi konuşuyor ben cevap vermiyorum. Karşımdaki daha fazla üzülüyordu. Ben hep bu yolu tercih ediyordum.” -K4

2.8.1.4.2.3 Duymamış Gibi Yapma

Katılımcılar sosyal ilişkilerde deneyimledikleri olumsuz durumlarla baş ederken kullandıkları diğer yöntemin ise kişilerin söylediklerini duymamış gibi yapmak ve yok saymak olduğunu ifade etmişlerdir.

“...Şimdiye kadar öyle insanlar oldu ama alıştım yani. Şimdi söylüyorla bana öyle şeyler ama ben duymuyorum onları. Ne yapayım yani benim elimde değil diyordum. Böyle geçti.”-K1

“Cevap vererek, kendime güvenerek veriyorum cevap. Zaten konuşuyorlar ben onları duymamazlıktan geliyorum. Ben sizi duyuyorum anlamıyorum diyorum. Ben her şeyi duyuyorum anlıyorum ama anlamıyormuş gibi yapıyorum. Anlamıyor diye susuyorlar. Cevap vermiyorum susuyorum sadece. Bazen de cevap verdim mi veriyorum. Susuyorlar o zaman.” -K1

“Valla en çok susmak ve sanki bir şey duymamışım gibi yapmak. Yani sanki normal bir şey demiş, günaydın demiş gibi saymak. Saymazsan başın ağrır, yorulursun. Bunları duyacağın normal sözler olarak kabul etmelisin.”-K6

“Aynen. Ben duymamazlıktan çok geliyordum. Kendimi duymamışım gibi hissediyordum. Benim için daha iyiydi.”-K4

“Görmemiş gibi yapıyordum. Onlar da daha çok kızıyorlardı. Konuşuyor konuşuyor, tamam diyorum yüzümü çevirip gidiyorum. Konuşmaktan ne gelecek.”-K7

“... Hiç bakma onlara, yüzünü çevir git derlerdi. Onları yok say. Uyguluyordum bunları çünkü karşılarında durduğum zaman, birisiyle konuşursam on kişi gelecek, konuşacak. Bir şey de yapamam yani.”-K7

“Ben hiç aklıma takmıyordum ya onların söylediklerini. Duymamışım gibi yapıyordum. Ya müdüre bakıyorum ya yere bakıyorum. Hiç duymamışım gibi. Kendi içimde kulaklarımı kapatıp kendimi dinlerim ya da eski bir şeyi düşünürüm.” -K7

2.8.1.4.3 Kişisel Motivasyon

Katılımcılar yeni kültüre uyum sürecinde deneyimledikleri zorluklarla baş ederken kendilerini çeşitli şekillerde motive ettiklerini belirtmişlerdir.

“Bırakmak istemiyordum hep. İşte zor oluyordu biraz benim için ama yine de... zorlanıyordum sabah 5 buçukta uyanıyordum her gün. Sabah 7’de dersim başlıyordu benim. Çok zorlanıyordum ama ona rağmen hiç pes etmedim.” -K4

“Hep inanırım asla vazgeçmem. Hep pozitifim, pozitif düşünürüm. Öyle... Bir şey yapmak istersem yaparım, bir yere ulaşmak istersem ulaşıırım. Ama her insanın bir iradesi var. Her insan istediği yere varabilir. Yani hep böyle düşünürüm ben. Kendimi hep böyle motive ederim. Birisi oraya ulaşmışsa ben de ulaşabilirim. Onun benden bir farkı yok. Onun dört gözü yok. Tabii ki onun da iki gözü var eli var. Aynı, aynıyız. Değişik bir şey yok. Ama o zamanını iyi değerlendiriyor ve iradesini de kullanıyor. Ben de öyle yapmak zorundayım.” -K4

“Birazcık sinirleniyordum ama diyordum ki yeni öğreniyorsun yeni bir dil, o dilde tabii yanlışlarım olacak ve kendime destek veriyordum bir şekilde.” – K2

Katılımcılar motivasyon kaynaklarından birinin yaşadıkları zorluklardan güç almak olarak tanımlamışlardır. Suriye’de savaş sırasında yaşadıkları zor deneyimler ve göçten sonra yaşadıkları zorlukların devam etmek konusunda bir motivasyon kaynağı olduğu görülmüştür.

“Eskiden olan şeyler, Suriye’de olan şeyler, savaş bana güç veriyor. Ben burada ne kadar yaşayacağımı bilmiyorum yani. Ne zaman döneceğimi bilmiyorum. 5 sene sonra mı 20 sene sonramı bilmiyorum. Bu yüzden alışmak zorundayım.” -K1

“Bence daha çok güçlendiriyor. Daha destek veriyor. Onlar öyle dedikçe ben daha çok çaba gösterip kendimi başarı yoluna itmeye çalışıyorum.” – K2

“Hani neyle karşılaşısam başa çıkamayacakmışım gibi hissedirdim ki çıkamıyordum zaten o zamanlar. Ama zaman geçtikçe... hani derler ya ne kadar düşersen o kadar ayağa kalkmayı öğrenirsin öyle bir durum.” -K10

“Öyle ben hep düştüm kalktım. Çok zorlandım hayatta. Hep düşerek kalkarak... düştüm beni kaldıran olmadı. Bir şeyler olunca babam olmadığı için hep kendim kalktım. Hep kendim ayağa kalktım.”-K4

Kişilerin yeni kültüre uyum sürecinde yaşadıkları zorluklar baş ederken bir diğer motivasyon kaynağının geleceğe dair hayaller olduğu görülmüştür.

“Evet ama yine de pes etmedim yani, okumak istedim. Yine de pes etmek istemiyorum. Benim bir hayalim var o hayalimi gerçekleştirmek istiyorum. Küçük şeyler için hayalimi boşa harcamak istemiyorum ki. Bir sorun var diye hayalimi çöpe atmak istemiyorum. Çöpe atıp da gidip evde oturmak ya da konfeksiyonda çalışmak da güzel bir şey değil. Zorundayım evet zorlanmak zorundayım. Zorlanacağız, herkes zorlanır bir yere varmak istiyorsan zorlanacaksın. Merdiveni çıkmak o kadar kolay değil.” -K4

“Ama kendimi böyle avuttum; benim hayallerim var, hayallerimi gerçekleştirmek için zorlanacağım. Kendimi öyle motive ediyordum. Hep hayallerim için, gerçekten hayallerim için savaştım”- K4

“Hayır sadece annem ve hayallerim. Ben hayallerimin peşinden koşmaya çalışıyorum. Yani çok şükür şu an yavaş da olsa hayallerimi gerçekleştiriyorum. Bu sene son. Bir sene sonra artık liseyi bitirip üniversiteye gelicem. Ve istediğim bölümü seçicem. Kazanmazsam da yeniden hazırlanmaya başlıcam. Bunlar benim için büyük hayaller. Onları gerçekleştirmek istiyorum.”-K2

2.8.1.5 Kültürleşme Stresinin Etkisi

Katılımcılar yeni kültüre uyum sürecinde yaşadıkları zorlukların birtakım duygusal, bilişsel ve davranışsal etkilerinden söz etmişlerdir. Bunlar sıklık sırasına göre *Duygusal Etki, İçer Kapanma, Okula Gitmek İstememe, Olumsuz Benlik Algısı, Kendini Tanıtma Çabası, Suriye'ye Dönmek İsteme, Akademik Başarıda Düşüş, Aidiyet Duygusuna Etki* şeklinde alt temalara ayrılmıştır.

2.8.1.5.1 Duygusal Etki

Kültürleşme stresinin etkileri arasında en sık sözü edilen bu süreçte hissedilen sıkıntı verici duygulardır.

“Kötü, kötü bir his. Kimse dışlanmak istemez. Siz de biliyorsunuz. Ve siz iyi bir şekilde davranırken karşıdakinin kötü davranması daha çok kötü bir şey.”-K10

Katılımcılar özellikle sosyal ilişkilerde Suriye’li olmalarından kaynaklı olumsuz deneyimlerinde sıklıkla üzüntü duygusundan bahsetmiş ve ağladıklarını ifade etmişlerdir.

“Yani mesela en büyük sıkıntı dışlanmaktı. O zamanlar Türkçem iyi değildi. Hani biri dışlasa ben susacaktım. Ve duygusal biri olduğum için kenara çekilir ağlardım. Öyleydim yani. Hani neyle karşılaşsam başa çıkamayacaktım gibi hissederdim ki çıkamıyordum zaten o zamanlar. Ama zaman geçtikçe... Hani derler ya ne kadar düşersen o kadar ayağa kalkmayı öğrenirsin öyle bir durum.” -K10

“Yazıyı bilmiyorum, hiçbir şeyi bilmiyorum. Yazı öğrenmek istiyorum gidiyorum arkadaşlarımın yanına hayır sen Suriyelisin diyorlar. Ben de ağlamaya başlıyordum öyle.” -K1

“İlk geldiğimde çok zordu. Neden dalga geçiyorlar diye ağlıyordum. Neden dalga geçiyorlar ben de insanım, hepimiz kardeşiz sonuçta. (Sesi titrer, gözleri dolar)” -K11

“Ben de ağladım. Hatta çok düşünüyorum neden öyle şeyler diyorlar. Bizim içimizi bilmiyorlar. Nerden bilebilirsin ben kötüyüm (sesi titrer) sen bende yanlış ne gördün ki kötü insan diyorsun. Suriyeli olduğum için kötü insan mı oldum.”-K11

“İnsanlar niye böyle diye düşünüyordum. Nasıl desem maruz kalan insanlara da üzülüyordum.”-K14

“Üzülüyoruz. Böyle olması bizim elimizde değildi. Her insan çıktı, belki o çıkmak istemiyor ama zorunda. Zorundayız.”-K13

“Bazıları hiçbir şekilde anlatamıyor derdini ve oturup köşeye çekiliyor. Haksızlığa uğramış ve oturup ağlamaya başlıyor. Tabii ağladığım zamanlar da oldu.” -K2

“İlk geldiğimde biraz sakindim. Bir şey yapmayı tercih etmezdim. Belki döneriz, belki bir şey olur. Biraz üzgündüm ilk geldiğimde.” -K6

Katılımcılar yeni kültüre uyum sağlarken bir şeyleri doğru yapmak konusunda kaygı yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“... Bilmiyorum utanıyordum gerçekten utanıyordum. Yani yanlış bir şey söylerim diye hep şey yapıyordum kelimeyi düzgün çıkaramıyordum. Korku bir his vardı çünkü bende”-K4

“Tabii heyecan vardı. Oluyor mu olmuyor mu diye. Tabii utanıyordu insan. Konuştuğumda hata yapıyorum ama... Utanıyorsun hani hatalı bir cümle söylemek istemiyorsun. Bazı şeyler hiç konuşmuyordum mesela. Problem oluyordu konuşamıyordum. Hani yanlış anlarlar diye. Bir şey anlatmak istediğinde kendini ifade edemediğinde... o yüzden hiç konuşmuyordum mesela susuyordum. Kendime kapanıyordum.”-K5

“Tabii ki de çok sıkıcıydı benim için. Sıkıcı derken her şey üst üste geliyordu. Tabii zordu o dönemler. Hani insan ne yapacağını bilmiyor. Durup düşünüyorsun nasıl geldim ben buraya ne yapacağım. Çok zordu yani benim için. Ama yavaş yavaş çok şükür oldu yani bir şeyler.”-K5

Aynı zamanda çeşitli sosyal ortamlarda Suriyeli olmalarından kaynaklı deneyimledikleri ya da tanık oldukları olumsuz yaşantıların sebep olduğu korku duygusunu ifade etmişlerdir.

“Ortaokulda dediğim gibi korku vardı içimde. Her an her şey ile karşılaşabilirim kafasındaydım hala öyle her an her şeyle karşılaşabiliyoruz. Böyle çekiniyordum. Hani böyle nasıl desem, sevmiyordum diyebilirim okulu. Dışlanmış gibi hissederdim hep. Hani bir tane kuzenim vardı onla arkadaşlık sadece. Kötü bir şeydi. Kötü bir dönemdi ortaokul benim için. Ama daha sonra geliyor insan. Daha iyi anlayabiliyorsun. Hani nasıl konuşacağını, nasıl davranacağını daha iyi anlayabiliyorsun.”-K10

“Yani mesela ben dışarı gittiğim zaman bu olayları duyduktan sonra korkuyorum. Ben birisinle dövüşürsem böyle mi olacak acaba gelip birisi beni döverse böyle mi yapacaklar acaba. Gelip bana vuracağı zaman ben kendimi savunursam böyle mi olacak acaba. Onun için mesela dışarı çıkmayı hiç sevmiyordum. En çok azar günü

zaten tatil herkes sokaklarda en çok internet kafeye gidiyordum. Bilgisayarı seviyordum. En son amcam gitme dedi ben sana alırım. Bana laptop aldı. Evde oturup istediğimi yapıyorum.”-K7

“... bu yüzden şimdi hiç taksiye binmiyorm, korkuyorum. Çünkü önceden 30 liram vardı. Yok dedi geri döneceğiz. Ondan taksiye binmiyrum hiç. Kızdım çünkü türkçe bilmiyordum. Sadece kapıyı kapattım.”-K13

Katılımcıların bir diğer ifade ettikleri duygu ise sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz yaşantıların sebep olduğu öfkedir.

“Tabii ki de hani bizim için çok üzücü bir durum. Bazen işte insanın zorunda gidiyor hani bizim gibi insanların aşağılanması. İster istemez insan sinirleniyor ama çok şükür duygularımıza hâkim olabiliyoruz. Kendimizi kontrol edebiliyoruz.”-K5

“Ayrıyeten arkadaşım baya uğraşmıştı ödev için baya çaba sarf etmişti. Anlatacağım güzel puan alacağım umudu ile çıktı. Ve o umudu kırılınca benim sinirlerim gerçekten çok bozuldu. Yani umutlu bir şekilde çıktı, kalbi kırık bir şekilde indi, geçti sırasına.”-K10

“Biraz arkadaşlarıma kızıyordum, hem de utandığım için gidip hocaya anlatamıyordum.”-K7

Bir katılımcı ise göçe yönelik olumsuz ifadelerin kendisinde yarattığı suçluluk duygusuna dikkat çekmiştir.

“En çok bu söyleniyor. Türkiyede 15 Temmuzda olduğu gibi sizde orada bir şeyler yapabilirdiniz ama yapmadınız. Kendimi suçlu hissediyorum. Bu nokta çok önemli. Niye? Çünkü en çok dalga geçtikleri konu bu. Bir şey yapabilirdiniz, yapmadınız, kaçtınız. Türkiye'ye geldiniz, Suriye'ye dönün.”-K6

2.8.1.5.2 İçer Kapanma

Katılımcılar uyum sürecinde deneyimledikleri zorlu durumların davranışsal boyutta etkilerinden de söz etmiştir. Katılımcılar sıklıkla yaşadıkları çeşitli zorlu deneyimlerin etkisi ile davranışsal olarak geri çekildiklerinden bahsetmişlerdir.

Örneğin bazıları yabancılık hissi ile sosyal ilişkilerden uzak durduğunu şöyle ifade etmiştir;

“Ben normalde türklere fazla karışmıyorum. En çok Suriyelilerle takılıyorum. Karışmayı biraz yani kendimi yabancı olarak hissediyorum. Diyelim sınıf arkadaşlarımla bir grup var. Onlarla oturmanın, sohbet etmenin, bir mevzu açmanın kendim için zor olduğunu fark ettim. Niye? İlk kendimi yabancı olarak sayıyorum. Kendime şunu diyorum; oğlum sen yabancısın, onlar seni kabul etmeyeceği için, açtığın mevzu önemli sayılmayacağı için en iyi çözüm susman. Onların yanında olacaksan otur, sus. Öyle yani.” -K6

Bir başka katılımcı ise yabancılık hissi yaşayarak Türk öğrencilerle eşit koşullarda olmadığını düşünerek geri çekilmesini ifade etmiştir;

“Çok zorlandım başlarda. Hatta bir kere öne oturmak istedim bir arkadaşım da öne oturmak istedi Türk arkadaşım, biraz nasıl diyim o da önde oturmak istedi ben ona söyleyemedim diyemedim oturmak istiyorum diye. Çünkü onun hakkı benim hakkım olmadığını düşünüyorum hep. O Türk onun hakkı onun okulu sonuçta. Onun sırası, benim değil. Ben öyle düşünüyorum hep. İyi beni yine okullarına almışlar. Öyle düşünüyorum.” -K4

Bazı katılımlar ise akran ve öğretmen ilişkilerinde yaşadıkları olumsuz deneyimlerin etkisiyle geri çekilme yaşadıklarını şu şekilde ifade etmiştir;

“Hoca soru soruyor öğrencilere ben de cevap vermek istiyorum. Beni kaldırmıyor...Cevap vermek istiyordum kaldırmıyordu beni. Kimse elini kaldırmıyor ben kaldırıyorum. Başka soruya geçelim diyordu. Ben de cevap vermeyi el kaldırmayı bıraktım.” -K1

“...İşte böyle. Mesela en çok müzik dersinde. Bazı müzik derslerine gitmiyordum. Müzik dersinde her şey konuşmak üzerinde. Her şey. Hoca bana soruyor, yanlış bir şey söyler miyim diye 5. Sınıfta müzik derslerinede 10-11 derse girdim. Başka girmedim. Bir gün matematik dersinde hoca bir soru sordu. Tam anlatamadım. Bir arkadaşım bana güldü. Ondan sonra hiç hoca kaldırmazsa ben elimi hiç kaldırmam. Kaldırırsa çözüp yine otururum.” K7

“Yani mesela en büyük sıkıntı dışlanmaktı. O zamanlar Türkçem iyi değildi. Hani biri dışlasa ben susacaktım. Ve duygusal biri olduğum için kenara çekilir ağlardım. Öyleydin yani.”-K10

İki katılımcı ise türkçeyi düzgün kullanamamak, iyi performans gösterememek ile ilgili düşüncelerle sebebiyle geri çekildiklerini ifade etmişlerdir;

“Problem oluyordu konuşamıyordum. Hani yanlış anlarlar diye. Bir şey anlatmak istediğinde kendini ifade edemediğinde... O yüzden hiç konuşmuyordum mesela susuyordum. Kendime kapanıyordum.”-K5

“Valla hiç iyi değildi bence. Mesela okula girer girmez, beşinci sınıfta derse katılmıyordum, utanıyordum. Yanlış bir şey söylerim ya da yanlış cevap vermeyim diye, hoca bana kızmasın diye katılmıyordum derslere 5 ve 6'da. 7 de başladım 8'de başardım ama çok da başaramadım çünkü istediğim liseye gidemedim. Çünkü bende utangaçlık çok vardı. Her şeyden utanıyorum. Mesela annemle konuşurken yanlış bir şey söylerim diye o konuyu hiç açmam. Arkadaşımla bir konu açacağım, hiç açmam. Yani biraz utanırsam hiç açmam o konuyu. İşte yanlış bir şey söylerim, yanlış anlarlar onun için derse katılmıyordum.”

2.8.1.5.3 Okula Gitmek İstememe

Bazı katılımcılar okulda sosyal ilişkilerde yaşanan olumsuz deneyimlerin okula devamlılığa dair motivasyonu etkilediğini ifade etmişlerdir.

“İlk yedinci sınıfta okuduğum zaman ortaokul olduğu için fazla kavga çıkartmıyorlardı. Ama anneme gittim dedim bir daha okumayacağım ben. Annem de benim için oku, okul senin için iyi bir şey. Liseye gittiğimde çok kavga oldu. Hocalardan, öğrencilerden... anneme de her şeyi anlatıyordum. Bugün şu oldu bugün bu oldu diye. Kimya hocası hep bağıyor zaten dediğim gibi pazartesi ve salı günü kimya dersi olduğunda okula gitmiyorum. Anneme dedim gitmeyeceğim diye sebebi sordu. Kimya dersi var diye gitmiyrum bağıyor. Kimya öğretmeninden korktuğum için gitmiyorum. Mesela matematik hocası da aynı ondan korktuğum için gitmiyorum. Devamsızlık hasta olduğum için değil, sadece hocalardan korktuğum için gitmedim, devamsızlık yaptım.” K11

“Ben 7 senedir Türkiye’deyim. 5. Sınıftan başladım. İlk geldiğimde çok zorlandım. Okula gittim orada bana hep “Suriyeli Suriyeli...” dediler. Okula gitmek istemiyordum. Anneme okula gitmeyeceğim diyordum.” -K1

“Derse katılmadığım için istediğim puanları alamıyordum. İşte böyle. Mesela en çok müzik dersinde. Bazı müzik derslerine gitmiyordum. Müzik dersinde her şey konuşmak üstüne.”-K7

“Açıkçası ben yabancılık duymadım ama kardeşim ben istemiyorum okula gitmek falan dedi ama sonra benden daha fazla uyum sağladı buraya.”-K14

2.8.1.5.4 Olumsuz Benlik Algısı

Bazı katılımcılar ise yaşadıkları stresin bilişsel etkilerinden bahsetmiştir. Bilişsel etkilerden en sık sözü edileni ise benliğe yönelik olumsuz düşüncelerdir.

“Kendimden nefret ediyordum. Kendime soruyordum, niye böyle oldu, niye ben buraya geldim diye. Öyle...” -K1

“Valla en çok hissettiğim keşke suriyeli olmasam. Keşke en yakın zamanda bir türk vatandaşlığı alabilsem. Ama Türk vatandaşlığı almak da zor yani. Tanıdığım kişiler, 7-8 sene Türkiyede bulunuyorlar ama daha almadılar.” -K6

“Kötü bir insanmışım gibi hissediyorum. Kimse sevmiyormuş gibi. Bazı günler onları dinlemeyim boş laflar onlar diyorum. Bazen bazı olaylar var, o zaman sanki ben kötü bir insanmışım gibi hissediyorum.”-K9

2.8.1.5.5 Kendini Tanıtma Çabası

İki katılımcı sosyal ilişkilerde yaşadıkları olumsuz durumların etkisiyle yerleşim toplumunun üyelerinin kendilerine yönelik algıların değiştirmesi için çabaladıklarını ifade etmiştir.

“Yani biraz kendimi... daha çok uğraşmam gerekiyor, onlara kendimi göstermem gerekiyor. Kötü olmadığımı göstermem gerekiyor. Uğraşıyorum.” -K1

“Sıkıntı çekmiyoruz. Ama bazı Türkler de var öyle düşünüyor. Ama biz elimizden geldiği kadar bu önyargıyı birazcık daha azaltmaya çalışıyoruz. Hani kendimizi

daha iyi bir şekilde ifade etme... Ne bileyim, bizler böyle böyle değiliz, sizin gibiyiz diye elimizden geldiğince tanıtmaya çalışıyoruz.”-K5

2.8.1.5.6 Suriye’ye Dönmek İsteme

Katılımcılardan ikisi yeni kültüre uyum sürecinde yaşadıkları zorlukların etkisiyle Suriyedeki yaşamına geri dönme isteğinden şu şekilde söz etmiştir;

“Biraz zor oldu, çok zorlandım gerçekten. Artık Suriye’ye dönmek isterdim. Namaz kılıp dua ederdim inşallah Suriye düzelir de Suriyeye döneriz diye hep dua ederdim. Çünkü zorlandım.”-K4

“Yani diyorum ben Suriye’de olsaydım daha iyi olurdu. Savaş olmasaydı... Benim hakkımda kimse konuşmaz ben istediğimi yapabilirim. Ama burası biraz zor yani.”-K9

2.8.1.5.7 Akademik Başarıda Düşüş

İki katılımcı okul ortamında Suriyeli olmaktan dolayı yaşadıkları olumsuz deneyimlerin okula devamlılık ve derslere katılımı azaltmasıyla birlikte akademik başarılarının nasıl düştüğünü şu şekilde ifade etmişlerdir;

“Yok geçmedim. Çünkü devamsızlığım var. Ve benim problemim var, devamsızlığım ve ben isteyerek yapmadım. Hocalardan korktuğum için devamsızlık yaptım. Hani benim kimya hocam çok kızılıyordu bazen. İşte meselea pazartesi günü kimya dersim varsa gitmiyordum. Anneme bugün gitmiyorum kızacaklar bana diyordum öyle. Korkudan gitmiyordum ama devamsızlıktan sınıfta kaldım.” -K11

“İşte ben bütün derslerde uyuyordum. Köşeye gidip uyuyordum. Ne yapacağımı bilmiyorum ki nasıl puan alayım. İşte ben onlara veriyordum”-K11

“İşte mesela pazartesi günü kimya dersim varsa gitmiyordum. Anneme bugün gitmiyorum kızacaklar bana diyordum öyle. Korkudan gitmiyordum ama devamsızlıktan sınıfta kaldım.”-K11

“Derse katılmadığım için istediğim puanları alamıyordum. İşte böyle. Mesela en çok müzik dersinde. Bazı müzik derslerine gitmiyordum. Müzik dersinde her şey konuşmak üstüne.”-K7

“Hoca bana kızmasın diye katılmıyordum derslere 5 ve 6 da. 7 de başladım, 8 de başladım ama çok da başaramadım çünkü istediğim liseye gidemedim.”-K7

2.8.1.6 Yeni Kültürü Eski Kültüre Tercih Etme

Kültürleşme deneyimlerinden bahsederken katılımcılardan 5’i yeni ev sahibi kültür ve üyeleri ile deneyimleri sırasında zamanla gündelik yaşamlarına yeni kültürü daha fazla dahil ettiklerinden bahsetmişlerdir.

“Ben zaten daha iyi buluyorum. Bizde dediğim gibi bayramlarda öyle şeyler olmadığı için burası daha iyi. Bir de zaten biz kendi aramızda bütün kardeşlerim falan burada yaşadıkları için. Genellikle buradaki şeyleri daha çok yapmayı tercih ediyoruz.”-K3

“Sonuçta Türkiye’deyim ya. Ben onlara uyum sağlamak zorundayım. Onlar bana değil. Bir de zaten bizim evde televizyon telefon falan gepsi türkçe. Kardeşlerim televizyonu hep türkçe izliyor. Türkçe anlıyorlar, Arapça konuşmalar çok anlamıyorlar.”-K3

“Gene de öğretmeye çalışıyorlar ama ben burada daha çok öğreniyorum. Bizim geleneklere göre burayı daha çok öğreniyorum çünkü okulum var arkadaşlarım arasında onları uygulamak zorundayım. Uyum sağlamak için gibi düşünün.”-K3

“Ama şu an sorsan zorlanıyor musun? Hayır. Çok alıştım. Zorlanmıyorum. Tam tersi düşünüyorum ki Suriyeye gidersem zorlanır mıyım? Çünkü şu an oradaki şeyler, yaptıkları şeyler bana çok değişik geliyor, alıştım artık. Buradan birisi gibiyim. Aynı yemekleri seviyorum türkler gibi, aynı kıyafetleri giyiyorum. Çok alıştım gerçekten. Bir de okuduğum çevre ile kaynaklı hem arkadaşlarım Türk, hem komşularım... Yani öyle oldu benim için.”-K4

“Annem babam anlatıyor ama yine de takmıyoruz işte. Onlar Suriye’dekiler yapsın işte biz buradayız Türkiyedeyiz, burada başka adetler var. Annem diyorki öyle olmaz ailemizde böyle davranmanız lazım. Ama şu an Suriye’de değiliz. Türkiye’de nasıl davranılıyorsa öyle davrancaz. Suriye’ye gidersek orada nasıl davranılıyorsa öyle davranacağız. Öğretiyorlar mesela babamla annem.... Suriye

benim için çok yabancı oldu şimdi gidersem adetleri de hiç bilmiyorum. Orada büyümediğim için bilmiyorum.”- K11

Gündelik hayatta zamanla yeni kültürün tercih edilmesine dair en sık sözü edilen ise dil tercihi olmuştur. Katılımcılar günlük hayatlarında Türkçeyi Arapçaya tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

“Bir de bizim konuşma ve yazı. Yazıyı öğrenmeye çalışıyorum. Lazım olacak ben Suriyelim sonuçta, o yüzden. Ama burada bütün kardeşlerim Türkçeye odaklı. Türkçeyi öğreniyorlar. Sonuçta Türkiyedeyim ya. Ben onlara uyum sağlamak zorundayım. Onlar bana değil. Bir de zaten bizim evde televizyon telefon falan hepsi Türkçe. Kardeşlerim televizyon hep Türkçe izliyor. Türkçe anlıyorlar, Arapça konuşmalar çok anlamıyorlar.” -K3

“Zaten tüm milletler arasında farklılıklar vardır kesinlikle. Ama ben zaten dediğim gibi ben Suriyeli olmama rağmen şeyleri daha çok biliyorum. Yani mesela yazı yazmayı bilmiyorum ben, normal arapça yazı yazmayı bilmiyorum. Okumayı bilmiyorum. Ama Türkçeyi daha iyi biliyorum” -K3

“Yok zaten ben şu an arapçayı unuttum çünkü ilk yıllarda full Türkçe çalıştım. Türkçe öğrenmeye çalıştım. Evde full türkçe konuştuk. O yüzden de arapçayı unuttum açıkçası. Tek tük anlayabiliyorum sadece ben.”-K14

“Hayır fazla bir şey yaşamadık. Zaten evde türkçe konuşuyoruz. Kardeşimle falan. Küçük kardeşim burada konuşmayı öğrendi. Daha geldiğimizde beş yaşında falandı. Onunla arapça bazen anlayamıyoruz türkçe anlaşıyoruz onunla. O arapça konuşuyor ama bilmediği bir sürü kelime olduğu için bir de arapça okuma yazmasını şimdi daha öğreniyor, onun için biz onunla daha çok Türkçe anlaşıyoruz.”-K12

2.8.1.7 Yeni Kültüre Uyumda Zaman Faktörü

Yeni kültüre uyum sürecinden söz eden katılımcıların 4’ü kültürleşme sürecinde göçün hemen ardından zorluklar yaşasalar da yeni kültürdeki farklılıklara zaman içinde alıştıklarını ve zamanla öğrenerek hayatlarına dahil ettiklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir;

“Tabii ki de ilk geldiğim zamanlar Türk kültürüne fazla hâkim değiliz hani onların düşüncesi bizimkinden biraz farklı, kendimizi ilk başta tanıtmamız biraz zor oldu. Hani uyum sağlamamız tabii ki de biraz zor oldu, biraz sıkıntı çektik ancak onun ötesinde çalışarak çabalayarak bunu nasıl daha iyi yaparız, onlar nasıl düşünürler onların adetleri nedir, gelenekleri nedir, onları öğrenmeye çalıştık. Bu şekilde yavaş yavaş gelenekleri de öğrendik. Dillerini de. Farklı hani bazen istabullu ya da istanbul dışından gelenler başka şekilde konuşuyorlar ya, farklı bir ağız kullanıyorlar. Onları yavaş yavaş öğrenmeye çalıştık.” -K5

“İlk geldiğimde biraz sakindim. Bir şey yapmayı tercih etmezdim. Belki döneriz, belki bir şey olur... Biraz üzgündüm ilk geldiğimde. Ondan sonra baktım, yok yani alıştım. Türklerin psikolojilerini anladım. Nasıl davranmam gerektiğini öğrendim. Ondan sonra kolay geldi. Öğrendikçe, gelenekleri öğrendikçe, neyi ne zaman yapıp yapmayacağını öğrenince, Türkler seni kabul edecektir.” -K6

“Şöyle yeni gelen var ve birkaç tane burada yaşayan da var. Mesela ben 8 yıldır buradayım. Yani ister istemez uyum gösteriyorum çevremde olan insanlara, çevreme. Kültürleri nasılsa benim de ona benzer bir kültür oluşturmaya ihtiyacım oluyor.” -K10

“Türkiye'ye geldikten sonra öğrenmeye devam ettik. Bırakmadık... Geldiğimiz zaman Türkçemiz daha iyi değildi. Öğrenene kadar zor bir hayat yaşadık tabii. Mesela markete, kırtasiyeye gitmek falan zor. Ama sonra öğrendik çok şükür kolay oldu.” -K9

“Alıştık, bizim ailemiz değiştirme adetlerimizi. Aynı kaldık, kıyafetlerimiz yemeklerimiz. Ama dışarıda gördüğümüze de alıştık. 7 senedir buradayız. Başta şaşırдық, kültürlerimiz farklı ama sonra alıştık yani. Tabii evde alışkanıklarımız devam ediyor. Kıyafetlerimiz yemeklerimiz aynı.” -K9

“Kıyafetlerimiz de çok farklı. Kıyafetlerimiz çok şey üstünde çok boncuklu kıyafet alır suriyeliler. Boncuklu renkli kıyafetleri daha çok seviyorlar daha fazla tercih ediyorlar. Burada türkiyede kıyafetler daha sade. Ben mesela şu an burada suriyeli yerler çok var kıyafet için ama ben alıştım artık sizin gibi... Annem bana diyorki

mesela gidip suriyeli yerlerden kıyafet alıp... Giyemiyorum alamıyorum. Mesela abim bayram ziyaretine gitmişti suriyeye bana kıyafet getirmişti. Ben giyemedim o kıyafetialıştım artık giyemiyorum bana çok değişik geliyor. Çok da ağır geliyor. Çok hareketli, üstünde değişik değişik renkler var. Bir de boncuklu olduğu için sanki üst üste giymişim gibi hissediyorum kendimi. Sade giyinmeyi tercih ediyorum öyle oldu. Biraz da buraya alıştım. Buranın kıyafetlerine yemeklerine çokalıştım.”

-K4

“Çok alıştım. Zorlanmıyorum. Tam tersi düşünüyorum ki suriyeye gidersem zorlanır mıyım? Çünkü şu an oradaki şeyler, yaptıkları şeyler bana çok değişik geliyor, alıştım artık. Buradan birisi gibiyim. Aynı yemekleri seviyorum türkler gibi, aynı kıyafetleri giyiyorum. Çok alıştım gerçekten.”

-K4

2.8.1.8 Olumlu Bir Fenomen olarak Suriyeli Olmanın Anlaşılması

Katılımcıların 3'ü çeşitli sosyal ortamlarda Suriyeli olduklarının anlaşılmasından olumlu bir durum olarak söz etmiştir. Türkçeyi iyi konuşmalarının Suriyeli olduklarının anlaşılmasını sağladığı, bunun da sosyal ilişkilerdeki negatif durumlardan koruyucu olumlu bir faktör olduğu anlaşılmıştır.

“Evet bazen yeni öğrenciler gerçekten Suriyeli misin diyor. Bu da azıcık mutlu ediyor aslında birazcık da üzüyor. Şöyle işte tamam artık ben konuşabiliyorum kimseye konuşmamdan dolayı Suriyeli olduğumu belli etmiyorum. Bazen diyorum ki niye böyle bir şeyi istemiyorsun, niye belli etmek istemiyorsun? Böyle kendi kendime konuştuğum oluyor. Bir yandan da çelişkinin içindeyim kendimle. Neden böyle bir şeyi belli etmek istemiyorum...”

-K2

“Şey diyorlar zaten. Hiç de belli etmiyorsun. Zaten ben Türkmenim dediğim de bana açıkçası çok iyi davranıyorlar. Bayırbucak türkmeniyim dediğim için iyi oluyorlar, iyi davranıyorlar bana. Hatta bazıları benden bile daha iyi türkçe konuşuyorsun diyor... Açıkçası iyi hissettiriyor. Buraya ben bir yabancı olarak geldim. Yabancı demeyim de çünkü başka bir yerdeydim. Buraya gelince yabancılık hissedeceğimi düşünüyordum ama hiç yabancılık hissetmedim.”

-K14

“Şimdi ilk geldiğimde herkes yani, mahalledekiler dalga geçiyordu. Ama türkçeyi öğrendikten sonra kimse beni Arap zannetmiyor sen suriyeli değilsin falan inanmıyorlar Suriyeli olduğuma türkçe konuştuğum için. İlk başta zorlanıyordum. Ama şimdi sadece okulda. Okulda benim Suriyeli olduğumu öğrendiler diye... ama dışarıdakiler kimse beni Suriyeli falan zannetmiyor. Arap olduğumu farketmiyorlar.”-K11

2.8.1.9 Aile ile Kültürleşmede Farklılık

2 katılımcı yeni kültüre uyum sürecinde aileleri ile aralarındaki farklılık olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar bu durumu şu sözlerle ifade etmişlerdir;

“Ben 10 yaşındayken çıktım. Böyle savaşın ilk başladığı günlerde, haftalarda. Yani değişiyor her ülkenin farklı kültürleri olur ya... Bizim ailenin orada büyüdüğü için kültürler baya değişiyor. Bize Suriye'deki kültürü öğretmeye çalışırken biz Türkiye'deki kültürü yaşarken baya bir sıkıntı oluyor. Onların kültürü baya farklı o yaşadılar öyle büyüdüler o kültürü yaşayarak. Ama mesela buraya bakarsak kültürler eşleşmiyor hani benzerlik çok az. Bu durumda biz bir sürü sıkıntı ile karşılaşıyoruz.”-K10

“İnanın çok zor kimse yaşasın istemiyorum inşallah kimse de yaşamaz. Hani buradaki çevreye uyum göstermeye çalışırken ailenin karşı çıkması... Yani nasıl söylesem kimse ailenin yapmasını istemediği bir şeyi yapmak istemez. Hem çevreye uyum göstermeye çalışıyorsun hem aileyi anlayışla karşılamaya çalışırken... Böyle ortada kalmak... Yani hiçbirini yapmamak gibi bir şey.”-K10

“Tamam ben Türkiyeyi seviyorum, çok seviyorum. Güzel bir ülke. Buradan gitmek istemiyorum. Annem annesini özlemiş. Bizim ailede herkes suriyede. Annem biz suriyeye gidelim diyor. Ben kabul etmedim. Annem de dil de zorlanıyor. Ablam bilmiyor büyük abim bilmiyor bir tek benle kardeşim biliyor. Annem Suriyeye gidelim artık buraya gelmeyelim dedi. Ben de dedim eğer gidersek yeniden buraya döneceğiz. İşte ben artık burada büyümek istiyorum. Suriyede istemiyorum. Ailemizi özlediysek gidip bakabilir ama yine buraya dönelim. Annem diyorki ben

buraya alışmadım 8 yıldır burada alışamıyoruz falan dedi. Öyle annem de gitmek istiyor ama ben gitmek istemiyorum”-K11

2.8.2 TÜRKÇEYE HAKİMİYETİN ETKİSİ

Katılımcıların hepsi türkçeye becerisi iyi olan ergenler arasından seçilmiştir. Bu sebeple katılımcılara türkçe diline hâkim olmalarının hayatlarına nasıl etki ettiği sorulmuştur. Katılımcıların tümü bu soruya çeşitli yanıtlar vermiştir. Verdikleri yanıtların hepsi türkçeye hâkim olmanın hayatlarına olumlu etkileridir. Verdikleri yanıtlar 6 alt tema oluşturmuştur. Bunlar sık sözü edilen de en aza doğru şu şekildedir; *Sosyal İlişkiler Kurma, Bağımsız Olma, Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz Deneyimlerle Baş Edebilme, Aile Üyelerine Yardımcı Olma, Akademik Başarı ve Olumlu Duygusal Etki*’dir.

2.8.2.1 Sosyal İlişkiler Kurma

Katılımcıların 8’i sosyal ilişkiler kurmanın olumlu sonuçlarında dilin aracı faktörünü belirtmişlerdir. Burada özellikle ev sahibi toplumunun üyeleri ile yakın ilişkilerin daha rahat kurulduğunu görülmüştür.

“Hani insan konuşmadan cidden bir şey yapamaz. Hani karşıdaki ile anlaşmadan hiçbir sorunu çözemezsin, hiçbir ilişki kuramazsın. Mesela arkadaşlık olsun başka bir şey olsun... Öğretmeninle falan muhabbetim olamazdı Türkçem iyi olmasaydı. Ama mesela Türkçen iyi olduğunda insanları daha çok iyi anlayabiliyorsun, daha çok ilişki kurabiliyorsun çevrenle ve bu çok iyi bir şey...” -K10

“Açıkçası arkadaşlarımla ve öğretmenlerimle daha iyi anlaşmamı sağladı. Etrafımla, komşularıyla... Onlarla iletişim kurabilme, etkileşimde bulunmak ya da onlarla sohbet edebilmek...” -K14

“Çok konuşamıyorken arkadaşlarıyla iletişim kuramıyorsun ya, biraz yalnız kalıyorsun öyle.” -K3

“İnsan gibi konuşuyordum arkadaşlarımla. Yani iletişim kurmayı biliyorum. Birisi konuştuğunda ne konuştuğunu anlıyorum birisi bana bir şey sorduğunda cevap verebiliyorum. Öyle...” -K4

“Türkçeyi iyi konuşmak benim hayatımda şöyle bir geliştirme oldu; hani Türklerle daha iyi ilişkiler kurmaya başladım. Ne bileyim kendimi daha iyi ifade etmeye başladım”-K5

“En çok iletişim için, iletişim için türkçe baya önemli. Çünkü türkçeyi öğrenmezsen türkiyede yaşayamazsın. Bu normalde yaşadığın yabancılık hissine daha çok yabancılık eklenir. Daha çok yabancı hissedersin. Çünkü dil bilmiyorsun, zaten yabancısın. Onlar da senden nefret ediyor çoğu.”-K6

“Şimdi Türkiye’de yaşıyorsan çok iyi bence. İnsanlarla çalışabilirsin, okuyabilirsin. İsteddiğini yapabilirsin insanlarla. Aynı dille konuşmak bence çok iyi bir şey.”-K7

“Hem çevreyle ilişkilerimi güçlendirdi hem de okuldaki arkadaşlarımla öğretmenlerimle daha iyi iletişim kurmayı sağladı. Mesela uyum sınıfları yapıyordu ben onlara dahil olmadan dirket Türk arkadaşlarımla normal dersleri görüyordum”-K8

2.8.2.2 Bağımsız Olma

Katılımcıların 8’i Türkçe diline hâkim olmanın gündelik işlerde kişilerin işlevselliğini arttırdığından bahsetmiştir. Hastane, alışveriş gibi ortamlarda bir başkasına ihtiyaç duymadan kendi işlerini halledebilmenin olumlu etkisinden söz etmişlerdir.

“Bir yere gittiğimde telefonda bakıp bu nasıl söyleniyor diye bakmama gerek kalmıyor. Ya da birisini yanıma alıp... Eskiden arkadaşlarım vardı daha iyi türkçe biliyorlardı. Yanıma gelin bunu alacağım falan diyip bir yere gitmiyordum. Artık benim için daha kolay oldu.” -K2

“Birçok şeyi değiştirdi. Mesela dışarı çıktığımda, her yere gittiğimde normal yani soru sorarken bile yardımcı oluyor.”-K3

“Çok şey değiştirdi. Aslında türkçe bilmesem çok çok zorlanacaktım, birisine ihtiyaç duymak zorunda kalacaktım hep.”-K4

“Çok olumsuz etkileniyordum bu durumdan. Bazen hastaneye gidiyorsun mesela doktor bir şeyler soruyor ama sen ona anlatamıyorsun veya bir şey anlatıyor seni onu anlayamıyorsun. Alışverişe gidiyorsun bir şey soracaksın oradaki çalışanlara; bir şey anlatamıyorsun veya o bir şey anlayamıyor. Çok zorluk çekiyordum.”-K5

“Mesela bakkala gittiğimde bir şey arıyorsam ya kendim arayacağım ya da türkçe biliyorsam oradaki görevliye soracağım. Türkçesini bilmiyorsam, arayıp bundan istiyorum derim. Bence çok kolaylaştırıyor.” -K7

“Mesela hastaneye gittiğimizde tercüman kullanmak gerekmiyor. Devlet hastanesine gittiğimizde tercüman olmazsa, Türkçe bilmiyorsan doktorun yanına almazlar. Ben türkçe biliyorum, sıra beklemeye gerek yok tercüman gelmesi için. Eczaneden reçete ile alışveriş yaparken, markette bir şeyler sormak gerektiğinde... türkçe bilmek iyi bir şey. İlk geldiğimde türkçe bilmiyordum hareket yapıyordum istediğim şeyi almak için. Öyle öğrenmek daha iyi oldu. İstedğim zaman istediğim yere gidebilirim çünkü türkçem var arapçam var kullanabilirim dili.” -K9

“Çok şeyi değiştirdi. Mesela önceden tek başıma bir yere çıkamıyordum tek başıma.” -K10

“Her şey. Yani gidebilirim, konuşabilirim, eğer bir şeyi istiyorsam söyleyebilirim. Önceden hiç bilmiyordum.”-K13

2.8.2.3 Sosyal İlişkilerde Suriyeli Olmaktan Kaynaklanan Olumsuz

Deneyimlerle Baş Edebilme

Katılımcıların 4’ü zorlayıcı olarak tarif ettikleri sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz deneyimlerle baş etmek konusunda dilin önemli bir faktör olduğunu ifade etmişlerdir. 2’si olumsuz durumlar esnasında kendilerini sözel olarak ifade edebiliyor olmanın önemini belirtmiştir.

“Çok şeyler değiştirdi. Bana bir şey söylediklerinde onlara cevap veriyorum. Kendimi koruyabiliyorum.” -K1

“Ben nerden bileyim, daha dil öğrenmem lazım. Babam da zorladı beni dil öğrenmem lazım diye. Annem de zorladı. Öğren işte onları da susturabilirsin. İşte

ben de o yüzden öğrendim. Hem kendim için hem de annemi, ailemi kurtarmak için öğrendim.”-K11

“Her şeyi değiştirdi işte. Benim karşıma bir adam gelirse siz şöylesin falan derse ben onu susturabilirim. Biz buraya ilk önce isteyerek gelmedik. Herkes diyorki savaştan kaçtınız falan diyor. Bizim elimizde değil, biz yapmadık o savaşı. İşte anlatıyorum bazılarına, savaş olursa siz nereye gideceksiniz? Başka bir ülkeye giderseniz belki onlar da sizi sevmezler. Biraz bizim hakkımızı verin falan diyorum. Öyle... işte türkçe öğrendiğim için çok faydalı oluyor.”-K11

İki katılımcı ise olumsuz olarak tarif ettikleri bu deneyimler esnasında çatışma ve sorunları çözebiliyor olmakta dilin önemini belirtmiştir;

“Arkadaşlarımla iletişim kurabiliyordum. Bir sorun olunca hemen iletişim kuruyordum ben. Bir kavga çıktığında ya da birisine ihtiyaç duyulduğunda hep iletişim kuruyordum” -K4

“Sorunlarım olduğunda artık onları çözebiliyorum rahatlıkla. Karşı taraf beni anlayabiliyor. Kendimi anlatabiliyorum. Bu durum benim için çok avantajlı oldu. Bir problem olduğunda direkt çözebiliyoruz konuşarak.” -K5

“Tabii ki de benim için çok önemli. Kendimi anlatabiliyorum, derdimi anlatabiliyorum karşı tarafa. Onlar da beni anlayabiliyor, onlar da bana bazen bir şeyler sorabiliyor. Benim için çok büyük bir anlam bu hani. Karşımdakine yabancı bir ülkede kendini anlatabilmek, derdini anlatabilmek, problemlerini söyleyebilmek, karşı tarafta onların da sana bir şeyler sorabilmesi... bazen de türkler problem yaşıyor sen onlara yardımcı oluyorsun. Çok iyi bir şey bence bu.”-K5

2.8.2.4 Aile Üyelerine Yardımcı Olma

Katılımcıların 4’ü dile hakimiyetleri sayesinde türkçe bilmeyen ya da türkçe becerisi zayıf olan aile üyelerine yardımcı olabildiklerini söylemiştir.

“Ve aileme daha çok yardımcı olmaya başladım. Türkçeyi bilmem onların hayatını da kolaylaştırdı. Bir şey istediklerinde ben gidip alıyorum ya da arıyorlar işte bunu

al falan ya da bilemedik bunların nasıl söylendiğini söylesene. Daha çok annem yani, çabalıyor türkçeyi öğrenmek için. Öyle onlara yardımcı oluyorum.” -K2

“Hani Türkçem iyi değil... ama Türkçemi iyi geliştirdiğimde hem aileme yardım etmeye başladım hem birçok konuda...” -K10

“Hem kendim için hem de annemi, ailemi kurtarmak için öğrendim.”

“Annem mesela bir yere gittiğinde ben onların yanında gidiyorum. Tercümanlık yapıyorum. Annem zorlanmasın diye onun yanına gidiyorum. Babam ya da ablam bir yere gittiğinde beni alıyorlar zorlanmasınlar diye tercümanlık için... Mesela babam işe giderken, abim ya da ablam annem de çalışıyor gel bu nedir çevir falan diyor. Öyle”-K11

“Benim akrabalarım nereye giderse beni tercümanlık için çağırıyorlar.”-K12

2.8.2.5 Akademik Başarı

Katılımcıların 4’ü türkçe becerileri sayesinde okul derslerine daha iyi uyum sağladıklarını ve başarı elde ettiklerini belirtmiştir.

“Dersleri daha iyi anlayabilmem, onları daha iyi yapabilmem, sınavlar... eskiden ben sınava girince oturup boş boş bakıyordum.” -K2

“Derslerimde başarı elde edebiliyorum.” -K3

“...Ama ben dersleri en azından anlıyordum.” -K4

“En büyük örneği iyi bir okula geçtim. Diğer arkadaşlarım o kadar yüksek düzey bir okula gidemediler. Onların da türkçe konuşanları var ama akademik olarak hiç katılmadılar derslere, ben buraya aitlik hissedemiyorum falan... hiç konuşamayanlar da var işte onlar da iyi okula gidemediler.”-K8

2.8.2.6 Olumlu Duygusal Etki

Katılımcıların 2’si daha iyi türkçe konuşuyor olmanın kendilerini duygusal olarak daha iyi hissettirdiğini şu şekilde ifade etmiştir;

“Çok şey değiştirdi. O kadar zorlanıyorken bu kadar kolay konuşmak beni çok mutlu ediyor. Yeni bir kelime bile söyleyemiyorken her kelimeyi söyleyebilmek çok

mutlu ediyor beni. Ve yeni bir dil. Ben dilleri öğrenmeyi seviyorum. Bana çok iyi geldi.”-K2

“Türkçeyi iyi bilmezken kendime daha az güveniyordum.”-K6

2.8.3 OKULUN ANLAMI

Katılımcıların 5’i okulu gelecekleri için önemli bir mekân olarak tarif etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, yaşamlarını daha iyi hale getirme isteğinin okula yönelik motivasyonlarındaki yeri dikkat çekmiştir.

“Benimle konuşmasalar da bana kötülük yapsalar da ben çalışkanlığımdan asla vazgeçmem. Sonuçta ben arkadaşlık yapmak için okula gitmiyorum, ben hayallerimi gerçekleştirmek için okula gidiyorum.”-K4

“Benim için hem öğretmenler hem de benim geleceğim için önemli bir yer olması. Mesela ben okula arkadaşlarım için gitmiyordum. Arkadaşlarımı dışarda da görebilirim okulda da görebilirim. Ama ben arkadaşlarımı boş vakitlerime bırakıyorum. Böyle daha iyi bence.”

“Benim için okul hayat bence. Senin hayatını iyice kolaylaştıracak bir ev. Anlamı benim geleceğimi destekleyecek olması.”-K7

“Şu an okul benim geleceğimdir. Okul olmazsa ben olmam diye bir düşüncem var. Mesela benim hedefim doktor olmak. Okuldan ne kadar yararlanabilirsem o kadar yararlanmaya çalışıyorum. Okulu her şey olarak görüyorum zaten.” -K8

“Bilmiyorum çok seviyorum. Ailem için daha iyi olur. İleride onlara yardım etmek için. Görüyorsunuz okumayan kişi inşaatta falan çalışıyor. Güneşte, yağmur altında... Niye ben öyle olayım? Öyle olmasın diyorum, ben daha iyi olmak istiyorum.”-K9

“Okumak istiyorum çünkü. Eskiden hayalim doktor olmaktı. Ama buraya gelince değişti, zor oldu. Bir de iki yıl okulu bıraktım. Matematikim baya düştü. Şimdi kursa yazıldım. Ama olaylar yüzünden her yer kapalı. Açılsın kursa gideceğim. İnşallah çıkar. Bir düşündüm doktor olayım, bir de şimdi en istediğim şey hemşirelik.”-K13

BÖLÜM 3

TARTIŞMA

3.1 Kültürleşme ve Zaman Faktörü

Araştırmada katılımcılar yeni kültüre uyum sürecinde alışkanlık ve davranışlarındaki değişimlerden bahsetmişlerdir. Berry (1997), bireylerin yeni kültüre uygun davranışları öğrenirken zaman içerisinde kültür çatışması yaşayabileceklerini, bu çatışma baş edilebilir olduğunda kültür dökülmesi ya da kültür öğrenmesi yolu ile yeni davranışlar edinerek uyumu sağladıklarını söyler. Berry'nin uyum sürecinde tarif ettiği davranış değişimlerini katılımcılar şu şekilde ifade etmişlerdir; *“Sonuçta Türkiye’deyim ya. Ben onlara uyum sağlamak zorundayım. Onlar bana değil. Bir de zaten bizim evde televizyon telefon falan hepsi Türkçe. Kardeşlerim televizyonu hep Türkçe izliyor. Türkçe anlıyorlar, Arapça konuşsalar çok anlamıyorlar.”* Bir diğeri; *“Gene de öğretmeye çalışıyorlar ama ben burada daha çok öğreniyorum. Bizim geleneklere göre burayı daha çok öğreniyorum çünkü okulum var arkadaşlarım arasında onları uygulamak zorundayım. Uyum sağlamak için gibi düşünün.”* Bir başkası ise; *“Annem babam anlatıyor ama yine de takmıyoruz işte. Onlar Suriye’dekiler yapsın işte biz buradayız Türkiye’deyiz, burada başka adetler var. Annem diyor ki öyle olmaz ailemizde böyle davranmanız lazım. Ama şu an Suriye’de değiliz. Türkiye’de nasıl davranılıyorsa öyle davranacağız. Suriye’ye gidersek orada nasıl davranılıyorsa öyle davranacağız. Öğretiyorlar mesela babamla annem.... Suriye benim için çok yabancı oldu şimdi gidersem adetleri de hiç bilmiyorum. Orada büyümediğim için bilmiyorum.”* Özellikle katılımcılar günlük hayatta Türkçe konuşmayı tercih ettiklerini söylemiştir; *“Hayır fazla bir şey yaşamadık. Zaten evde Türkçe konuşuyoruz. Kardeşimle falan. Küçük kardeşim burada konuşmayı öğrendi. Daha geldiğimizde beş yaşında falandı. Onunla Arapça bazen anlaşamıyoruz Türkçe anlaşıyoruz onunla. O Arapça konuşuyor ama bilmediği bir sürü kelime olduğu için bir de Arapça okuma yazmasını şimdi daha öğreniyor, onun için biz onunla daha çok Türkçe anlaşıyoruz.”* Katılımcıların ifadelerine baktığımızda yeni kültüre uyum için yeni kültürel bağlama uygun davranışları eski kültürde öğrendiklerine

tercih etme durumu göze çarpmaktadır. Bu akla Berry'nin dörtlü kültürleşme stratejisini getirmektedir. Göçmen grubun kendi kültürünü korumak istemeyip yeni kültüre dahil olmak istemesi asimilasyon hem kendi kültürünü koruyup hem de diğer gruba katılmaya istekli oluş entegrasyon olarak tanımlanmıştır (Berry, 1997). Shin ve Yoon (2018), çalışmasına göre entegre bireylerin daha iyi ruh sağlığı, daha düşük kaygı ve depresif şikayetleri varken; asimile bireylerde daha yüksek kaygı ve depresyon görülmüştür. Yapılan görüşmelerde bazı katılımcılar fiziksel görünüm ya da Türkçelerinin iyi olması sebebi ile Suriyeli olduklarının anlaşılmasından olumlu bir durum olarak ifade etmeleri de bu nokta da dikkat çekicidir. Örneğin; *“Evet bazen yeni öğrenciler gerçekten Suriyeli misin diyor. Bu da azıcık mutlu ediyor aslında birazcık da üzüyor. Şöyle işte tamam artık ben konuşabiliyorum kimseye konuşmamdan dolayı Suriyeli olduğumu belli etmiyorum. Bazen diyorum ki niye böyle bir şeyi istemiyorsun, niye belli etmek istemiyorsun? Böyle kendi kendime konuştuğum oluyor. Bir yandan da çelişkinin içindeyim kendimle. Neden böyle bir şeyi belli etmek istemiyorum...”* bir diğeri; *“Şimdi ilk geldiğimde herkes yani, mahalledekiler dalga geçiyordu. Ama Türkçeyi öğrendikten sonra kimse beni Arap zannetmiyor sen Suriyeli değilsin falan inanmıyorlar Suriyeli olduğuma Türkçe konuştuğum için. İlk başta zorlanıyordum. Ama şimdi sadece okulda. Okulda benim Suriyeli olduğumu öğrendiler diye... Ama dışarıdakiler kimse beni Suriyeli falan zannetmiyor. Arap olduğumu fark etmiyorlar.”* Bu açıklamalar kültürleşme sürecinde asimilasyon stratejisinin tercih edilebileceğini ve bunun Berry'nin (2005) de dediği gibi yerleşim toplumunun çok kültürlülük yaklaşımı ile bağlantılı olduğunu hatırlatıyor. Katılımcıların ifadeleri Suriyeli'liğin anlaşılmasının sosyal ilişkilerde yaşanan olumsuz deneyimleri engelleyebileceği için olumlu yaklaşılabilir bir durum olma ihtimalini düşündürüyor.

Araştırmada katılımcılar Türkiye'ye göçten sonra yeni kültürle temaslarını ve uyum süreçlerini anlatırken kültürleşme süreçlerini çeşitli şekillerde etkileyen zaman faktöründen söz etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre göçten sonraki ilk zamanlar çeşitli açılardan zorlu bir dönem olarak ifade edilmiş, geçen zamanın yeni kültürü öğrenme, yeni kültürel bağlamla uyumlu davranışları edinme ve olumlu uyum için gerekli bir süre olduğu dikkat çekmiştir.

Berry (1997), göçle birlikte bireylerin yeni kültüre uyumu yakalayabilmek için gerekli olan davranışsal değişiklikleri yapabilmeleri için bir miktar stres yaşadıklarını ifade etmiştir. Göç edilen ülkede kalış süresi ile kültürleşme stresi arasındaki ilişki birçok çalışmaya konu olmuştur. Göçün ilk yılları göçmenler için daha stresli iken; ülkede kalış süresinin artmasının olumlu kültürleşme ve olumlu ruh sağlığı ile ilişkisi vardır (Miller, Tomita, Ong, Shibamura ve Jimba, 2019; Foo ve diğerleri, 2018; Kouider, Koglin ve Petermann, 2015). Göçün ilk zamanları bu araştırmada da bir alt tema olarak çıkmış ve katılımcılar göçün ilk zamanlarını zorlu bir dönem olarak anlatmışlardır. Bir katılımcı göç sonrası yeni kültürle temasında fark ettiği farklılıkları ve uyum sürecini şu şekilde ifade etmiştir; *“Tabii ki de ilk geldiğim zamanlar Türk kültürüne fazla hâkim değiliz hani onların düşüncesi bizimkinden biraz farklı, kendimizi ilk başta tanıtmamız biraz zor oldu. Hani uyum sağlamamız tabii ki de biraz zor oldu, biraz sıkıntı çektik ancak onun ötesinde çalışarak çabalayarak bunu nasıl daha iyi yaparız, onlar nasıl düşünürler onların adetleri nedir, gelenekleri nedir, onları öğrenmeye çalıştık.”* Başka bir katılımcı ise şöyle söylemiştir; *“Aslında zorlandığım kısım şeydi, ilk başta geldiğimde çalışmamız biraz, iş bulmak, ev bulmak gibi... Nasıl yaşayacağız gibi zorlandığım kısım burasıydı. Acaba ben bu işte yapabilir miyim yapamaz mıyım, nasıl uyum sağlayacağım buradaki ortama ustalara falan.”* Göçün ilk zamanlarında yerleşim toplumunun dilini bilmemek katılımcıların sıklıkla vurguladığı bir tema olmuştur. Örneğin bir katılımcı ilk zamanlarda dili bilmiyor olmanın zorluğunu şu şekilde ifade etmiştir; *“Türkiye’de yaşamının tabii zor tarafları var, geldiğimiz zaman Türkçemiz daha iyi değildi. Öğrenene kadar zor bir hayat yaşadık tabii. Mesela markete, kırtasiyeye gitmek falan zor. Ama sonra öğrendik çok şükür kolay oldu.”* Başka bir katılımcı ise şöyle söylemiştir; *“... Ama iletişim kuramıyordum. Biraz zorlandım. Bir şeyi iyi anlatamıyordum, istediğim şeyi yanlış söylüyordum. Bazı şeyleri çok yanlış kelimeler söylerdim... Zorlandım gerçekten zorlandım. Bir de böyle düşündüm ki gerçekten Türkçeyi öğrenmek zorundayım. Kimse kimseye yardım edemez. Türkçeyi öğrenmezsem çok zorluk yaşayacağımı anladım.”* Yeni kültüre uyumda zaman faktörü yeni kültürü anlama ve öğrenme için gerekli bir süreç olduğu görülmektedir. Kültürel yeterlilik stresten koruyucu bir faktördür

(Bekteshi ve Kang, 2018). Göçle birlikte yeni kültürle temas içinde olan bireyler çevrenin taleplerine toplumsal bağlama uygun değişiklikler yaparak belirli davranışları öğrenmeleri ile uyumu sağlarlar (Berry, 1997). Göç edilen ülkedeki süre arttıkça kişilerin dil edinimi gibi değişikliklerle kültürel yeterliliklerinin arttığını ve bunun uyumu kolaylaştıran ve stresi azaltan bir faktör olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin bir katılımcı Türkiye’de geçen sürede zamanla farklılıkları anlayıp uygun davranışları edindiğini şu şekilde aktarmıştır; *“Tabii ki de ilk geldiğim zamanlar Türk kültürüne fazla hâkim değiliz hani onların düşüncesi bizimkinden biraz farklı, kendimizi ilk başta tanıtmamız biraz zor oldu. Hani uyum sağlamamız tabii ki de biraz zor oldu, biraz sıkıntı çektik ancak onun ötesinde çalışarak çabalayarak bunu nasıl daha iyi yaparız, onlar nasıl düşünürler onların adetleri nedir, gelenekleri nedir, onları öğrenmeye çalıştık. Bu şekilde yavaş yavaş gelenekleri de öğrendik. Dillerini de. Farklı hani bazen İstanbullu ya da İstanbul dışından gelenler başka şekilde konuşuyorlar ya, farklı bir ağız kullanıyorlar. Onları yavaş yavaş öğrenmeye çalıştık.”* Başka bir katılımcı ise şöyle demiştir; *“Türkiye’ye geldikten sonra öğrenmeye devam ettik. Bırakmadık... geldiğimiz zaman Türkçemiz daha iyi değildi. Öğrenene kadar zor bir hayat yaşadık tabii. Mesela markete, kırtasiyeye gitmek falan zor. Ama sonra öğrendik çok şükür kolay oldu.”*

Katılımcıların göç sonrası deneyimlerinde zaman faktörünün göç edilen kültüre aidiyet hissinde de belirleyici olduğu dikkat çekmiştir. Göçmenler için yerleşim toplumuna aidiyet hissi kültürleşme stresinden koruyucu bir faktördür (Leiva-Gutie, Caqueo-Urı ve Villarroel, 2019). Bu çalışmada kendini Türkiye’ye ait hissettiğini söyleyen katılımcılar sıklıkla aidiyet hislerini etkileyen zaman faktöründen bahsetmiştir. Yaşamlarının ilk yıllarında Suriye’de bulduklarını söyleyen katılımcılar bu sebeple Suriye’yi çok fazla hatırlamadıklarını, Türkiye’de daha uzun zaman geçirdiklerini ve burada büyüdüklerini ifade etmişlerdir. Örneğin bir katılımcı; *“Bilmiyorum, ben burada daha çok zaman geçirdim zaten. Burada 6 yıl geçirmiş olabilirim ama orada küçükken, hatırlamıyorum yani oranın şeylerini çok bilmiyorum mesela ama burası yani daha iyi daha yakın geliyor.”* Yerleşim toplumunda geçirilen sürenin daha uzun olması kişilerin yeni kültürü öğrenmelerini

etkileyen bir faktör olarak katılımcıların ifadelerinde dikkat çekmiştir. Bir diğeri; *“Ben Türkiye’ye geldiğimde küçüktüm. 6. Sınıftaydım. Türkçe öğrendim falan... Türkiye tarafından kalıyorum yani... Suriye’yi unuttum diyorum, çıktığımda küçüktüm. Kültürünü fazla bilmiyorum. Türkiye’ye geldim küçükken, çok şeyler öğrendim. Yani burada büyüdük.”* Zhang ve arkadaşları (2010), ülkede geçirilen süre arttıkça kültürel uyumun arttığını ifade etmiştir. Katılımcıların ifadelerinden yerleşim toplumunda geçirilen zaman ile kültürel yeterliliğin artması ve bunun da aidiyet duygusunu etkilediğini söyleyebiliriz.

3.2 Kültürleşme Stresi ve Olumsuz Sosyal İlişkiler

Literatüre baktığımızda göç sonrası yerleşim toplumunda göçmenlerin sosyal ilişkilerinde olumsuz deneyimlere maruz kaldıkları ve bunun ciddi bir stres faktörü olduğu bilinmektedir (Alegria, Alvarez ve DiMarzio, 2017; Jannesari, Hatch, Prina ve Oram, 2020; Ahmad, Shik, Vanza, Cheung, George ve Stewart, 2005; Miller ve diğerleri, 2019; Bekteshi ve Kang, 2018). Araştırmada katılımcılar yeni kültüre uyumu zorlaştıran faktörler ve uyum sürecinde yaşanan olumsuz deneyimler arasında en sık söz ettikleri sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan yaşanan olumsuz deneyimler olmuştur. *“Dışarıda insanların konuşmaları bazen zorluyor. Sen kendini ne sanıyorsun, sen Suriyelisin niye Türkçe konuşuyorsun gibi. Niye Türklerle takılıyorsun kendini Türk mü zannediyorsun gibi şeyler.”* Başka bir katılımcı uyum sürecindeki zorluğu şu sözlerle ifade etmiştir; *“Ben 7 senedir Türkiye’deyim. 5. Sınıftan başladım. İlk geldiğimde çok zorlandım. Okula gittim orada bana hep “Suriyeli, Suriyeli...” dediler. Okula gitmek istemiyordum. Anneme okula gitmeyeceğim diyordum. Sonra da alıştım öyle şeylere...”* Katılımcıların sosyal ilişkilerde yaşadıkları olumsuz deneyimler içerisinde en sık okulda akran ilişkilerinde olumsuz yaşantılara maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı; *“Mesela arkadaşlarım spor saati oynuyorlardı. Ben de gidip oynamak istiyordum. Ben de yani onlarla oynamak istiyordum bana sen git Suriyeli arkadaşlarınla oyna diyorlardı. Ben de kenara oturup onları izliyordum. Sonra mesela kantine gidiyorduk orada yemek almak istiyordum sıra var, beni itiyorlardı. Ben küçüktüm bilmiyordum yani. İtiyorlardı beni sen Suriyelisin arkaya git diyorlardı, ben de gidiyordum.”* Araştırmalar göçmen çocukların okulda sıklıkla akran zorbalığına

uğradığını göstermektedir (Bjereld, Daneback, & Petzold, 2014; Maynard, Vaughn, Salas-Wright, & Vaughn, 2016; Strohmeier & Doğan, 2012; Strohmeier, Salmivalli, & Karna, 2011). Yılmaz ve Uytun'un (2009) Türkiye'de yaşayan 12-16 aralığında 119 Suriyeli ergenlerle yaptığı çalışmada ergenlerin yarısından fazlasının zorbalık yaşantısı olduğu bulunmuş ve 31 ergene psikiyatrik bozukluk tanısı konulmuştur. Okul ortamında sosyal ilişkilerde yaşanan olumsuz deneyimler hem yeni kültüre hem de okula uyum sağlamaya çalışan ergenler için ciddi bir stres faktörüdür (Maynard, Vaughn, Salas-Wright, & Vaughn, 2016; Bauman, 2008; Strohmeier & Doğan, 2012). Katılımcıların ifadeleri de literatürle uyumlu çıkmıştır. Katılımcılar akran ilişkilerinde sıklıkla ayrımcılık yaşadıklarını oyun ya da diğer sosyal aktivitelere Suriye'li oldukları için dahil edilmediklerine dair deneyimlerini paylaşmışlardır. Ayrımcılıktan sonra en sık sözünü ettikleri olumsuz deneyim alay edilmek olmuştur. Katılımcıların özellikle Türkçeyi doğru konuşamadıklarında sınıfta alay konusu olabildiklerini ifade etmişlerdir. Bir diğer sık sözü edilen yaşantı akranların Suriyeli katılımcıları Suriyeli oldukları sebebiyle kayırıldıklarına dair düşünceleridir. Bunlar sınavlarda yüksek not verilmesi, sınıfta kalmama, sosyal yardımlar, sınavsız üniversiteye giriş gibi şeylerdir.

Göçmen çocukların okuldaki olumsuz yaşantıları akranlarla sınırlı değildir. Göçmenlerin okulda öğretmenlerle ilişkilerinde zorluklar yaşadıkları ve bunun hem okula bağlılığı ve akademik başarıyı etkileyen bir stres faktörü olduğu bilinmektedir (Lokhandea ve Reichleb, 2019). Katılımcıların da akran ilişkilerinden sonra en sık sözünü ettikleri şey öğretmenlerle ilişkilerinde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz yaşantılar olmuştur. Bir katılımcı yaşadığı olayı şu şekilde anlatmıştır; *“Evet geçen sene oldu. Hoca soru soruyor öğrencilere. Ben de cevap vermek istiyorum. Beni kaldırmıyor. Bilmiyorum niye. Suriyeli olduğum için mi yoksa beni görmüyor mu. Ama ben biliyorum ben Suriyeli olduğum için kaldırmıyordu. Bu hoca bazı Suriyeli öğrencileri sevmiyor ondan. Cevap vermek istiyordum kaldırmıyordu beni. Kimse elini kaldırmıyor ben kaldırıyorum. Başka soruya geçelim diyordu. Ben de cevap vermeyi el kaldırmayı bıraktım. Öyle.”* Başka bir katılımcı ise; *“Tamam. Bu sene 12'ye gidiyoruz biz. Arkadaşım bir tane... sunum var sunum yapacağız. Herkes bir savaşı anlatmak zorunda kaldı. Herkes bir savaş*

seçip onu yazıya aktarıp anlatmak. Bir ödevimiz vardı bu şekilde. Arkadaşımın yine Türkçesi iyi değildi yani böyle baya kötüydü ama yine de böyle konuşabiliyordu mesela az çok. Hepimiz sırayla haftalar boyunca çıkmaya başladık. Sıra arkadaşıma geldi. Çıktı, gayet de kendine güvenli bir şekilde çıktı. Anlatacak ama Türkçesi iyi olmadığı için konuşurken bir sürü sıkıntı ile karşılaştı. Hoca bu yüzden baya sinirlenmiş gibi bir tavır gösterdi. Hani senin Türkçen iyi değil niye buraya çıkıyorsun gibisinden şeyler söylemeye başladı.” Katılımcıların öğretmenlerle ilişkilerinde en sık deneyimledikleri olumsuz yaşantılar ayrımcılık, dil eksikliğini desteklememe, Suriyeliler hakkında olumsuz düşüncelerin ifade olarak ortaya çıkmıştır. Zaman zaman okulda Türk öğrencilerle benzer durumlarda farklı muamele gördüklerini örneğin Türklerin ceza almadığı ya da azarlanmadığı durumlarda kendilerinin ceza alıp azarlanabildiğinden bahsetmişlerdir. Dili iyi konuşamama akran ilişkilerinde olduğu gibi öğretmenlerle ilişkilerde de zorlu bir durum ortaya çıkmış; sunum, tahtada soru çözme gibi sınıfta kendilerini sözlü ifade etmeleri gereken durumlarda öğretmenlerinin destekleyici olmayan tutumlarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Bazen de sınıfta öğretmenlerin Suriyelilere dair ön yargılı düşüncelerini ifade edebildiklerini söylemişlerdir.

3.3 Kültürleşme Sürecinin Bir Parçası Olarak Okul Uyumu

Okul çağındaki çocuk ve ergenlerin özellikle okul ortamında yaşadıkları ayrımcılık ve dışlanma bireylerin psikolojik sağlığını etkilerken, okula uyum içinde risk faktörü olarak ortaya çıkmaktadır (Kirmayer ve diğerleri, 2011; Lokhandea ve Reichleb, 2019). Okulda sosyal ilişkilerde olumsuz yaşantılar okula bağlılığı ve akademik başarıyı olumsuz etkiler (Wong ve Schweitzer, 2017; Lokhandea ve Reichleb, 2019). Bu araştırmada da kültürleşme stresinin etkisi temasının altında *okula gitmek istememe* ve *akademik başarıda düşüş* alt temaları çıkmıştır. Bir katılımcı yaşadıkları yüzünden okula gitmek istemeyişini ve devamsızlık yüzünden okul başarısının etkilendiğini şu şekilde anlatmıştır; *“Yok geçmedim. Çünkü devamsızlığım var ve benim problemim var, devamsızlığım ve ben isteyerek yapmadım. Hocalardan korktuğum için devamsızlık yaptım. Hani benim kimya hocam çok kızılıyordu bazen. İşte mesela pazartesi günü kimya dersim varsa gitmiyordum. Anneme bugün gitmiyorum kızacaklar bana diyordum öyle.*

Korkudan gitmiyordum ama devamsızlıktan sınıfta kaldım.” Başka bir katılımcı ise; *“Hoca bana kızmasın diye katılmıyordum derslere 5 ve 6 da. 7 de başladım, 8 de başladım ama çok da başaramadım çünkü istediğim liseye gidemedim.”* demiştir.

Katılımcıların ifadelerine göre Arap okuluna gitmek ve yerleşim toplumunun üyeleri ile sosyal temas kurmayı engelleyen faktörler alt temaları yeni kültüre uyumu zorlaştıran faktörler olarak ortaya çıkmıştır. Bu alt temalarda katılımcıların ifadelerine bakıldığında geçici eğitim merkezleri, uyum sınıfları ya da Suriyelilerin yoğun olduğu okullarda okumanın Türkçe öğrenimi ve akademik anlamda geri kalmaya sebep olabildiği ve aynı zamanda ev sahibi toplumun üyeleri ile yakın ilişkiler kurmak için risk faktörü olabileceği anlaşılmaktadır.

Katılımcılar, gelecekte daha iyi koşullarda yaşamak iyi bir okula gitmek, iyi bir meslek sahibi olmak gibi hayallerin onların baş etmelerini kolaylaştıran motivasyon kaynakları olarak ifade etmişlerdir. Örneğin bir katılımcı şöyle demiştir; *“Hayır sadece annem ve hayallerim. Ben hayallerimin peşinden koşmaya çalışıyorum. Yani çok şükür şu an yavaş da olsa hayallerimi gerçekleştiriyorum. Bu sene son. Bir sene sonra artık liseyi bitirip üniversiteye glicem. Ve istediğim bölümü seçicem. Kazanmazsam da yeniden hazırlanmaya başlıcam. Bunlar benim için büyük hayaller. Onları gerçekleştirmek istiyorum.”* Bu nokta okulun anlamına yönelik ifadelerle de paralellik kazanmaktadır. Ana temalardan biri olan okulun anlamında katılımcılar okulun anlamını daha konforlu bir geleceğe dair hayallerini gerçekleştirmek için önemli bir yer olarak kurgulamışlardır. Örneğin; *“Benimle konuşmasalar da bana kötülük yapsalar da ben çalışkanlığımdan asla vazgeçmem. Sonuçta ben arkadaşlık yapmak için okula gitmiyorum, ben hayallerimi gerçekleştirmek için okula gidiyorum.”* başka bir katılımcı ise şöyle demiştir; *“şu an okul benim geleceğimdir. Okul olmazsa ben olmam diye bir düşüncem var. Mesela benim hedefim doktor olmak. Okuldan ne kadar yararlanabilirsem o kadar yararlanmaya çalışıyorum. Okulu her şey olarak görüyorum zaten.”* Bir diğer katılımcı ise; *“bilmiyorum çok seviyorum. Ailem için daha iyi olur. İleride onlara yardım etmek için. Görüyorsunuz okumayan kişi inşaatta falan çalışıyor. Güneşte, yağmur altında... Niye ben öyle olayım? Öyle olmasın diyorum, ben daha iyi olmak*

istiyorum.” Buradan akademik başarı ve okula bağlılığın önemi tekrar ortaya çıkıyor gibi gözükmektedir. Türkçeye hakimiyet, okulda akran ve öğretmen desteği gibi okula uyumu ve akademik başarıyı destekleyen faktörler dolaylı olarak bireyler için motivasyon kaynağı olabilir ve stresli durumlarla daha iyi baş etmelerini sağlayabilir.

3.4 Kültürleşme Stresinin Etkisi

Kültürleşme stresi yaratan durumların etkilerinden söz eden katılımcıların ifadelerine göre sırasıyla olumsuz duygusal etki, içe kapanma, olumsuz benlik algısı gibi alt temalar çıkmıştır. En sık sözü edilen duygu üzüntüdür. Bir katılımcı şöyle demiştir; *“Yani mesela en büyük sıkıntı dışlanmaktı. O zamanlar Türkçem iyi değildi. Hani biri dışlasa ben susacaktım. Ve duygusal biri olduğum için kenara çekilir ağlardım. Öyleydim yani. Hani neyle karşılaşırsam başa çıkamayacakmışım gibi hissedirdim ki çıkamıyordum zaten o zamanlar. Ama zaman geçtikçe... hani derler ya ne kadar düşersen o kadar ayağa kalkmayı öğrenirsin öyle bir durum.”* Sıklık sırasına diğer duygu ise kaygı olarak ortaya çıkmıştır. Örneğin; *“tabii heyecan vardı. Oluyor mu olmuyor mu diye. Tabii utanıyordu insan. Konuştuğumda hata yapıyorum ama... Utanıyorsun hani hatalı bir cümle söylemek istemiyorsun. Bazı şeyler hiç konuşmuyordum mesela. Problem oluyordu konuşamıyordum. Hani yanlış anlarlar diye. Bir şey anlatmak istediğinde kendini ifade edemediğinde... O yüzden hiç konuşmuyordum mesela susuyordum. Kendime kapanıyordum.”* Korku duygusu da sıklıkla sözü edilen bir diğer duygudur, *“... Yani mesela ben dışarı gittiğim zaman bu olayları duyduktan sonra korkuyorum. Ben birisinle dövüşürsem böyle mi olacak acaba gelip birisi beni döverse böyle mi yapacaklar acaba. Gelip bana vuracağı zaman ben kendimi savunursam böyle mi olacak acaba. Onun için mesela dışarı çıkmayı hiç sevmiyordum. En çok pazar günü zaten tatil herkes sokaklarda en çok internet kafeye gidiyordum. Bilgisayarı seviyordum. En son amcam gitme dedi ben sana alırım. Bana laptop aldı. Evde oturup istediğimi yapıyorum.”* Bir başka katılımcı ise hissettiği öfkeyi şu şekilde ifade etmiştir; *“Tabii ki de hani bizim için çok üzücü bir durum. Bazen işte insanın zoruna gidiyor hani bizim gibi insanların aşağılanması. İster istemez insan sinirleniyor ama çok şükür duygularımıza hâkim olabiliyoruz. Kendimizi kontrol edebiliyoruz.”*

Walsh, Shulman ve Maurer (2008) araştırmasında göç eden bireyler utanç, suçluluk, yetersizlik gibi duygusal sıkıntılar yaşadığı belirtmiştir. Aynı zamanda göçmen bireylerde içe dönüklük ve depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, alkol madde kullanımı, anksiyete bozuklukları gibi çeşitli psikopatolojik rahatsızlıklar da görülmektedir (Alegria, Alvarez ve DiMarzio, 2017; Kirmayer ve diğerleri, 2011; Şirin, Ryce, Gupta, & Rogers-Sirin, 2013). Zorbalık deneyimlerinin de bireyler üzerinde benzer duygusal sıkıntılar yarattığı bilinmektedir. Kurban gruplarında travma sonrası stres bozukluğu, depresyon anksiyete, düşük yaşam memnuniyeti görülmektedir. (Houbre, Tarquinio, & Thuillier, 2006; Takizawa, Maughan, & Arseneault, 2014). Göçmen gruplarda da kültürleşme stresi ve akran zorbalığının içe çekilme, sosyal izolasyon, depresyon, anksiyete, kavgaya karışma gibi sonuçlarla ilişkisi vardır (Maynard, Vaughn, Salas-Wright, & Vaughn, 2016; Bauman, 2008; Strohmeier & Doğan, 2012). Literatür bulguları ile paralel olarak katılımcılar kültürleşme stresinin etkilerinin olumsuz duygular yaratması dışında içe çekilmelerine sebep olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin bir katılımcı; *“Ben normalde Türklere fazla karışmıyorum. En çok Suriyelilerle takılıyorum. Karışmayı biraz yani kendimi yabancı olarak hissediyorum. Diyelim sınıf arkadaşlarımla bir grup var. Onlarla oturmanın, sohbet etmenin, bir mevzu açmanın kendim için zor olduğunu fark ettim. Niye? İlk kendimi yabancı olarak sayıyorum. Kendime şunu diyorum; oğlum sen yabancısın, onlar seni kabul etmeyeceği için, açtığın mevzu önemli sayılmayacağı için en iyi çözüm susman. Onların yanında olacaksan otur, sus. Öyle yani.”* başka biri ise; *“Çok zorlandım başlarda. Hatta bir kere öne oturmak istedim bir arkadaşım da öne oturmak istedi Türk arkadaşım, biraz nasıl diyeyim o da önde oturmak istedi ben ona söyleyemedim diyemedim oturmak istiyorum diye. Çünkü onun hakkı benim hakkım olmadığını düşünüyorum hep. O türk onun hakkı onun okulu sonuçta. Onun sırası, benim değil. Ben öyle düşünüyorum hep. İyi beni yine okullarına almışlar. Öyle düşünüyorum.”* Bir diğer katılımcı; *“valla hiç iyi değildi bence. Mesela okula girer girmez, beşinci sınıfta derse katılmıyordum, utanıyordum. Yanlış bir şey söylerim ya da yanlış cevap vermeyim diye, hoca bana kızmasın diye katılmıyordum derslere 5 ve 6’da. 7’de başladım 8’de başardım ama çok da başaramadım çünkü istediğim liseye*

gidemedim. Çünkü bende utangaçlık çok vardı. Her şeyden utanıyorum. Mesela annemle konuşurken yanlış bir şey söylerim diye o konuyu hiç açmam. Arkadaşımla bir konu açacağım, hiç açmam. Yani biraz utanırsam hiç açmam o konuyu. İşte yanlış bir şey söylerim, yanlış anlarlar onun için derse katılmıyordum.” Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere akran ve öğretmenlerle yaşanan ilişkilerde olumsuz deneyimler kişilerin içe çekilmesine sebep olmaktadır. İçe çekilme hem kişilerin akranları ile olumlu sosyal ilişkiler kurmasını engellediği için sosyal desteğin olumlu etkisini engelleyen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Derse katılım konularında içe çekilme ise uzun vadede akademik başarıyı ve okula uyumu engelleyecek bir risk faktörü olarak gözükmektedir. Ayrıca akran ilişkilerinde içe çekilerek kendilerini ifade etmeyi seçmeyen kişiler bir baş etme yönteminden mahrum kalacaklardır. Yine araştırmanın bulgularından biri akran ilişkilerinde yaşanan olumsuz durumların kendilerine yönelik negatif algılara yol açmasıdır; *“Kendimden nefret ediyordum. Kendime soruyordum, niye böyle oldu, niye ben buraya geldim diye. Öyle...”* bir diğeri şöyle demiştir; *“Kötü bir insanmışım gibi hissediyorum. Kimse sevmiyormuş gibi. Bazı günler onları dinlemeyim boş laflar onlar diyor. Bazen bazı olaylar var, o zaman sanki ben kötü bir insanmışım gibi hissediyorum.”* Bu araştırmanın bulgularına göre özgüven gibi kendine yönelik olumlu algı kişilerin kültürleşme stresi ile baş etmesinde olumlu bir faktör olduğu gibi kültürleşme stresi de kişilerin benlik algısında zarar verebilecek bir risk faktörüdür. Araştırma bulgularına göre kültürleşme stresinin kişilerin yeni kültüre uyumunu kolaylaştıran ve kültürleşme stresi yaratan durumlarla baş etmeyi sağlayan çıkan dışa dönüklük, olumlu benlik algısı, sosyal destek gibi kaynaklar için risk yarattığını söyleyebiliriz.

3.5 Koruyucu ve Destekleyici Bir Faktör Olarak Olumlu Sosyal İlişkiler

Katılımcıların yeni kültüre uyum sürecini kolaylaştıran faktörler arasında en sık sözünü ettikleri faktör sosyal destektir. Aynı zamanda sosyal destek okulda akran ilişkilerinde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz deneyimlerle baş ederken en sık sözü edilen kaynak olarak ifade edilmiştir. Örneğin bir katılımcı sosyal ilişkilerin uyumunu kolaylaştırmasını şu şekilde ifade etmiştir; *“Açıkçası burada pek yabancılık duymadım çünkü insanlar samimi ve hoşgörülüler. Nasıl desem*

insanlar bana iyi davrandı, kötü davranmadı o yüzden hemen uyum sağladım ve kendimi onlar gibi hissediyorum açıkçası.” Bir başkası ise akran ilişkilerinden aldığı desteğin etkisinden söz etmiştir; *“Azıcık zordu ama sınıf arkadaşlarım çok iyiydi. Çok çok iyiydi. Yani sınıfta 9. Ve 10. Sınıfta sanki bir evdeydik. Hiçbir şeye yabancılik çektirmediler. Hiç yabancı olduğumu hissetmedim.”* Yaşadıkları zor durumlar ile baş etmek konusunda öğretmenleriyle ilişkilerinden destek aldığını söyleyen bir katılımcı şunları aktarmıştır; *“Mesela hocaların yanında bir sıkıntı olursa bizimle duruyorlardı. Bize siz utanmayın bir şey olursa bize söyleyin, sıkıntı olursa arkadaşlarınızdan rahatsız olursanız gelin bize söyleyin derlerdi. Destek oluyorlardı.”* Bununla beraber aile de güçlü bir sosyal destek mekanizmasıdır (Fazel ve diğerleri, 2012). Aile ile destekleyici ilişkiler literatürle paralel bir biçimde bu araştırmada da en sık sözü edilen sosyal destek kaynağıdır; *“Annemden babamdan ablamdan destek alıyordum. Mesela geliyordum buraya söylüyordum ne olduğunu. Bir şey olmaz kafana takma derlerdi. Hiç sayma onları, hiç görme bir şey dersle tamam de hiç bakma onlara, yüzünü çevir git derlerdi. Onları yok say. Uyguluyordum bunları çünkü karşılarında durduğum zaman, birisiyle konuşsam on kişi gelecek, konuşacak. Bir şey de yapamam yani.”* Bir katılımcı ise şunları söylemiştir; *“Annem en çok yani. Okumalısın, istediğini olmalısın, okumak çok güzel bir şey. Hedefin var senin. Evde oturarak hayatın geçmeyecek. Okumadan hiçbir şey olmuyor. Hani en büyük desteğim annem.”*

Bu çalışmada katılımcılar aynı zamanda yerleşim toplumunun üyeleri ile sosyal temas kurmayı uyumu kolaylaştırıcı bir faktör olarak belirtirken, yerleşim toplumunun üyeleri ile sosyal temas kurmayı engelleyen durumları ise uyumu zorlaştırıcı faktörler olarak belirtmişlerdir. Örneğin; *“Ama bizim orada Suriyeli okul vardı ben oraya hiç kayıt olmadım. Türk okulunda okuduğum için şanslıyım diye düşünüyorum. Orada az sayıda Suriyeli vardı o yüzden o kadar yani, mesela ben ilk geldiğimde Türkçeye odaklanmıştım. Türkler vardı orada Türklerle oyun oynuyordum Türklerle ders çalışıyordum. Türklerle her şeyi yaptığım için daha kolay geldi.”* Başka biri; *“İki yıl uyum sınıfında kalıp okuma yazma öğrenmek yerine direkt hocalarla iletişim kurabildiğim için artık bir Suriyeli değil de bir Türk öğrenci olarak bana davranmaya başladılar.”* Bununla beraber katılımcılar

Suriyelilerin yoğun olduğu okullarda ve uyum sınıflarında eğitim almanın yerleşim toplumunun üyeleri ile sosyal temas kurmalarını engellediği için uyumda negatif etkisi olduğunu şu şekilde ifade etmiştir; *“Aslında ben Suriyeli olduğum için bir de Suriyeli arkadaşlarım olmadığı için bu taraftan hem şanslıyım hem de şanssızım. Neden diye soracak olursanız benim bir arkadaşım var Fatih’te okulunda çok Suriyeli kızlar var imam hatipte. Arkadaşım işte Türkçeyi öğrenemedi. Araplarla hep iletişim kuruyor. Bir de okulda Suriyeli öğrenci çok olunca Suriyeli öğrenciler Türkçe ders veriyorlar sadece, matematik kimya vermiyorlar. Bu arkadaşım böyle olduğu için okulu bu sene geçemedi. Çünkü ayrı ders alıyorlar. Türkçeyi de bilmedikleri için hep Arapça konuşuyorlardı. Arkadaşları hep Arap olduğu için Türkçeyi öğrenemediler. O yüzden çok zorlandı. Şu an arkadaşım çok pişman”* bir diğeri de şöyle demiştir; *“Hayır sadece onlara uzaktan baktığım zamanda kendilerini çok farklı hissediyorlardı. Mesela birkaç arkadaşım Türklerle aynı sınıftayız. Kendileri sadece Suriyelilerin olduğu sınıfta ders saatleri başkaydı, gördükleri derslerde başkaydı. İşledikleri kitaplar da başkaydı. E bu çok negatif bir şey yapıyor. Olumsuz etkileri çok fazla. Hani ben neden o gibi değilim. Ben Türkçeyi öğrenemedim diye bana böyle mi oluyor. Uzaktan görünce bana böyle geldi.”* Bir diğer uyumu zorlaştırıcı faktörü ise Arap okuluna gitmek olarak tanımlamışlardır. Katılımcılar Arap okullarında Türkçeyi yeterince öğrenememe, akademik olarak geri kalma gibi durumların Türklerle birlikte karma eğitime geçtiklerinde uyum sonunu yarattığını şu şekilde ifade etmişlerdir; *“Öyle yaşadıkları sorunlardan biri bu, diğeri ise Türkçe becerisi iyi olmayan öğrenciler okullarda. Bu sene yeni başlatıldı aslında, daha önce Arap okullar vardı. Bir sene bütün Arap okullar kapandı. Bütün Arap öğrenciler Türk okullara yönlendirildi. Ondan sonra Türkçesi hiç iyi olmayan var, bir de Türkçesi az olan var. Bir sene boyunca böyle devam etti. Türk okuluna gitti hepsi. Aslında merak ediyorum nasıl devam ettirdiler ama bir şekilde... Arapça hocalar da vardı imam hatip okullarında. Arapça dersi işlendiği için mecburiyetten Arapça hocaları da oluyordu. Onlardan yardım aldıkları çok belli yani ben öyle olduğunu düşünüyorum. Ondan sonra bir sene kapatıldıktan sonra diğer sene tekrar açıldı çünkü hani hem notlar çok kötüydü. Bir de yani başarılı olacak olsalar bir*

matematikte bir de Arapçada, kuramı kerimde bu üç derste başarılı oluyorlardı. Öyle yani bir daha açtılar Arap okullarını bir sene kapandı zaten sadece. Okullarda kalan öğrenci sayısı baya vardı.” Bir başkası da şöyle demiştir; “Hem sizin düzeninizi öğrenmeye çalışıyorum okulda hem dediğim gibi ben Suriyeli okulda okudum 5-6 ve 7’yi. Sadece 8. Sınıfı Türk okulda okudum. Ve 9. Sınıfı Türk okulda okudum. Biraz zorlandım gerçekten çünkü düzen çok farklı, bizim çok disiplinimiz yok okulda (Suriyeli okul) her şeyi yapmak zorunda değiliz, çok disiplinli değiliz gibi. Buradaki Suriyeli okullarda. Bir şey oldu boş veriyor hocalar ya da çok şey yapmıyorlar ama burada biraz zor. Türk okulda okumak gerçekten çok zor. Hatta Suriyeli kıza söylesem Türk okulda okuduğumu nasıl okuyabiliyorsun der. Benim birçok arkadaşım okulu bıraktı bunun yüzünden. Bırakan çok arkadaşlarım oldu. Hatta bu sene sekizinci sınıfı bitiren, dokuzuncu sınıfa geçerken 3 tane arkadaşım okulu bıraktılar. Okula dokuzuncu sınıftayken iki gün gittiler sonra bıraktılar. Devam edemediler. Zor gerçekten. Hem başka bir dille öğrenmek hem de başka bir düzen bir de üstüne de arkadaşlar geliyor.” Yerleşim toplumunun üyeleri ile sosyal yakınlık kurmak uyum için olumlu bir faktörken iki katılımcı da okudukları okulda Suriyeli öğrenci olmamasını uyumu zorlaştıran bir faktör olarak ifade etmiştir. Biri; “Bilmiyorum, dokuzuncu sınıfta bütün arkadaşlarım değişti. Hiç kimseyi bilmiyorum. Çünkü herkes birbirleriyle arkadaşlık yapmış duruyorlar. Ben sadece tek başımayım. O kadar üzüldüm ki. Buradan bir Suriyeli olduğum belli oluyordu zaten. Sonuçta ben bir Türk değilim Suriyeliyim. Arkadaşlarım, Arap birileri olsa kaynaşırdım daha fazla yaklaşırdım. Ama biraz zorlandım.” Bir diğeri ise; “Okulda Suriyeli sayısının fazla olması benim için iyi bir şey. İlk orada birileriyle rahat rahat sohbet edebilmek beni çok rahat ettirdi. Çünkü sekizinci sınıfta bu okula gelmeden önce sınıfta tektim. Kimseyle konuşmazdım. Biraz üzgündüm.” Katılımcıların ifadelerinden geçici eğitim merkezleri ve uyum sınıflarında Türkçe öğrenimi ve akademik anlamda geri kalmaya sebep olabildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte okulda başka Suriyeli öğrencilerin olması sosyal destek kaynağı olabilirken yerleşim toplumunun üyesi akranları ile kaynaşmayı ve Türkçe dil becerisini geliştirmeyi engelleyen bir risk faktörü de olabilir. Bu noktada okullarda Suriye ve Türkiyeli öğrencilerin kaynaşmaları için yapılan çalışmaların etkili

olabileceği düşünülmektedir. Örneğin bir öğrenci şöyle demiştir; *“Var hocam okulda çok oldu mesela futbol takımları falan. Suriyeliler ile Türklerin arasını iyileştirmek için. Okul dışında ve okul içinde maçlar oluyor... iyi oluyor, 4 sene okudum o lisede hiç kavga olmadı mesela o takımlar içinde falan. Yani Suriyeli Türk ayrımcılığı olmadı fazla. Mesela kütüphanede Suriyeliler Türkler arasında yarışmalar var okuma falan. Yani böyle çalışmalar oluyor.”*

3.6 Sosyal İlişkilerdeki Olumsuz Durumlarla Baş Etme

Katılımcıların uyum sürecinde özellikle sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz yaşantılarda çatışmaya girmekten kaçındıkları ve duymamış gibi yaparak baş ettiklerini sıklıkla ifade etmişlerdir. Örneğin; *“Ben genelde karışmam, elimden geldiğince sakin durmaya çalışırım. Arkadaşlarımı da sakinleştiririm. Ancak kavgaya karışayım, bunlarla birlikte olayım gibi bir şey yok benim için. İki tarafı da sakinleştirmeye çalışırım.”* Bir başka katılımcı ise söylenenleri duymamış gibi yaparak çatışmalardan uzak durduğunu şu şekilde ifade etmiştir; *“Valla en çok susmak ve sanki bir şey duymamışım gibi yapmak. Yani sanki normal bir şey demiş, günaydın demiş gibi saymak. Saymazsan başın ağrır, yorulursun. Bunları duyacağın normal sözler olarak kabul etmelisin.”* Başka bir baş etme yöntemi ise çeşitli şekillerde kendini motive etmedir. Örneğin bir katılımcı şöyle demiştir; *“Birazcık sinirleniyordum ama diyordum ki yeni öğreniyorsun yeni bir dil, o dilde tabii yanlışlarım olacak ve kendime destek veriyordum bir şekilde.”* Katılımcıların kendilerini motive ederken hem yaşadıkları zorluklardan hem de hayallerinden güç aldıklarını görmekteyiz. Örneğin bir katılımcı sosyal ilişkilerde yaşadığı zorluklarla baş ederken hayallerine odaklandığını şu şekilde ifade etmiştir; *“... Hayır sadece annem ve hayallerim. Ben hayallerimin peşinden koşmaya çalışıyorum. Yani çok şükür şu an yavaş da olsa hayallerimi gerçekleştiriyorum. Bu sene son. Bir sene sonra artık liseyi bitirip üniversiteye geleceğim. Ve istediğim bölümü seçeceğim. Kazanmazsam da yeniden hazırlanmaya başlayacağım. Bunlar benim için büyük hayaller. Onları gerçekleştirmek istiyorum.”*

Kişilerin kültürleşme stresi ile baş ederken hayaller, kendini motive etme gibi kendi içsel kaynaklarını kullanabiliyor olması aile, öğretmenler, akranlar gibi sosyal

destek faktörlerinin yanı sıra kendi kişisel özellikleri ile de ilgili olabilir. Bu araştırmada yeni kültüre uyumu kolaylaştıran faktörler arasında kişiye ait özellikler de literatür bulguları ile uyumlu şekilde bir alt tema olarak çıkmıştır. Yapılan çalışmalara göre kırılabilirliği arttırabilecek nevrozizm gibi kişilik özelliklerinin psikolojik zorluk ile ilişkisi varken, açıklık, dışadönüklük, sorumluluk ve uyumluluğun olumlu kültürleşme ve psikolojik sağlıkla ilişkisi bilinmektedir (Fox ve diğerleri, 2017; Zhang ve diğerleri, 2010; Aichberger ve diğerleri, 2015). Bu araştırmada da katılımcılar literatürle uyumlu ifadelerde bulunmuştur; *“Dediğim gibi iyi anlaştım Türk okullarındaki arkadaşlarımla. Benim iyi anlaşmamı sağlayan faktörler de şunlardı sadece iyi niyet, hani karşımdakini anlayabildiğim kadar anlamak. Hani anlarsın, daha çok anlamak istersin.”* Bir başka katılımcı da şu şekilde ifade etmiştir; *“Ben kendimi farklı görmüyordum. Yani böyle bir sınırlar falan çizmiyordum. Diğer öğrenciler nasıl davranıyorsa onlar gibi davranıyordum. Artık bana karşı da aynı muameleyi yapmaya başladılar.”* Ayrıca katılımcıların ifadelerinden kendilerine yönelik olumlu tutumlarının önemi de ortaya çıkmıştır; *“Ne kadar kendine özgüvenin olursa o kadar iyi. Hani özgüvenli konuşmak, özgüvenli bakmak, özgüvenli hareket etmek... Bunların hepsi çok etki ediyor. Ben bu düşünceyle özgüvenimi yükseltebildikçe yükselttim”* bir diğeri ise; *“Ben birisi benim hakkımda bir şeyler söylese de kendime inandığım için onu düşünmem. Kendime inanıyorum. Çünkü ben bunu yapıyorum. Başkası ne söylerse benim için hiç önemli değil. Ben bir şey biliyorum başkası da bir şey biliyor. Ama bir insan benim yaptığım şeyi benden fazla bilemez. Ben daha fazla bilirim yaptığım şeyi. O yüzden önemsemezdim yani birisi benim hakkımda...”*

3.7 Dile Hakimiyetin Etkisi

Göçle birlikte yeni kültürle temas içinde olan bireyler çevrenin taleplerine toplumsal bağlama uygun değişiklikler yaparak belirli davranışları öğrenmeleri ile uyumu sağlarlar (Berry, 1997). Kültürel yeterlilik strese koruyucu bir faktördür (Bekteshi ve Kang, 2018). Bu araştırmanın verilerine baktığımızda yerleşim toplumunun dilini öğrenmenin uyum sürecine etkisi dikkat çekmektedir. Bir katılımcı dil eksikliğinin kültürel uyumu zorlaştırdığını şu şekilde ifade etmiştir; *“Mesela benim bir arkadaşım var, bu arada hep arkadaşlarımdan örnek veriyorum*

çünkü arkadaşlarımı hep görüyorum onlar da Suriyeliler, Şamlı bir tane arkadaşım var Türkçeyi bilmiyor. Okula devam etti yine öğrenmedi Türkçeyi. Çünkü o öğrenmek istemiyor aslında Türkçeyi, öğrenmiyor. Neye güveniyor, hep ben ona tercümanlık yapardım. Aynı okuldaydık hep ben ona tercümanlık yapardım. Bana güveniyordu çok. Türkçeyi öğrenmedi. Şimdi ben onu bıraktığım için, okullar kapandı o evine yakın bir okula gitti ben evime yakın bir okula gittim. O okula devam edemedi. Çünkü Türkçe bilmiyor. Ne dersleri anlıyor ne arkadaşları ile iletişim kurabiliyor. Çok zorlanıyor.” Göçmenlerin dil becerilerinin zihinsel sağlıklarının yordayıcısıdır. (Miller, Tomita, Ong, Shibanuma ve Jimba, 2019) Literatür göçmenlerin yaşadığı dil engeli ya da eksikliğinin yeni kültüre uyumu zorlaştıran bir stres faktörü olarak tanımlamıştır (Poulakis, Dika ve Massa, 2017; Kouider, Koglin ve Petermann, 2015; Bekteshi ve Kang, 2018; Zhang, Mandl ve Wang, 2010). Türkçeye hakimiyetin etkileri bu araştırmada bir ana tema olarak ortaya çıkmıştır. Tüm katılımcılar kültürleşme süreçlerinde dile hakimiyetin yaşamlarını nasıl etkilediğini konuşmuştur. Katılımcıların ifadelerinden çıkan alt temalara göre dile hakimiyet olumlu etkisi konusunda en sık tekrar edilen sosyal ilişkiler kurabilmek ve bağımsız olmaktır. Göç eden bireyler için sosyal ilişkiler ve bağımsızlığın olumlu ruh sağlığı ile ilişkisi çeşitli araştırmalarda desteklenmiştir. Günlük yaşamda bağımsız işlev görebilmek uyumu destekleyen ve strese karşı koruyucu bir faktördür (Poulakis, Dika ve Massa, 2017). Katılımcıların ifadelerine göre günlük hayatta bağımsız işlev görebilmekte dilin çok önemli bir aracı rolü var. Bir katılımcı Türkçe becerisinin günlük hayattaki bağımsız işlev görebilmesine etkisini şu şekilde ifade etmiştir; *“Mesela hastaneye gittiğimizde tercüman kullanmak gerekmiyor. Devlet hastanesine gittiğimizde tercüman olmazsa, Türkçe bilmiyorsan doktorun yanına almazlar. Ben Türkçe biliyorum, sıra beklemeye gerek yok tercüman gelmesi için. Eczaneden reçete ile alışveriş yaparken, markette bir şeyler sormak gerektiğinde... Türkçe bilmek iyi bir şey. İlk geldiğimde Türkçe bilmiyordum hareket yapıyordum istediğim şeyi almak için. Öyle öğrenmek daha iyi oldu. İstedğim zaman istediğim yere gidebilirim çünkü Türkçem var Arapçam var kullanabilirim dili.”* Başka bir katılımcı ise şöyle demiştir; *“çok olumsuz etkileniyordum bu durumdan. Bazen hastaneye gidiyorsun mesela doktor bir şeyler*

soruyor ama sen ona anlatamıyorsun. Veya bir şey anlatıyor seni onu anlayamıyorsun. Alışverişe gidiyorsun bir şey soracaksın oradaki çalışanlara; bir şey anlatamıyorsun veya o bir şey anlayamıyor. Çok zorluk çekiyordum.”

Araştırma bulgularına göre dile hakimiyetin en sık sözü edilen bir diğer etkisi sosyal ilişkiler kurabilmeyi kolaylaştırmasıdır. Yapılan çalışmalar olumlu sosyal ilişkilerin olumlu ruh sağlığını etkilediğini, kültürleşme stresine karşı koruyucu olduğu bilinmektedir (Kateri, Tsouvelas ve Karademas, 2019; Poulakis, Dika ve Massa, 2017). Sosyal çevre ile olumlu ilişkiler aynı zamanda kültürel yeterliliği artırır ve olumlu kültürleşmeye etki ederek uyumu kolaylaştırır (Lokhandea ve Reichleb, 2019). Bu sebeple katılımcıların ifadelerine göre sosyal desteğin hem kültürel uyuma hem de olumlu ruh sağlığına etkisi konusunda Türkçeye hakimiyetin önemli bir aracı rolü olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcılardan biri dilin sosyal ilişkilerine etkisini şu şekilde ifade etmiştir; *“Hani insan konuşmadan cidden bir şey yapamaz. Hani karşındaki ile anlaşmadan hiçbir sorunu çözemezsin, hiçbir ilişki kuramazsın. Mesela arkadaşlık olsun başka bir şey olsun... Öğretmeninle falan muhabbetim olamazdı Türkçem iyi olmasaydı. Ama mesela Türkçen iyi olduğunda insanları daha çok iyi anlayabiliyorsun, daha çok ilişki kurabiliyorsun çevrenle ve bu çok iyi bir şey.”* Başka bir katılımcı ise; *“Açıkçası arkadaşlarımla ve öğretmenlerimle daha iyi anlaşmamı sağladı. Etrafımla, komşularıyla... onlarla iletişim kurabilme, etkileşimde bulunmak ya da onlarla sohbet edebilmek...”* demiştir. Dile hakimiyetin bir diğer aracı etkisi sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz deneyimlerle baş etmeyi kolaylaştırması olarak ifade edilmiştir. Bir katılımcı; *“Her şeyi değiştirdi işte. Benim karşıma bir adam gelirse siz şöylesiniz falan derse ben onu susturabilirim. Biz buraya ilk önce isteyerek gelmedik. Herkes diyor ki savaştan kaçtınız falan diyor. Bizim elimizde değil, biz yapmadık o savaşı. İşte anlatıyorum bazılarına, savaş olursa siz nereye gideceksiniz? Başka bir ülkeye giderseniz belki onlar da sizi sevmezler. Biraz bizim hakkımızı verin falan diyorum. Öyle... işte Türkçe öğrendiğim için çok faydalı oluyor.”* Başka bir katılımcı; *“Arkadaşlarımla iletişim kurabiliyordum. Bir sorun olunca hemen iletişim kuruyordum ben. Bir kavga çıktığında ya da birisine ihtiyaç duyulduğunda hep iletişim kuruyordum.”*

Katılımcılar olumsuz sosyal ilişkilerde yaşadıkları olumsuz durumlar baş ederken sıklıkla söz ettikleri yöntem olarak kendini sözel olarak ifade etmenin altını çizmişlerdir. *“Kendimi savunuyorum. Ben Türkçe konuşabiliyorum. Onlar konuştuğu zaman ben anlıyorum ne dediklerini.”* Bir diğeri; *“... Güçlü derken cevap veriyorum artık. Neden böyle diyorsunuz diye. Eskiden söylemiyordum ama şimdi çok söylüyorum. Biz de insanız sizin gibi diyorum neden bize öyle davranıyorsunuz diyorum. Ama eskiden hiç güçlü değildim. Dinliyordum gidip evde ağlıyordum ama şu an pek fazla ağlamıyorum evdeyken gidip onun karşısında söylüyorum; biz de insanız biz de sizin gibiyiz.”* Katılımcıların bu ifadeleri literatürle uyumlu biçimde şunu göstermektedir; ergenlerin yeni kültüre olumlu uyumu ve psikolojik iyilik hali ile ilişkili olan olumlu sosyal ilişkiler ve okul uyumunda dil becerisi oldukça önemlidir. Katılımcılar sıklıkla okul ortamında akran ilişkilerinde ve öğretmenlerle ilişkilerinde olumsuz durumlar yaşadıklarını ve bu yaşantıları zorlayıcı durumlar olarak ifade etmişlerdir. Aynı zamanda dil bilmek hem sosyal ilişkilerde yaşanan problemleri aktif olarak çözebilmeyi sağlarken hem de güçlü bir baş etme kaynağı olan sosyal desteği alabilmek için sosyal ilişkiler kurmayı kolaylaştıracaktır.

Dile hakimiyetin etkisi olarak katılımcılar ailelerine yardımcı olmayı söylemişlerdir. *“Annem mesela bir yere gittiğinde ben onların yanında gidiyorum. Tercümanlık yapıyorum. Annem zorlanmasın diye onun yanına gidiyorum. Babam ya da ablam bir yere gittiğinde beni alıyorlar zorlanmasınlar diye tercümanlık için... mesela babam işe giderken, abim ya da ablam annem de çalışıyor gel bu nedir çevir falan diyor. Öyle...”* Bir başka katılımcı ise; *“Ve aileme daha çok yardımcı olmaya başladım. Türkçeyi bilmem onların hayatını da kolaylaştırdı. Bir şey istediklerinde ben gidip alıyorum ya da arıyorlar işte bunu al falan ya da bilemedik bunların nasıl söylendiğini söylesene. Daha çok annem yani, çabalyor Türkçeyi öğrenmek için. Öyle onlara yardımcı oluyorum.”* Ebeveynlerin Türkçe bilmemesi ve çocukların dile hakimiyetinin ebeveynlerinden daha yüksek olması ailelerde kültürleşme düzeylerinin farklılığını gösterir. Araştırmada katılımcılar da buna dikkat çekmiş ve aile ile kültürleşmede farklılık kültürleşme sürecinde bir alt tema olarak çıkmıştır. Örneğin bir katılımcı; *“Tamam ben Türkiye’yi seviyorum,*

çok seviyorum. Güzel bir ülke. Buradan gitmek istemiyorum. Annem annesini özlemiş. Bizim ailede herkes Suriye’de. Annem biz Suriye’ye gidelim diyor. Ben kabul etmedim. Annem de dilde zorlanıyor. Ablam bilmiyor büyük abim bilmiyor bir tek benle kardeşim biliyor. Annem Suriye’ye gidelim artık buraya gelmeyelim dedi. Ben de dedim eğer gidersek yeniden buraya döneceğiz. İşte ben artık burada büyümek istiyorum. Suriye’de istemiyorum. Ailemizi özlediysek gidip bakabilir ama yine buraya dönelim. Annem diyor ki ben buraya alışmadım 8 yıldır burada alışamıyoruz falan dedi. Öyle annem de gitmek istiyor ama ben gitmek istemiyorum” diyerek yaşadığı zorluğu ifade etmiştir. Literatürde de aile ile kültürleşmede farklılık olumlu kültürleşmeye negatif etkisi olan bir stres faktörü olarak belirtilmiştir. (Kouider, Koglin ve Petermann, 2015; Kirmayer ve diğerleri, 2011). Bu araştırmada dilde aileye destek olmak katılımcılar tarafından olumlu olarak ifade edilse de çocukların yetişkin rolü üstlenmesi olarak da yorumlanabilir.

BÖLÜM 4

SONUÇ

Kültürleşme bağlamında Suriyeli ergenlerin akran ilişkilerindeki zorbalık deneyimlerini incelenmesini hedefleyen bu araştırmada görüşme yapılan katılımcıların hepsi yeni kültüre uyum sürecinde sıklıkla sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz deneyimler yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların ifadelerine göre en sık olumsuz deneyimler okulda akran ilişkilerinde ve sonra da öğretmenlerle ilişkilerde görülmektedir. Bunun dışında komşularla ilişkilerde, kurumlarda ve çarşı, pazar, otobüs, durak gibi sosyal ortamlarda yerli halkla temaslarda çeşitli olumsuz durumlar yaşadıkları anlaşılmıştır. Sıklıkla ayrımcı tutum ve ifadelerle maruz kaldıklarından, yerli halkın Suriye göçüne yönelik olumsuz bakış açılarına tanık olduklarından, özellikle okullarda Türkçe becerisinin alay konusu olduğundan bahsetmişlerdir. Göçten sonraki ilk zamanlar yeni kültürü öğrenme süreci, maddi zorluklar ve eğitim sistemine uyum da kültürleşme sürecinde yaşanan zorluklar olarak ortaya çıksa da katılımcıların sıklıkla vurguladıkları stres faktörü sosyal ilişkilerde yaşanan zorluklar olduğu göze çarpmıştır.

Bu araştırmada sosyal destek hem katılımcıların okulda akran ilişkilerindeki zorbalık deneyimleriyle baş etmelerinde önemli bir kaynak olarak çıkarken hem de yeni kültüre uyumu kolaylaştırıcı bir faktör olarak çıkmıştır. Katılımcıların aile, ğretmen ve akranlarından aldıkları sosyal desteğin kültürleşme stresinden koruyucu önemli bir faktör olduğu anlaşılmıştır. Aynı zamanda katılımcılar sosyal desteği uyumu kolaylaştırıcı bir faktör olarak da ifade etmiş ve en çok okulda öğretmenlerin sonra da akran desteğinin uyumlarını kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir.

Aile ile ilişkiler göze çarpan bir diğer önemli temadır. Katılımcılar sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz durumlarla baş ederken destek aldıklarını en sık ifade ettikleri sosyal destek kaynağı aile olmuştur. Suriyeli ebeveynlerin yeni kültüre uyumu ve ruh sağlıkları önemli gözükmektedir. Katılımcılar sıklıkla ebeveynlerinin Türkçe becerilerinin yeterli olmadığını ve bu yüzden tercümanlık yaptıklarını söylemişlerdir. Bununla beraber aile ile kültürleşmede farklılık kültürleşme sürecinde bir diğer tema olarak ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada çocukların yeni kültüre uyumunun ailelerinden daha hızlı gerçekleştiğini anlamaktayız.

Katılımcıların Sosyal destekten sonra en sık sözünü ettikleri baş etme yöntemi sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz deneyimler sırasında kendilerini sözel olarak ifade etmek olduğu anlaşılmıştır. Bu veriler Suriyeli ergenlerin Türkçe becerilerinin öneminin altını çizmiştir. Çünkü araştırmada katılımcılar Türkçeye hakimiyetin en sık sözünü ettikleri etkisi sosyal ilişkiler kurmayı kolaylaştırması olmuştur. Dilin bu aracı etkisi oldukça anlamlıdır çünkü akran ve öğretmenlerle destekleyici olumlu ilişkiler hem kültürleşme stresi ile baş etmek konusunda önemli bir kaynakken aynı zamanda uyumu kolaylaştırıcı bir faktördür. Aynı zamanda katılımcılar en sık sözünü ettikleri stres faktörü olan sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz deneyimlerle kendilerini sözel olarak ifade ederek baş ettiklerini söylemiştir. Yine kültürleşme stresi yaratan durumlardan sosyal ilişkilerde Suriyeli olmaktan kaynaklanan olumsuz deneyimlerden sonra en sık sözü edilen gn ilk zamanları alt temasında en sık

sözü edilen zorluk dil eksikliği olmuştur. Bu bilgiler ışığında Türkçeye hakimiyetin kültürleşme stresinden koruyucu çok önemli bir aracı faktör olduğunu görmekteyiz.

Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğrenimleri ve akademik eksiklerinin gidererek Türk eğitim sistemine entegrasyonu için açılan Geçici Eğitim Merkezleri ve uyum sınıfları gibi uygulamaların olumsuz etkisi bu çalışmada göze çarpmaktadır. Geçici eğitim merkezleri ve uyum sınıflarında Türkçe dışındaki derslere ağırlık verilmemesinin akademik anlamda geri kalmaya sebep olduğunu ve bazı öğrencilerin Suriyelilerle birlikte okudukları için Türk öğrencilerle ilişki kurmaktan kaçındığını bunun da hem dil becerisinin gelişimini hem de yerleşim toplumunun üyeleri ile yakın ilişkiler kurmayı sekteye uğrattığı görülmektedir. Bu araştırma bulgularına göre Suriyeli öğrencilerin Türk öğrencilerden ayrı şekilde sadece Suriyelilerin bulunduğu sınıflarda Türkçe ağırlıklı dersler görmesinin okul uyumu, akademik başarı ve olumlu akran ilişkileri konusunda yardımcı olmadığı görülmektedir. Bununla beraber çalışmada yerleşim toplumunun üyeleri ile sosyal temas kurmak uyumu kolaylaştırıcı bir faktör olarak göze çarpmıştır.

Bu çalışmada katılımcılar okulda akran ilişkilerinde zorbalık deneyimlerinin etkilerinden bahsetmişlerdir. Bu tarz deneyimlerin kişilerin olumsuz duygular hissetmesine, kendini sevmeme, kendinden nefret etme gibi benliğe yönelik olumsuz algıya sebep olduğu, sosyal ilişkilerden uzak durma, okula gitmek istememe, akademik başarıda düşüş gibi sonuçları olduğu anlaşılmıştır. Kültürleşme stresinin bu olumsuz etkileri ile beraber çalışmada sosyal destek, ev sahibi toplumun üyeleri ile sosyal temas, insan ilişkileri kurmaya yönelik girişkenlik gibi kişiye ait özelliklerin yeni kültüre uyumu kolaylaştırıcı ve stresle baş etmeye sağlayan etkileri bulunmuştur. Aynı şekilde özellikle akran ilişkilerindeki zorbalık deneyimlerinde kendini sözel olarak ifade etme, müdür ya da öğretmene bilgi verme ya da akran ilişkilerinde kendini savunmanın bir baş etme yöntemi olduğu görülmüştür. Aynı zamanda kendini zorluklara karşı motive etme, özgüven, geleceğe yönelik hayallerin baş etmeyi ve uyumu kolaylaştırdığı anlaşılmıştır. Okula yönelik olumlu tutum, daha konforlu bir gelecek için okulun yerinin önemli bulunmasının da kişilerin kültürleşme sürecini desteklediği

görülmüştür. Yani bu bilgilerden hareketle kültürleşme stresinin tam da kültürleşme stresinden koruyucu olan kaynaklara zarar verebileceği anlaşılmıştır.

Bu araştırmada katılımcıların göçten sonra yeni kültürle temas ve uyum süreçleri incelendiğinde göçten sonra ilk zamanların özellikle dil faktörü ve diğer kültürel farklılıklar sebebiyle zorlu bir dönem olduğu anlaşılmıştır. Ancak göçten sonra geçen zamanın yeni kültürü öğrenme ve uyum için önemli olduğu görülmüştür. Zaman geçtikçe bireylerin yeni kültürle uyumlu davranışları daha çok öğrendikleri ve kültürel yeterliliklerinin arttığı anlaşılmıştır. Bununla beraber küçük yaşta göç etmenin ve terk edilen ülkede daha az vakit geçirmenin göç edilen ülkeye uyumu kolaylaştıran ve aidiyeti arttıran bir faktör olduğu görülmüştür.

4.1 Öneriler

- Suriyeli öğrencilerin eğitim sistemine akademik entegrasyonu için yapılan çalışmalara öğrencilerin Türk öğrencilerle akran ilişkilerini destekleyecek çalışmalar dahil edilmelidir. Okullarda göçmen ve yerli grubun ilişkilerini destekleyecek çeşitli kaynaştırma faaliyetleri etkisi önemli gözükmektedir.
- Suriyeli öğrencilerin okula uyumunu arttırmak için dil ve akademik destek verilmesi gerekmektedir.
- Okul personeli, müdür ve öğretmenlerin ayrımcılık, göç, ön yargı, akran zorbalığı, mülteci ruh sağlığı gibi konularda bilgi sahibi olması ve okullarda göçmen çocukların yaşayacağı stresli durumları yönetebilmeleri için gerekli eğitim ve seminerler düzenlenmelidir.
- Özellikle göçten sonraki ilk dönemlerde hem devlet kurumlarında hem de sivil toplum kuruluşları aracılığı ile göçmen gençlerin ve ailelerinin ruh sağlığını destekleyecek hizmetlerin sağlanması, kültürel yeterliliği arttıracak, gündelik hayatta bağımsız işlev görmeyi sağlayacak dil eğitimi gibi kursların verilmesi önemlidir.
- Okullarda Suriyeli öğrencilerin dil, akademik başarı, psikolojik sağlıkları ve kültürel uyumuna yönelik daha fazla nicel ve nitel araştırmaların yapılması bu alanda öğrencilerin yeni kültüre ve okula uyumunu sağlayacak uygulamaların geliştirilmesinin önünü açacaktır. Bu hedefle yapılan

uygulamaların etkililiğinin sıklıkla incelenmesi ve geliştirilmesi önemli gözükmektedir.

KAYNAKÇA

Acartürk, C., McGrath, M., Roberts, B., İlkurşun, C., Cuijpers, P., Sijbrandij, M.... (2021). Prevalence and predictors of common mental disorders among Syrian refugees in Istanbul, Turkey: a crosssectional study. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 56(3):475-484

Adıgüzel, Y. (2017). Göç ve Göç Sonrası Türkiye’de mevcut durum. M. Baloğlu, E. Göv & Bağrıaçık, T. (Ed.), *Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik rehberlik hizmetleri kılavuz kitabı* (ss.35-49). Ankara: MEB Yayınları

Ahmad, F., Cheung, A. M., George, U. ve Stewart, D. E. (2005). Voices of south asian women: Immigration and mental health. *Women & Health*, 40(4):113-130

Aichberger, M. C., Bromand, Z., Rapp, M. A., Yeşil, R., Montesinos, A. H., Temur-Erman, S., Heinz, A. ve Schouler-Ocak, M. (2015). Perceived ethnic discrimination, acculturation, and psychological distress in women of Turkish origin in Germany. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology* 50:1691–1700

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası göç ve kültürlerarası iletişim. *Uluslararası sosyal araştırmalar dergisi*, 5(20):292-303

Alegria, M., Alvarez, K., DiMarzio, K. (2017). Immigration and mental health. *Current Epidemiology Reports*, 4:145–155

Alikaşifoğlu, M., Erginöz, E., Ercan, O., Uysal, Ö., Kaymak, D. A. (2007). Bullying behaviours and psychosocial health: results from a cross-sectional survey among high school students in Istanbul, Turkey. *European Journal of Pediatrics*, 166:1253–1260

Alpak, G., Ünal, A., Bülbül, F., Sağaltıcı, E., Bez, T., Altındağ, A., Dalkılıç, A., Savaş, H. A. (2014). Post-traumatic stress disorder among Syrian refugees in

Turkey: A cross-sectional study. *International Journal of Psychiatry Clinical Practice*, 1-6 DOI: 10.3109/13651501.2014.961930

Andreou, E., Vlachou, A., & Didaskalou, E. (2009). Emerging Aspects In Understanding Bullying In Schools: Implications For Research And Intervention. D. N. Rickler (Dü.) içinde, *Bullying in Schools* (s. 99-104). Nova Science Publishers.

Arseneault, L., Bowes, L., & Shakoor, S. (2010). Bullying victimization in youths and mental health problems: 'Much ado about nothing'? *Psychological Medicine*, 717-729.

Bakhshaie, J., Hanna, A. E., Viana, A. G., Garza, M., Valdivieso, J., Ochoa-Perez, M., . . . Zvolensky, M. J. (2018). Acculturative stress and mental health among economically disadvantaged Spanish-speaking Latinos in primary care: The role of anxiety sensitivity. *Psychiatry Research*.

Bauman, S. (2008). The Association Between Gender, Age, and Acculturation, and Depression and Overt and Relational Victimization Among Mexican American Elementary Students. *Journal of Early Adolescence*, 528-554.

Bekteshi, V. ve Kang, S. (2018). Contextualizing acculturative stress among Latino immigrants in the United States: a systematic review. *Ethnicity and Health*, 25(2):1-18

Bennett, M.J. (1998). Intercultural communication: A current perspective. In Milton J. Bennett (Ed.), *Basic concepts of intercultural communication: selected readings*. Yarmouth, ME: Intercultural Press

Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review* (s. 5-68). içinde

Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living Successfully in Two Culture. *International Journal of Intercultural Relations*, 697-712.

Berry, J. W. and U Kim. (1988). Acculturation and mental health. In Health and cross-cultural psychology: Towards applications, edited by Dasen, P. R., J. W. Berry, and N. Sartorius, Newbury Park, CA: Sage

Bingöl, O. (2013). Arap Baharı ve Ortadoğu: Çok eksenli güç mücadelesinde denge arayışları. *Türk Dünyası İncelemeri Dergisi*, 13:2, 25-49

Bjereld, Y., Daneback, K., & Petzold, M. (2014). Differences in prevalence of bullying victimization between native and immigrant children in the Nordic countries: a parent-reported serial cross-sectional study. *John Wiley & Sons Ltd, Child: Care, Health and Development*, 593-599.

Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı. S. N. Şad*, N. Özer** ve A. Atli*** (Çevirenler). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898. doi: 10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m

Cervantes, R. C., Gattamorta, K. A., & Berger-Cardoso, J. (2018). Examining Difference in Immigration Stress, Acculturation Stress and Mental Health Outcomes in Six Hispanic/Latino Nativity and Regional Groups. *Journal of Immigrant and Minority Health* .

Cho, Y. J., Jang, Y., Ko, J. E., Lee, S. H., & Moon, S. K. (2018). Acculturation, Acculturative Stress, and Depressive Symptoms in International Migrants: A Study with Vietnamese Women in South Korea. *J Immigrant Minority Health* , 1103–1108 .

Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17

d'Abreu , A., Castro-Olivo , S., & Ura , S. K. (2019). Understanding the role of acculturative stress on refugee youth mental health: A systematic review and ecological approach to assessment and intervention. *School Psychology International*, 107-127.

Derluyn, I., Broekaer, E., (2007). Different perspectives on emotional and behavioural problems in unaccompanied refugee children and adolescents. *Ethnicity and Health*, 12(2) 141-162

Driscoll, M. W., & Torres, L. (2019). The Protective Roles of Latinx Intercultural Competence and Acculturation on Acculturative Stress and Depression: A Brief Longitudinal Study. *Journal of Latinx Psychology* .

Egan, M., Tannahill, C., Petticrew, M. ve Thomas, S. (2008). Psychosocial risk factors in home and community settings and their associations with population health and health inequalities: A systematic meta-review. *BMC Public Health*, 16(8)

Erbaş, H. (2018) Göçmen krizimi? Krizlerin göçmenleri mi? Göçler çağında göçmenlik halleri, çelişkliler ve sorunlar. *Bugünkü Küreselleşmeyi Anlamak içinde* (123-165)

Erucar, S., Maltby, J., Vostanis, P. (2018). Mental health problems of Syrian refugee children: the role of parental factors. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 27:401–409

Fandrem, H., Ertesvag, S. K., Strohmeier, D., & Roland, E. (2009). Bullying and affiliation: A study of peer groups in native and immigrant adolescents in Norway. *European Journal of Developmental Psychology*, 401-418.

Fazel, M., Reed, V. R., Panter-Brick, C., Stein, A. (2012). Mental health of displaced and refugee children resettled in high-income countries: risk and protective factors. *Lancet*, 379, 266–82

Foo, S. Q., Tam, W. W., Ho, C. S., Tran, B. X., Nguyen, L. H., McIntyre, R. S. .... (2018). Prevalence of depression among migrants: A systematic review and meta-analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(19):1-14

Fox, M., Thayer, Z. ve Wadhwa, P. D. (2017). Assessment of acculturation in minority health research. *Social Science & Medicine*, 176: 123-132

Furnham, A. (1990). Expatriate stress: The problems of living abroad. In S. Fisher & C. L. Cooper (Eds.), *On the move: The psychology of change and transition içinde* (275–301 ss). London: John Wiley & Sons Ltd.

Geçici Koruma Yönetmeliği, (2014). T.C. Resmi Gazete. (29153, 22 Ekim 2014)

Gonzalez-Guarda, R. M., Stafford, A. M., Nagy, G. A., Befus, D. R. ve Conklin, J. L. (2020). A Systematic Review of Physical Health Consequences and Acculturation Stress Among Latinx Individuals in the United States. *Biological Research for Nursing*, 1-13. DOI: 10.1177/1099800420968889

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019, Kasım 14). <https://www.goc.gov.tr/gecicikoruma5638> adresinden alındı

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019, Kasım 13). <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri> adresinden alındı

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Geçici Korumamız Altındaki Suriyeliler. Erişim Adresi: <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>

Grave, D.T. (1967). Acculturation in a tri-ethnic communit. *Southwestern Journal of Anthropology*, 23(4), 337-350.

Greeley, A. M. (1971). *Why Can't They be Like Us?: America's White Ethnic Groups*. Clarke, Irwin & Company, USA

Güneş, S. ve Güvenmez, O. (2019). Psychiatric symptoms in traumatized Syrian refugee children settled in Hatay. *Nordic Journal of Psychiatry*, DOI:10.1080/08039488.2019.1707282

Hortaçsu, N. (2007). *Ben biz siz hepimiz toplumsal kimlik ve gruplar arası ilişkiler*. Ankara: İmge Kitapevi.

Houbre , B., Tarquinio, C., & Thuillier, I. (2006). Bullying among students and its consequences on health. *European Journal of Psychology of Education*, 183-208.

International Organization for Migration (2011). *Glossary on Migration* (2.Baskı), International migration law series, Geneva.

İnsan Hakları İzleme Örgütü. (2015). Geleceğimi hayal etmeye çalıştığımda hiçbir şey göremiyorum: Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişiminin önündeki engeller–kayıp nesil olmalarını önlemek. Erişim Adresi: https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/turkey1115tu_web.pdf

İşigüzel, B. ve Baldık, Y. (2019). Göçmen toplulukların eğitim sistemine katılım sürecinde uygulanan eğitim ve dil politikalarının incelenmesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 9:2, 487-503

Jannesari, S., Hatch, S., Prina, M., Oram, S. (2020). Postmigration social–environmental factors associated with mental health problems among asylum seekers: A systematic Review. Journal of immigrant and minority health, 22(5):1055-1064

Kandemir, H., Karataş, H., Çeri, V., Solmaz, F., Kandemir S. B., Solmaz, A. (2018). Prevalence of war-related adverse events, depression and anxiety among Syrian refugee children settled in Turkey. Eur Child Adolesc Psychiatry, 27(11):1513-1517.

Kartal, D., Alkemade, N., Eisenbruch, M., & Kissane, D. (2018). Traumatic exposure, acculturative stress and cultural orientation: the influence on PTSD, depressive and anxiety symptoms among refugees. Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology , 931-941.

Kateri, E. V., Tsouvelas, G. ve Karademas, E. C. (2019). The role of acculturation attitudes and social support in anxiety and depression of Indian immigrants in Greece. Psychiatriki Journal, 30(4):311-319

Kepenekçi, Y. K. ve Çinkır, Ş. (2006). Bullying among Turkish high school students. Child Abuse & Neglect, 30:193–204

Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., Ryder, A. G., Guzder, J. ... (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. Canadian Guidelines for Immigrant Health, 183(12):959-967

- Kouider, E. B., Koglin, U. ve Petermann, F. (2015). Emotional and behavioral problems in migrant children and adolescents in american countries: A systematic review. *Journal of Immigrant and Minority Health* 17(4):1240-1258
- Kulis, S., & Nieri, T. (2009). Perceived Ethnic Discrimination versus Acculturation Stress: Influences on Substance Use among Latino Youth in the Southwest. *Journal of Health and Social Behavior* , 443– 459.
- Lee, E. (1966). “A Theory of Migration”. *Demography*, 3(1): 47-57
- Le, T. N., & Stockdale, G. (2008). Acculturative Dissonance, Ethnic Identity, and Youth Violence. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 1-9.
- Leiva-Gutie, J., Caqueo-Uri, A. ve Villarroel, P. V. (2019). Rooting mediates the effect of stress by acculturation on the psychological well-being of immigrants living in Chile. *PloS One*, 14(8):1-12
- Lincoln, A. K., Lazarevic, V., White, M. T., & Heidi Ellis, B. (2015). The Impact of Acculturation Style and Acculturative Hassles on the Mental Health of Somali Adolescent Refugees. *J Immigrant Minority Health*.
- Lokhandea, M. ve Reichleb, B. (2019). Acculturation and school adjustment of children and youth from culturally diverse backgrounds: Predictors and interventions for school psychology. *Journal of School Psychology*, 75:1-7
- Lustig, L. S., Kia-Keating, M., Knight, G. W., Geltman, P., Ellis, H., Kinzie, D., Keane, T., Saxe, N. G. (2004) Review of Child and Adolescent Refugee Mental Health. *J. AM. ACAD. Child Adolesc. Psychiatry*, 43(1), 24-36
- Maynard, B. R., Vaughn, M. G., Salas-Wright, C. P., & Vaughn, S. (2016). Bullying Victimization Among School-Aged Immigrant Youth in the United States. *Journal of Adolescent Health*, 337-344.
- Mayorga, N. A., Jardin, C., Bakhshaie, J., Garey, L., Viana, A. G., Berger Cardoso, J., & Zvolensky, M. (2018). Acculturative Stress, Emotion Regulation, and

Affective Symptomology Among Latino/a College Students. *Journal of Counseling Psychology* , 247–258 .

Messinger , A. M., Nieri, T. A., Villar, P., & Luengo , M. A. (2012). Acculturation Stress and Bullying Among Immigrant Youths in Spain. *Journal of School Violence*, 306-322.

OECD. (2015). PISA 2015 Results (Volume III).

Miller, R., Tomita, Y., Ong, K. I. C., Shibanuma, A. ve Jimba, M. (2019). Mental well-being of international migrants to Japan: a systematic review. *BMJ Open* 9(11):1-8

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2017). Geçici koruma statüsündeki bireylere yönelik rehberlik hizmetleri kılavuz kitabı. Erişim Adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_12/05142850_rehberlik_hizmetler_kilavuzu.pdf

Mülteciler Derneği. (2021). Türkiyedeki Suriyeli Sayısı Mart 2021. Erişim Adresi: <https://muleciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

Olweus, D. (2013). School Bullying: Development and Some Important Challenges. *Annu. Rev. Clin.Psychol*, 751-80.

Perruchoud, R. ve Redpath J. (Ed) (2009). Göç Terimleri Sözlüğü. İkinci baskı.

Peskin, M. F., Tortolero, S., & Markham, C. M. (2006). Bullying and victimization among Black and Hispanic adolescents. *Adolescence*, 467-84.

Poulakis, M., Dike, C. A. ve Massa, A. C. (2017). Acculturative Stress and Adjustment Experiences of Greek International Students. *Journal of International Students*, 7(2):204-228

Salinero-Fort, M. A., Gomez-Campelo, P., Bragado-Alvarez, C., Abanades-Herranz, J. C., Jimenez-Garcia, R., Burgos-Lunar, C. (2015). Health-related quality of life of Latin American immigrants and Spanish-born attended in spanish

primary health care: Socio-demographic and psychosocial factors. *PloS One* 10(4):1-17

Sam, D. L., & Berry, J. W. (1995). Acculturative stress among young immigrants in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology*, 10-24.

Sapmaz, Ş. Y., Tanrıverdi, B. U., Öztürk, M., Gözaçanlar, Ö., Ülker, G. Y., Özkan, Y. (2017). Immigration-related mental health disorders in refugees 5–18 years old living in Turkey. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 13:2813–2821

Shin, H., & Yoon, I.-J. (2018). Acculturative stress as a mental health predictor of North Korean refugees in South Korea. *Asian and Pacific Migration Journal* , 299–322 .

Smeekes, A., Verkuyten, M., Çelebi, E., Acartürk, C., Onkun, S. (2017). Social identity continuity and mental health among Syrian refugees in Turkey. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52(10):1317-1324

Stefanek, E., Strohmeier, D., Schoot, R. V., & Spiel, C. (2011). Bullying and Victimization in Ethnically Diverse Schools: Risk and Protective Factors on the Individual and Class Level. *International Journal of Developmental Science*, 73-84.

Stevens, G. W., Walsh, S. D., Huijts, T., Maes, M., Madsen, K. R., Cavallo, F., & Molcho, M. (2015). An Internationally Comparative Study of Immigration and Adolescent. *Journal of Adolescent Health*, 1- 8.

Strohmeier, D., Salmivalli, C., & Karna, A. (2011). Intrapersonal and Interpersonal Risk Factors for Peer Victimization in Immigrant Youth in Finland. *Developmental Psychology*, 248-258.

Strohmeier, D., & Doğan, A. (2012). Emotional problems and victimisation among youth with national and international migration experience living in Austria and Turkey. *Emotional and Behavioural Difficulties* , 287-304.

- Şahin C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2):57-67
- Şen, Y. (2013). Suriyede Arap baharı. *Yasama Dergisi*, 23, 54-79
- Şirin, S. R., Ryce, P., Gupta, T., & Rogers-Sirin, L. (2013). The Role of Acculturative Stress on Mental Health Symptoms for Immigrant Adolescents: A Longitudinal Investigation. *Developmental Psychology*, 736–748 .
- Takizawa, R., Maughan, B., & Arseneault, L. (2014). Adult Health Outcomes of Childhood Bullying Victimization: Evidence From a Five-Decade Longitudinal British Birth Cohort. *Am J Psychiatry*, 777-784.
- Takeuchi, D. T., Alegria, M., Jackson, J. S., Williams, D. R. (2007). Immigration and mental health: Diverse findings in asian, black, and latino populations. *American Journal of Public Health*, 97(1):11-12
- Takenaka, K. ve Zaichkowsky, L. D. (1990). Physiological reactivity in acculturation: A study of female Japanese students. *Perceptual and Motor Skills*, 70:503-513
- Tanrıkulu, F. (2018). Suriye krizi sonrası türkiye'deki sığınmacıların ve göçmenlerin eğitimi: geçmiş, bugün ve gelecek perspektifleri. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11:3 2585-2604
- UNHCR. Syria Emergency. Erişim Adresi: <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>
- UNICEF. (2018, Eylül). <http://unicef.org.tr/HYPERLINK> "http://unicef.org.tr/". <http://unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=32876>
- Walsh, S., Shulman, S., Maurer, O. (2008). Immigration distress, mental health status and coping among young immigrants: A 1-year follow-up study. *International Journal of Intercultural Relations*, 32: 371–384

Ward, C., Bochner, S., & Furnham, A. (2001). *The psychology of culture shock* (2nd ed.). New York, NY: Routledge

Wong, C. W. S. ve Schweitzer R. D. (2017). Individual, premigration and postsettlement factors, and academic achievement in adolescents from refugee backgrounds: A systematic review and model. *Transcultural Psychiatry*, 0(0) 1–27

Wu, Q., Ge, T., Emond, A., Foster, K., Gatt, J. M., Hadfield, K. ... (2018). Acculturation, resilience, and the mental health of migrant youth: a cross-country comparative study. *Public Health*, 162:63-70

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, (2016). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>

Yalçın, C. (2004). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yılmaz, R., Uytun, C. M. (2020). What do we Know about Bullying in Syrian Adolescent Refugees? A Cross Sectional Study from Turkey. *Psychiatric Quarterly*, 91(4): 1395-1406

Zafer, A. B. (2016). Göç çalışmaları için bir anahtar olarak " kültürleşme kavramı. *Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(30):75-92

Zhang, J., Mandl, H. ve Wang, M. E. (2010). Personality, acculturation and psychosocial adjustment of Chinese international students in Germany. *Psychological Reports*, 107(2):511-2

EKLER

EK 1: Bilgilendirilmiş Onam Formu (Türkçe)

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sayın katılımcı,

İstanbul Bilgi Üniversitesi Travma ve Afet Çalışmaları Uygulamalı Ruh Sağlığı programı kapsamında yapacağım yüksek lisans tezimde Suriye'deki savaş sonrası Türkiye'ye göç etmiş lise eğitimine devam eden ergenlerin yeni kültüre uyum sürecindeki yaşantılarını ve okuldaki akran ilişkilerini incelemekteyim. Bu amaçla bu araştırmada katılımcı olmayı kabul eden ergenlerle derinlemesine bir görüşme yapılacaktır.

Bu çalışmaya katılmayı kabul ederseniz; size online ortamda önceden hazırlanmış yeni kültüre uyum sürecindeki deneyimleriniz ile okuldaki yaşantılarınız ve akran ilişkilerinize dair toplam 11 soru sorulacaktır. Bu görüşmenin yaklaşık 1 saat sürmesi planlanmaktadır.

Çalışmada katılımcılardan kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmeyecektir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Ergenlerin yeni kültüre uyum ve okul yaşantılarına dair deneyimlerinin konuşulacağı bu görüşmede edinilen bilgiler Suriyeli ergenlerin ruh sağlığını korumaya yönelik önemli bilgileri edinebilmemiz açısından önemlidir. Yapılan görüşme sırasında katılımcının psikolojik desteğe ihtiyacı olduğu anlaşılırsa ücretsiz psikolojik destek için yönlendirme yapılacaktır.

Araştırmaya katılım isteğe bağlıdır. Bu araştırmaya katılmayı reddetme veya herhangi bir zamanda araştırmadan çekilme hakkına sahipsiniz.

ÇALIŞMAYA KATILIM ONAYI

Yukarıdaki bilgileri araştırmacı ile ayrıntılı olarak tartıştım ve sorularım cevaplandı. Aydınlatılmış onam belgesini okudum ve anladım. Çalışmaya

katılmayı reddetme veya herhangi bir zamanda çalışmadan çekilme hakkına sahip olduğumu biliyorum. Bu belgenin bir kopyası bana teslim edilmiştir.

“Kültürleşme Bağlamında Suriyeli Ergenlerin Akran İlişkilerindeki Zorbalık Deneyimlerinin İncelenmesi” isimli araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

_____

Araştırmaya katılanın Adı, Soyadı

_____

İmzası

_____

Tarih

EK 2: Veli Onam Formu (Arapça)

نموذج الموافقة المستنيرة

عزيزي ولي الأمر،

أقوم بإجراء بحث كجزء من دراساتي العليا في جامعة بلغي استنبول في قسم (الصدمة والصحة النفسية أثناء الكوارث عنوان البحث هو)دراسة علاقات الأقران لدى المراهقين السوريين ممن يدرسون المرحلة الثانوية عن حياة المدرسة وعلاقتها بالإجهاد الناجم عن الثقافة ولإتمام البحث أقوم بإجراء مقابلات مع المراهقين الذين يقبلون بالمشاركة بالبحث.

في حال قبورك أن يشارك ابنك بهذه الدراسة، سأقوم بإجراء مقابلة مع ابنك بهدف فهم تجربة التأقلم مع الثقافة الجديدة وما مروا به في المدرسة والعلاقة مع أقرانهم، لجمع هذه المعلومات سأقوم بإجراء مقابلة من 11 سؤالاً. هذه المقابلة من المخطط أن تستمر لما يقارب الساعة الواحدة.

لن أقوم بطلب أي معلومات تتعلق بهوية ابنكم الشخصية. سأقوم بالحفاظ على الإجابات بشكل سري وسيتم استخدامها فقط لأغراض البحث العلمي.

سنناقش ف هذه المقابلة خبرة المراهقين في التأقلم مع ثقافة جديدة والحياة المدرسية، المعلومات التي سنحصل عليها من هذه المقابلة ستساعدنا بشكل مهم على إدارة حماية الصحة النفسية للمراهقين السوريين. الأشخاص المشاركون في المقابلات في حال احتاجوا إلى المساعدة النفسية بعد المقابلة فإنه سيتم تحويلهم إلى معالج لتقديم الدعم لهم بشكل مجاني.

المشاركة في هذا البحث اختيارية. لديكم الحق في رفض مشاركتكم وابنك في هذا البحث كما يحق لكم في أي وقت من بعد إجراء البحث أن تطلبوا الانسحاب.

نموذج المشاركة في البحث

قمت بمناقشة النقاط السابقة مع الباحث وأجاب عن أسئلتني.

قرأت الموافقة المستنيرة وفهمتها. أعرف أنه من حقي رفض المشاركة في البحث وأنه في أي وقت أستطيع طلب الانسحاب من البحث. تم تسليم نسخة من هذه المعلومات لي.

أوافق على مشاركة ابني في البحث المسمى دراسة حول التنمر الذي يختبره المراهقين السوريين في علاقات الأقران في سياق التنافس

الاسم الكامل لولي الأمر (مع الكنية)

التوقيع

التاريخ

EK 3: Yarı Yapılandırılmış Nitel Araştırma Soruları

- 1.** Senin yaşında bir Suriyeli olarak Türkiye’de yaşamak nasıl?
- 2.** Türkiye ve Suriye arasındaki kültürel farklılıkları hayatında nasıl deneyimliyorsun?
- 3.** Bir Suriyeli olarak Türkiye’deki hayatına uyum sağlamaya çalışırken aile içinde zorluklar yaşıyor musun? Bunları nasıl deneyimliyorsun?
- 4.** Kendini nereye ait hissediyor ve bunu nasıl deneyimliyorsun?
- 5.** Türkçe konuşabilmek hayatını nasıl etkiledi?
- 6.** Bir Suriyeli olduğundan dolayı etrafındaki insanların sana olan bakışını nasıl değerlendiriyorsun?
- 7.** Okul senin için nasıl bir yer?
- 8.** Okulda Suriyeli bir öğrenci olmayı nasıl deneyimliyorsun?
- 9.** Bir Suriyeli olarak okuldaki insanların sana bakışlarını nasıl değerlendiriyorsun?
- 10.** Türkiye’deki hayata uyum sağlarken yaşadığın zorluklarla nasıl baş ediyorsun?
- 11.** Okul hayatını daha iyi yapan şeyler neler?

EK 4: Etik Kurul Onayı

ETİK KURUL ONAYI

Etik Kurulu Onayı, bu tezin basılı halinde mevcuttur.